

TÜRKİYE
YÜZYILI

100

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı Anısına Türk Dünyasının Ortak Mirası

In Memory of the 100th Anniversary of the Republic of Türkiye
Common Heritage of the Turkic World

II. ULUSLARARASI TÜRKİYAT KONGRESİ BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTAPÇIĞI

II. INTERNATIONAL TURCOLOGY CONGRESS
THE PROCEEDINGS BOOK OF ABSTRACT

29-31 EKİM

2023

Yüzyüze Çevrimiçi

II. ULUSLARARASI TÜRKİYAT KONGRESİ
II. INTERNATIONAL TURKOLOGY CONGRESS
II. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТУРКОЛОГИЧЕСКИЙ
КОНГРЕСС

Çankırı 29-31 Ekim/ October 2023

Bildiri Özetleri
Kitapçığı
The Proceedings Book of
Abstract

ISBN: 978-605-62918-8-3

ÇANKIRI
2023

II. ULUSLARARASI TÜRKİYAT KONGRESİ II. INTERNATIONAL TURKOLOGY CONGRESS

İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURUMLAR - COLLABORATING ORGANIZATIONS

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü
Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü
Yusuf Balasagun Kırgız Millî Üniversitesi
Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü
Kırgızistan Millî İlimler Akademisi Felsefe Enstitüsü

KONGRE ONURSAL BAŞKANLARI - HONORARY CHAIRS OF THE CONGRESS

BE Prof. Dr. Derya ORS (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı)
Prof. Dr. Harun ÇİFTÇİ (Çankırı Karatekin Üniversitesi Rektörü)
Prof. Dr. Mehmet Cahit GÜRAN (Hacettepe Üniversitesi Rektörü)
Prof. Dr. Tolôbek A. ABDİRAHMANOV (Cusup Balasagun Kırgız Millî Üniversitesi Rektörü)
Prof. Dr. Osman MERT (Türk Dil Kurumu Başkanı)
Akademik İsa HABİBBEYLİ (Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Başkanı)
Prof. Dr. Çolponkul ARABAYEV (Kırgızistan Millî İlimler Akademisi Başkan Yardımcısı)

KONGRE YÜRÜTME KURULU - CONGRESS EXECUTIVE COMMITTEE

Prof. Dr. Abduselam ARVAS (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Sadık TİLLEBAYEV (Yusuf Balasagun Kırgız Millî Üniversitesi)
Prof. Dr. Salahaddin BEKKE (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Sulayman KAIYPOV (Kırgızistan Millî İlimler Akademisi)
Doç. Dr. Aynur İBRAHİMOVA (Azerbaycan Millî İlimler Akademisi)

DÜZENLEME KURULU - ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Yüksel ÖZGEN (ATAM Başkanı)
Prof. Dr. Atzeleddin ASKER (Azerbaycan Millî İlimler Akademisi)
Prof. Dr. Ahmet DOĞAN (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Nur SARALAYEV (Kırgızistan Millî İlimler Akademisi)
Doç. Dr. Gülnar KARA (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Doç. Dr. Güner DOĞAN (Çankırı Karatekin Üniversitesi/Atatürk Araştırma Merkezi)
Doç. Dr. Serap ASLAN COBUTOĞLU (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Doç. Dr. Zehra KADERLİ (Hacettepe Üniversitesi)
Dr. Ömer GÖK (Türk Dil Kurumu)
Dr. H. Emre PEKYÜREK (Türk Dil Kurumu)
Dr. Öğretim Üyesi Cengiz EKEN (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Dr. Öğretim Üyesi Serhat Sabri YILMAZ (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
AYK Uzmanı Burcu ŞEN (Türk Dil Kurumu)
Dr. Gülzade NARMAMATOVA (Kırgızistan Cumhuriyeti Tarih ve Mirasları Fonu)
Arş. Gör. Dr. Ahmet Serdar ARSLAN (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Öğr. Gör. Sevim ÇİFTÇİ (Çankırı Karatekin Üniversitesi)

DAVETLİ KONUŞMACILAR - INVITED SPEAKERS

Akademik Muhtar İMANOV - Azerbaycan
Prof. Dr. Almaz BINNETOVA - Azerbaycan
Prof. Dr. Edina SOLAK - Bosna Hersek
Prof. Dr. Fehreddin YULDASHEV - Özbekistan
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU - Türkiye
Prof. Dr. Sadık TİLLEBAYEV - Kırgızistan
Prof. Dr. Süleyman KAIYPOV - Kırgızistan
Prof. Dr. Tursun GABITOV - Kazakistan
Doç. Dr. Maral TAGANOVA - Türmenistan
Doç. Dr. Maria D. CHERTYKOVA - Hakasya/ Rusya

İLETİŞİM VE SEKRETERYA - CONTACT AND SECRETARY

Enstitü Sekreteri Ali Osman KARAKUŞ (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Mikayil ARI (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Arş. Gör. Feride SİĞİRCİ DÜZGÜN (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Arş. Gör. Yiğit ATEŞGÜL (Hacettepe Üniversitesi)
Kadim ATEŞ

BİLİM VE HAKEM KURULU - SCIENTIFIC AND REFEREE COMMITTEE

Prof. Dr. Abdildacan AKMATALIYEV (Kırgızistan)
Prof. Dr. Ağaverdi HALİL (Azerbaycan)
Prof. Dr. Ainur NOGAYEVA (Türkiye)
Prof. Dr. Barış TAŞ (Türkiye)
Prof. Dr. Ergin JABLE (Kosova)
Prof. Dr. Gülay MIRZAĞLU (Türkiye)
Prof. Dr. Halil ÇAL (Türkiye)
Prof. Dr. İlhan ŞAHİN (Türkiye)
Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL (Türkiye)
Prof. Dr. M. Mete TAŞLIOVA (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet MERCAN (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet ÖZ (Türkiye)
Prof. Dr. Mrinal K. BORAH (Hindistan)
Prof. Dr. Nezir TEMUR (Türkiye)
Prof. Dr. Orhan DOĞAN (Türkiye)
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM (Türkiye)
Prof. Dr. Feruza DJUMANIYAZOVA (Özbekistan)
Prof. Dr. Tuncay OĞUN (Türkiye)
Prof. Dr. Yaquf GÜLİYEVA (Azerbaycan)
Prof. Dr. Yunus KOÇ (Türkiye)
Doç. Dr. Afaq RAMAZANOVA (Azerbaycan)
Doç. Dr. Aida B. PAŞAYEVA (Türkiye)
Doç. Dr. Azhar SHALDARBEKOVA (Kazakistan)
Doç. Dr. Elçin ABBASOV (Azerbaycan)
Doç. Dr. Feruza DJUMANIYAZOVA (Özbekistan)
Doç. Dr. Fidan QASIMOVA (Azerbaycan)
Doç. Dr. İbrahim ONAY (Türkiye)
Doç. Dr. İbrahim Ethem ARIOĞLU (Türkiye)
Doç. Dr. Lübovi ÇİMPÖŞ (Moldova)
Doç. Dr. Maral TAGANOVA (Türmenistan)
Doç. Dr. Mohammad J. THALGI (Ürdün)
Doç. Dr. Mustafa Gürbüz BEYDİZ (Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM (Türkiye)
Doç. Dr. Nazgul İSBAYEVA (Kırgızistan)
Doç. Dr. Nesime CEYHAN AKÇA (Türkiye)
Doç. Dr. Nina S. MAYNAGAŞEVA (Hakasya/ Rusya)
Doç. Dr. Ogulsapar NURİYEVA (Türmenistan)
Doç. Dr. Ranetta GAFAROVA (Kırım)
Doç. Dr. Saadat DEMİRCİ (Türkiye)
Doç. Dr. Sayime DÜRMAZ (Türkiye)
Doç. Dr. Şirin YILMAZ (Türkiye)
Doç. Dr. Tagandurdy BEKJAYEV (Türmenistan)
Doç. Dr. Tudora ARNAUT (Ukrayna)
Doç. Dr. Zülfiye İSMALOVA (Azerbaycan)
Dr. Öğr. Üyesi Esin HÜDAVERDİ (Kosova)
Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim GÜL (Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi İsa SULÇEVSKİ (Kosova)
Dr. Öğr. Üyesi Nina PETROVICI (Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR (Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Salih M. ARÇIN (Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Seval KASIMOĞLU (Türkiye)
Öğr. Gör. Dr. Halli ÇETİN (Kazakistan)
Dr. Ceerence M. İSMILOV (Kırgızistan)
Dr. Gülnar Y. YULDIBAYEVA (Başkurdistan/ Rusya)
Dr. Gülzade NARMAMATOVA (Kırgızistan)
Dr. Makhliyo YULDASHEVA (Özbekistan)
Dr. Muzaffarhan JONİYEV (Özbekistan)
Dr. Nadejda CHISTOBAYEVA (Hakasya/ Rusya)
Dr. Nadejda TIDIKOVA (Altaı/ Rusya)
Dr. Rahmoil SAFAROV (Tacikistan)
Dr. Sacide ÇOBANOĞLU (Türkiye)
Dr. Yula I. ÇAPTIKOVA (Hakasya/ Rusya)

SUNUŞ

II. Uluslararası Türkiyat Kongresi, bu yıl 29-31 Ekim 2023 tarihleri arasında “Türk Dünyasının Ortak Mirası” temasıyla gerçekleştirilmiş olup kongrede Türk halklarının tarihi, coğrafyası, dili, edebiyatı, folkloru, inançları hakkında mühim bilgiler verilmiş ve Türkoloji'nin sosyal, kültürel, iktisadî meseleleri detaylı bir şekilde konuşulmuştur. Kongre, Çankırı Karatekin Üniversitesi'nin ev sahipliğinde Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın destekleri ve Hacettepe Üniversitesi, Cusup Balasagin Kırgız Millî Üniversitesi, Kırgız Millî İlimler Akademisi, Azerbaycan Millî İlimler Akademisi ve Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı iş birliğiyle yapılmıştır.

Kongreye Tacikistan'dan Bosna-Hersek'e, Hakasya'dan Kanada'ya kadar çok geniş bir coğrafyadan katılım olmakla birlikte özellikle Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan vb. Orta Asya'daki Türkî cumhuriyetlerden bilim adamları ciddi bir teveccüh gösterip gerek çevrimiçi gerekse yüz yüze katkı sunmuştur. Bilim adamları, kongrede Türk dillerini konuşan halklara ilişkin konuları bilimsel zeminde görüşmüş, ilgili meseleler hakkında mukayeseler yapmış, çözüm önerileri teklif etmiştir. Kısaca II. Uluslararası Türkiyat Kongresi'ne çok farklı ülkelerden bilim insanları katılmış ve tahkim sürecinden geçen özetler “Bildiri Özetleri Kitapçığı”na alınmıştır. Etkinliğimize gerek yüz yüze gerekse çevrimiçi katılıp destek verdikleri için tüm araştırmacılara ve kongrenin gerçekleşmesinde emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

KONGRE YÜRÜTME KURULU

Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından düzenlenen II. Uluslararası Türkiyat Kongresi'ne gönderilen özetlerin bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, gönderilen bildiri özetleri üzerinde tasarruf hakkını saklı tutar. Gönderilen bildiri özetleri, katılımcıların kendi ülkelerindeki akademik standartlardan kaynaklı farklılıklar taşısa bile tek bir formatta yayımlanmaya dikkat etmeye çalışılmıştır. Bildiri özetleri kitapçığımız farklı dillerde yazılmış özetleri ihtiva etmektedir. Zira katılımcılar, özetlerini Türkçe, İngilizce, Rusça veya ana dili gibi farklı dillerde tarafımıza ulaştırmıştır. Ancak bildiri özetlerini her dilde yayımlamak kitapçığın hacmini arttıracığından dolayı söz konusu dillerden biri tercih edilmiştir.

KONGRE DÜZENLEME KURULU

**MUHAMMED B. TAYFÛR ES-SECÂVENDÎ (Ö.
560/1165) VE VAKF-İBTİDÂ SİSTEMİNİN
TÛRKİYE'DEKİ MUSHAF LARA YANSIMASI**

Abdulhekim AĞIRBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler
Fakültesi, Çankırı/TÛRKİYE, aagirbas@karatekin.edu.tr

Abstract

In order to understand the Holy Qur'an, many studies have been carried out within the framework of branches of science such as Qiraat, Tafsir and Arabic. From the time of the Prophet, efforts have been made to perform the Qur'anic qiraat in an authentic manner. For this purpose, the Prophet, the Companions and the Tabi'een gave importance to stopping at places appropriate to the meaning in the recitation of the Qur'an. On the other hand, in order to protect the Qur'an from tampering and adulteration, efforts were made to prevent any additions or deletions to the text of the Mushaf. However, in order for the Qur'an to be read and understood correctly, studies have been carried out by scholars on the Mushaf on punctuation, movement, waqf and ibtidâ. An important scholar on the subject of waqf-ibtidâ in the Qur'an is Muhammad b. Tayfûr al-Sajâwandî of Turkish origin.

Muhammad b. Tayfur al-Sajâwandî (d. 560/1165) was born in the village of Segâwand/Sajâwand between Ghazni and Kabul in present-day Afghanistan, then known as the Khorasan region. Secâwandî, who was of Turkish origin, lived in Khorasan during the rule of the Seljuks and Ghaznavids and the Abbasid caliphate. Secâwandî is a scholar who came to the forefront with his studies on the issues of waqf (stopping)-ibtidâ (starting) in qiraat and

mushafs. Although important scholars such as Abū Bakr Muhammad b. al-Anbārī (d. 328/940), Abū Ja‘far Muhammad b. Isma‘īl al-Nahhās (d. 338/950) and Abū ‘Amr al-Dānī (d. 444/1053) made important studies on the subject before al-Sajāwandī, their methods did not gain much popularity in Mushaf orthography.

Many works written in the field of waqf and ibtidā are mentioned. It is stated that Ibn Aws al-Muqrī (d. 340/952) was the first to introduce waqf and ibtidā with symbols on the mushafs. However, we can observe that the reflection of waqf and ibtidān with symbols on the Mushafs became widespread with Muhammad b. Tayfūr al-Sajāwandī (d. 560/1165) and that this system is still practiced in the Turkish world and other Islamic countries. Secāwandī’s works on waqf-ibtidā, which is an important subject in Qur’ān recitation, have survived to the present day in addition to ‘Ilal al-wuqūf and Kitāb al-waqf wa’l-ibtidā. In these works, he presents his own preferences on the issue of waqf-ibtidā after citing the important views of his predecessors on the subject in the verses between Surahs al-Fatiha and al-Nas.

It is accepted that the detailed system of waqf was laid down by Muhammad b. Tayfur al-Sajāwandī. In his systematization on this subject, he used the signs/remarks shown in parentheses for waqf al-lāzim (ل), waqf al-absolute (ط), waqf al-jāiz (ج), waqf al-mujawwez li wechin (ز), waqf al-murahhas zaruratan (ص), and waqf al-majnu’ /waqf al-laa (ل). The wakf-ibtidā, which was written on the Mushaf before Secāwandī, facilitated the reading of the Qur’an with his remarks. This method of al-Sajāwandī’s is also important in terms of revealing the scholarly accumulation of the region of Māverānayn and Khorasan and the subtlety of understanding and comprehension. In this respect, his practice of waqf-ibtidā is a method that is still followed, especially in our country and in the Mushafs in Central Asia,

Pakistan, India, and partially in the Mushafs in the Arab world. This is due to its systematic simplicity and practicality of use. It is also important for the Turkish world that these symbols/signs put forward by Secāwandī are called secāwend and that this method has been followed in Mushafs until today. In Turkey, Secāwandī's secāwendī system is followed in mushafs written by calligraphers or computerized and examined by the Board of Review and Qiraat of Mushafs of the Presidency of Religious Affairs. For this purpose, our study will focus on the reflection of al-Sajāwandī and his waqf-ibtidā systematic on the Mushafs in our country.

Keywords: Qur'ân, Qiraat, Vakf-Ibtidâ, Sajāwand, Muhammad b. Tayfūr al-Sajāwandī.

THE MAWLİD IN TURK-ISLAM CULTURE: IN EXAMPLE OF ÇANKIRI

Abdulselam ARVAS

Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Çankırı/TÜRKİYE, aarvas@karatekin.edu.tr

Yavuz Selim MERCAN

Bilim Uzmanı, Çankırı/TÜRKİYE,
yavuzselimmercan18@gmail.com.tr

Abstract

The tradition of Mawlid lives in Çankırı as in many regions of Anatolia today. Actually, Mawlid reciting tradition and mawlid ceremonies are important phenomenon in the Islamic world. As a matter of fact, it is said that mawlid are works written with the aim of commemorating and keeping alive the name of the Prophet Muhammed, praying for him, and therefore attaining his intercession. In the light of this information, the issue of how the mawlid ceremonies, which have been performed for centuries and have a great importance for the Turkish nation, are performed in Çankırı has been examined in this study, starting from the field research. Of course, the work (Vesiletü'n-Necât) written by Süleyman Çelebi could not be ignored in such a research. For this reason, this research conducted in the Çankırı region has been discussed on the basis of "Vesiletü'n-Necât".

In general, the researches on Süleyman Çelebi's work called "Vesiletü'n-Necât" focused on the examination of the sections of the bahirs and stories in the work. In this study,

how the mawlid is performed in Çankırı today and the effect of mawlid ceremonies on the life of the society are emphasized. For this purpose, field studies were carried out in the center of Çankırı and some of its districts. Interviews were conducted with religious officials who were mevlidhan, religious officials who knew about the mevlid even though they were not, and ordinary citizens of Çankırı who were not religious officials. Thus, the information given by them contains important points about the mevlid ceremonies held in Çankırı.

During the field researches, questions were asked to the resource people about the mawlid ceremonies and Süleyman Çelebi's work called "Vesiletü'n-Necât". In addition to this, observations were made by going to the mawlid ceremonies held at different places and times in order to determine the different performance contexts of the mawlid ceremonies. Sounds and images of compilations and mawlid ceremonies made during field studies were recorded. Also, three old-alphabet mawlid texts published on different dates, which we found during the field research, were also analyzed and used in this study.

Keywords: Mawlid, Vesiletü'n-Necât, Ceremony, Mevlidhan

**THE STORY “ARZU-KAMBER” IN FLORA
AHMETOVA`S COLLECTION**

Doç. Dr. Afag RAMAZAN (HÜRREMKIZI)
Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü,
AZERBAYCAN, afagramazanova@gmail.com

Abstract

The Russian Turkologist, origin from Germany, orientalist, the first compiler of the story of “Arzu-Kamber” from Siberia Turks and publisher was Vasili Vasilyevich Radlov (Wilhelm Radloff). For many years Wilhelm Radlov had compiled the folklore and language factors of Turkish tribes such as Alyat, Teleut, Shor, Kumandin, Tuva, Kirgiz, Abakan Tatars, Hakas, Western Siberia Tatars, Karaim, from 1866 till 1896 he had published the work “Proben der Volkslietratur der turkischen Stamme Südsibirien” (“Examples about folklore of Turkic tribes of South Siberia”) in ten volumes. In these books Radlov had added the translation texts in German to the examples about folk culture of Turkic tribes collected by him. In the fourth volume published in 1872 there is an example named “Kambar” with fourteen couplets among Tobol texts. That text had also been translated into the German language by Radlov.

Almost 100 years later, four of the Siberian texts of the story “Arzu-Kamber” were compiled by Flora Ahmetova and some of them were published. During the investigation it became clear that only three of the six variants of the story “Arzu-Kamber” of the Tobol-Tatar version were in Turkish. One of them was compiled by V.Radlov and other two variants were compiled by F.Ahmetova. But other three variants were the translation of the Turkish texts into Russian compiling and giving by F.Ahmetova to the Archive of Institute of Language, Literature and Arts named after G.Ibrahimov.

Keywords: Arzu-Kamber, folk story, Siberia Turks, Radlov, Flora Ahmetova.

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE DEVLET TERİMİ VE MOTİFİ

Ahmet Serdar ARSLAN

Dr. Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Çankırı/TÜRKİYE, asarslan@karatekin.edu.tr

Öz

Her anlatı, aktarıldığı toplumun geçmişine, bugününe ve geleceğine dair karakteristik izler taşır. Bu yönüyle sadece aktarıldığı çağın değil bugünün ve geleceğin kültürel belleğini şekillendiren motifler barındırır. Türk kültürünün en önemli eserlerinden birisi olarak Dede Korkut Hikâyeleri ise günümüze miras kalan kültürel tutum ve davranışların öğrenildiği ve aktarıldığı pek çok bilgi içermektedir. Dede Korkut Hikâyeleri üzerine yapılmış pek çok çalışmaya rağmen kültürün canlılığı, onu her dönemde yeniden değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri içerisindeki pek çok kültür ögesi, kod, öğüt ve motif toplumsal bellekle bağ kurmamıza yarayan ipuçları içerirken aynı zamanda günümüzün kültürel ihtiyaçlarını tamamlayan işlevler de sağlamaktadır. Bu çalışmanın örnekleme olarak Dede Korkut Hikâyelerinde yer alan “devlet” olgusu pek çok motife de açık ve gizli işlevler yükleyerek yer almış, konu hakkında yapılan çalışmalarda araştırmacılar tarafından “devlet” olgusu üzerine farklı bakış açıları ortaya konulmuş; bu çalışmalarda “devlet” ifadesinin birden fazla anlamda kullanıldığı da gösterilmiştir. Öte yandan Dede Korkut Hikâyelerinde “devlet” olgusunun bu incelemeler neticesinde nasıl anlamlandırıldığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda bildiride Dede Korkut

Hikâyelerinde “devlet” ifadesinin geçtiği yerler Dresden, Vatikan nüshaları ile Türkmensahra üzerinden karşılaştırılmalı olarak ele alınacaktır. Ardından “devlet” terimi ve motifi üzerine tespit edilen çalışmaların bakış açıları derlenerek aktarılacaktır. Bu karşılaştırmalar neticesinde ortaya çıkan “devlet”e dair tanımlamalara ve motiflerin işlevlerine yönelik yeni okumalar da eklenerek yer verilecektir. Böylelikle bir olgu olarak devletin terim ve motif açısından aktardığı bilginin yanı sıra aynı zamanda okuyucu ve dinleyici açısından kurduğu anlamsal ilişkiler bütüncül olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlatı, Dede Korkut Hikâyeleri, devlet, terim, motif.

ORNİTOMORFİK ÖZELLİKLERE SAHİP MELEZ CANLILAR VE İLKEL İNSANLARIN RUHSAL YAŞAMINDAKİ ROLÜ

Ahrorbek ABDUG‘ANIYEV

Özbekistan Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü,
ÖZBEKİSTAN, ahrorjon.abduganiyev@mail.ru

Öz

Söz konusu derste, ilkel dönem insanların manevi yaşamı, yaşam biçimlerine işaret eden maddi kültür bulguları incelenmektedir. Bu nedenle mağaralardaki kaya resimleri, insanın manevi yaşamını yansıttığındaki önemi, zoomorfik ve ornitomorfik formlar ve resimler dini ve felsefi açıdan incelenmektedir. Buluntularda bulunan resim ve formlar, modern etnografik gelenekler ve arkeoloji bilimlerine dayalı olarak karşılaştırılmakta ve analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zoomorfik, ornitomorfik, Zarautsoi, Paleolitik, kaya resimleri, kadın figürleri, Ambar Ana.

**TWO MASTERS OF AZERBAIJAN AND
KAZAKHSTAN TURKISH LITERATURE WITH A
COMMON CRITICAL STYLE – KASIM BEG ZAKIR
AND ABAY KUNANBAYUULI**

Aida BABUTCU

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Kayseri/TÜRKİYE, aidababutcu@erciyes.edu.tr

Abstract

Kasım bey Zakir (1784-1857) and Abay Kunanbayuuli (1845-1904) are two educational volunteers who were trained by the Azerbaijani and Kazakh socio-cultural environment in the 20th century and they continued the traditions of realism in a more critical and humorous direction. When we comparatively review the lives and works of these two realist writers from cognate peoples, we can draw important conclusions: the family values, customs and traditions, national identities to which they belonged, and the demands of the environment in which they lived and wrote. There are sharp gaps between the imposition of ideology. The application of the "innovative" way of thinking and living, which was completely foreign to the identity and spirituality of the two peoples newly united in Russia, created a noticeable contrast in society. The intellectual and cultural accumulation of Turkish society that has been passed on for centuries has been tried to be portrayed as "old feudal remnants", on the other hand, political-cultural pressures were initiated under the name of enlightenment, based on the fact that Russia and Europe were supposedly sources of freedom, democracy and modernization. Rigid class division, acts of domination, extortion, bribery, although material goods have been paid

with moral gains for years, now moral goods must be paid with material gains, so education and other problems had clarified the national stance and line of activity of the intellectuals in society. When we observe this contrast in terms of its reflection on the literature of the period, Kasım Bey Zakir and Abay Kunanbayuulı, as members of the same literary movement, exhibited the same national stance and line of activity with their similar literary styles. In all the subjects they discussed in their works, both poets defended the "old" - national values of the Turkish society against the "new". These defenses, which were sometimes not tolerated by family relatives, were the beginning of the new literary technique of the period - humorous expression in literature.

In our paper, by taking a mutual look at the lives and works of both poets, the main topics in their national views and similar topics in their poems will be discussed in detail with examples.

Keywords: Turkistan, Zakir, Abay.

FORMATION OF ANTI-TERRORIST CONSCIOUSNESS: THE EXPERIENCE OF KAZAKHSTAN AND TURKEY

Aiman KELDINOVA

Master of Humanities, Researcher of the Institute for
Philosophy, Political Science and Religious Studies of the
CS MSHE RK, Visiting Researcher at Akdeniz University,
Antalya/TÜRKİYE, aimana_th@mail.ru

Abstract

Modern humanity lives in an era of rapid change. Such processes as globalization, socio-political upheavals, the crisis of ideologies, the development of mass culture, and above all alienation from universal, general cultural values have led to a painful shift in the system of value paradigms of Kazakh society. In this regard, the problem of developing a scientific concept – «anti-terrorist consciousness» in the new humanitarian knowledge was actualized. Covering the most important branches of humanitarianism, anti-terrorist activity in this study is considered from a socio-philosophical standpoint and is mainly touched upon in interdisciplinary analysis as one of the central issues of modern religious philosophy, social ontology and phenomenology.

The novelty of the research. Resonant violent protests, terrorist actions, and the growing activity of extremist structures are forcing the state and society to turn to the scientific community to find new ways to comprehend and effectively counter these processes. In this scientific research, the main tools for preventing such social phenomena are education and scientific enlightenment, religious dialogue and tolerance, which are the main factors

in the formation of anti-terrorist consciousness in the context of the modernization of modern society. The scientific work is supposed to study the dynamics and transformation of anti-terrorist consciousness at the stage of training in higher educational institutions. In addition, the novelty of the research work covers various aspects of the existence of anti-terrorist consciousness and the possibilities of influencing it from the point of view of the secular state.

Keywords: Public consciousness, culture, values, education, countering terrorism.

KAZAKHSTAN AND TURKEY: UNITY OF PHILOSOPHY AND CULTURE OF THE TURKIC WORLD

Aliya NIGMETOVA

Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer, Al-Farabi Kazakh National University Department of Philosophy, KAZAKHSTAN, kusherbaeva_1989@mail.ru

Aliya KUSHERBAYEVA

Master of Humanities, Teacher, Al-Farabi Kazakh National University International Educational Corporation, KAZAKHSTAN, aliya-nigmatova@mail.ru

Abstract

This article discusses the main historical moments of the unity of Turkey and Kazakhstan. The relationship between states on the basis of which has a connection of cultural, historical, social development. Also the main point to consider and analyze through the philosophical context. Turkey and Kazakhstan have common roots, since both peoples appeared on the same land, belonged to the same culture and lived together in Central Asia.

In Kazakhstan, the previously mentioned work “The Book of My Grandfather Korkut” is especially honored, which reveals the existential meaning of the concepts of “love”, “patience”, “justice” and “mercy” in the nomadic culture of the Turkic peoples. In the Turkish Republic of Korkut, dede is revered as a genius of all Turkish tribes and as a national image. Famous personalities of Turkey are also considered, including the work of Yunus Emre as one of the best

representatives of the entire Turkic world, known in many countries of the world. In order to demonstrate the unity of the Turkic world on the example of both states, in this article we will consider the historical, ideological, cultural and philosophical foundations of the Kazakh-Turkish unity from Turkey and from Kazakhstan.

Regarding the people who strengthened the historical connection between Turkey and Kazakhstan, one can especially note the previously mentioned al-Farabi, Korkyt, Jalaladin Rumi, Kozha Ahmed Yassawi, Yunus Emre, Abay, al-Kushchi, who, being from the common historical homeland of the Kazakhs and Turks, without knowing it, also created scientific and philosophical ties between peoples. In connection with everything said in the article, it will be fair to conclude that, within the framework of the Turkic world, Kazakhstan and Turkey are really united and inseparable, just as the rest of the Turkic world is inseparable.

Keywords: Nomadic culture, Yunus Emre, Al-Farabi, Kozha Ahmed Yassawi, Abay.

ALISHIR NAVAİ AS A LITERATURE-LINGUIST THEORIST AND HISTORICAL SCIENTIST

Almaz Ulvi BİNNATOVA

Prof. Dr., Azərbaycan Millî Bilimler Akademisi, Nizami
Gencevi adına Edebiyat Enstitüsü, Nizami Çalışmaları
bölümü, Bakü/AZERBAIJAN, almazulvi1960@mail.ru

Abstract

Alishir Navai had a special place in the history of literature as the founder of the Turkish literary language for the first time by writing "Khamsa" in Turkish. The four Diwans, created by the poet himself and written in Chagatai Turkish, are actually a collection of lyrical-philosophical emotions and true views about life, and he collected these four Diwans under the name of Khazainul-maani. In addition, Alishir Navai is the author of 20 scientific-philological and prose works written in Turkish. *I. Language and literature:* In his book "*Muhakamat al-Lughatayn*" he pointed to seventy-two countries in the first creation after Adam by writing "It is enough to mention seventy-two types". And between these seventy-two languages, it aims to pay attention to the subtleties, richness, diversity, polynomiality, in short, the ideology of Turkism and the philosophy of the Turkish literary language. he explains the superiority of Turkish from Persian in the context of examples for scientific and theoretical reasons. The thesis "*Mizan al-Awzan*" is related only to science of Aruz and it is written in Turkish. Aruz is interpreted on the basis of scientific Turkish poetry. "*Sabat Abhur*" is a descriptive dictionary of Arabic linguistics. It is indisputable not only for the Turkish language, but also for the Diwan and other works he wrote in Persian, but also for his great contribution to the artistic and scientific promotion of Islam in the Turkish

language. A very simple reason: “*Sabat Abhur*” are based on seven Arab dictionaries. II. *Historical works*: Wrote two historical works under the title “*Zubdatut-tavarikh*”: “*Tarihi-anbiya va hukama*” and “*Tarihi - Muluki ajam*”. “*Tarihi-anbiya va hukama*” is actually a chronicle of the history of religion. The work consists of prose stories written in the form of prose, referring to the hadiths and various historical sources related to the history of the prophets, and the lives of the rulers. As the name implies, the content of the study consists of two parts: “*Tarihi-anbiya va hukama*” and “*Tarihi - Muluki ajam*” and about them. The main theme of “*Tarihi - Muluki ajam*” divided the history of Persian rulers into four pieces, referring to dynasties: Pishdadis, Keyani, Eshgani, Sassanids. Alishir Navai gave a story and a four-line poem in the context of the biographies of each of these dynasties at the end of the story (according to historical chronology) one after another on the throne of power.

Keywords: Alishir Navai, Linguist-Literary Scholar (“*Muhakimat Ul-Lughateyn*”, “*Mizan Ul-Avzan*” And “*Sab'at-Abhur*”), Historical Scientist (“*Zubdatut-Tavarikh*”: “*Tarihi-Anbiya va Hukama*” and “*Tarihi - Muluki ajam*”).

THE CAPITAL OF KHOREZM URGENCH AND MEMUN AKADEMY

Arazgul REJEPOVA

Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Tarih Bölümü, Ankara/ TÜRKİYE,
gulrecepova99@gmail.com

Abstract

Turkmenistan, in particular, the city of Urgench, which is known as the capital of Khorezm located in the Kunya-Urgench area of the Dashoguz region of Turkmenistan. Khorezm has been one of the important political and cultural centers throughout the history of Central Asia and is known to have included large lands compared to its current status. The lords who ruled on these lands are known as Khorezm Shahs and they ruled for 4 known dynasties. The capital of Khorezm was the city of Kat until 995, however, the Memunogullari dynasty, which was appointed as the ruler of Khorezm with the support of the Samanids (819-999), put an end to the Afrigogullari dynasty, whose history dates back to the Pre-Christian Era, and first moved the capital of Khorezm to Urgench. The city of Urgench is also known in historical sources as Gurgench, which was the capital of Khorezm until 1645. After these dates, the city of Urgench lay in ruins; a new city was founded near Khiva, and this new city was called Urgench. For this reason, the old Urgench lands in the language of the population living on these lands are designated as "Kunya-Urgench". Since Urgench is a city through which the Silk Road passes, its history dates back to the period BC according to the historical data on Khorezm, and there is also information that Khorezm was one of the important trade centers. One of

the brightest periods of the city of Urgench refers to the reign of the Memunogullari dynasty (995-1017). The city of Urgench became an important scientific center, where scientists gathered during these periods, who left their mark on Islamic and World History. This science center will be remembered as "Memun Academy" in the future. This academy also left its mark in history as referring to the period when Biruni and Ibn Sina, who were experts in science of that period, also got together and for a short period (4-5 years) engaged in scientific activities together, as well as shared their ideas and minds with each other. The period of the Memunogullari dynasty and the Memun Academy, which was the home of the dynasty, terminated towards the end of 1017 as a result of the invasion by Mahmud of Ghazni, and some of the scientists were sent to Ghazna led by Biruni. However, the historical significance of this academy never lost its value, and it gave great importance to fame in terms of the cultural and social history of Khorezm, as well as its capital Urgench. The topic we are discussing here is to give a brief description of the history of Khorezm and Urgench since ancient times, as well as focus on theme of the Memun Academy in general.

Keywords: Khorezm, Urgench, Memun Academy.

ISLAMIZATION PERIOD OF THE NORTHWEST CAUCASIA REGION (CIRCASSIANS)

Arif GEZER

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler
Fakültesi, Çankırı/TÜRKİYE, arifgezer@hotmail.com

Abstract

The geographical region called the Caucasus is divided into two parts. South Caucasus and North Caucasus. Today, there are 3 independent states in the South Caucasus. Georgia, Armenia, Azerbaijan. Of these, only Azerbaijan is Muslim.

The North Caucasus is also divided into two parts. North-East Caucasus and North-West Caucasus. The North-East Caucasus Region includes Dagestan and Chechnya. Both of them are Muslims, from the Sunni and Shafii sect. There are 3 autonomous regions in the Northwestern Caucasus. Adygea, Kabardai-Balkaria and Karachay-Circassian Autonomous Regions. These are also Sunni and Hanafi and were Islamized by the Ottomans.

There are some remarkable features about the Islamization process of the peoples of the North-West Caucasus:

First and most importantly; The Islamization of this region was very late. It took place in the 17th/18th centuries.

Second; The Ottomans came to this region from the northern side of the Black Sea, that is, this process was generally carried out by the Crimean Khanate, which was affiliated with the Ottoman Empire.

Third; The people in this region are very dispersed and very diverse. There are dozens of different ethnic groups that cannot understand each other's language. This

disorganization has sometimes become an advantage and sometimes a disadvantage in military terms.

Fourth; These people are very attached to their own customs and traditions. There is a social resistance that has not yet been overcome regarding the acceptance of Islam in all its aspects. Because the customs of the people of this region, which they call khabze, are still very strong and have not been completely Islamicized. A significant part of these people can choose their own customs and traditions, even if they conflict with Islam.

With the Great Caucasian Exile of 1864, this region was largely evacuated. Russians were settled in the vacated villages. For these and similar reasons, the diaspora of this region is more numerous than the Circassians living in this region.

In this study, we will examine the Islamization process of the people of this region, which is located in the Northwestern Caucasus region and is divided into 3 autonomous regions within the internal structure of today's Russian Federation. We will discuss the issues we have highlighted above and also pay attention to the current socio-psychological and socio-cultural consequences of these issues.

Keywords: Caucasia, Circassians, Islamization, Ottoman, Russia.

THE SOURCES OF TURKĪSTANĪ MUFASSİR AL-MATURĪDĪ'S AL-TA'WĪLĀT

Aslan ÇITIR

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami
İlimler Fakültesi, Çankırı / TÜRKİYE,
aslancitir@karatekin.edu.tr

Abstract

In the sources, the full name of al-Maturidi is mentioned as "Abū Maṣṣūr Muḥammad b. Muḥammad b. Maḥmūd al-Hanafī al-Māturīdī al-Samarqandī." Maturidi was born in the village or neighborhood of a region named Maturid in district of Turkistan which is located the Republic of Uzbekistan's city of Samarkand at present. While his death date (333/944) is known, there are some concerns among sources regarding his birth date. It is estimated that he was born in 238/852. Besides his father's and Grand father's names, nothing is known about Maturidi's family and lineage. Despite the claim that he descended from Abu Ayyub al-Ansari (d. 49/669), suggesting an Arab origin, current researches on Maturidi indicate that he was of Turkish origin. This is supported by the fact that his style in his Works was more compatible with Turkish language structure than Arabic language and grammar. That fact that he grew up and took education in Mawarannahr region where inhabited by Turks reveals that he was raised according to Turkish customs, traditions, culture, and civilization. He is known for his Grand works in the field of theology such as his book titled "Kitab al-Tawhid" (The Book of Monotheism) and his commentary on Sunni beliefs known as "Ta'wilat Ahl al-Sunnah." Like other scholars in the Mawarannahr region, Maturidi studied the Quran and

Sunnah as primary sources in his commentary, by considering the reasons for revelation (asbab al-nuzul) of the verses. He also incorporated the opinions of the Companions and the Tabi'in as sources for his work and discussed the views of previous commentators. Not only his formation of Maturidi theology, his incorporation of fiqh methodology into his commentary (as seen in the phrase "قال الفقيه" – The Jurist says), and his adoption of a distinct approach in describing legal verses implies his engagement with jurisprudential and theological principles. Although he did not extensively study Arabic language, rhetoric, and qira'at (recitation) sciences. One of Maturidi's sources in his commentary was the scholarly lineage dating back to Abu Hanifa. While he did not clearly mention books and treatises in his "Ta'wilat," his transmission of the opinions of Abu Hanifa, Abu Yusuf, and Imam Muhammad indicated his use of their works. Additionally, his recognition of the books and treatises attributed not only to his own teachers but also their teachers as sources in his commentaries reflects the tradition of Islamic scholarship. Maturidi's methodological approach, influenced by reason (akl) and revelation (wahy), developed within the framework of Quran and Sunnah integration. In summary, the commentator harmonized reason and revelation, developed a balanced method based on the doctrine of Abu Hanifa concerning the relationship between reason and scriptural texts (nass), and did not leave the interpretation of the Quran solely to reason.

Keywords: Turkistan, Maturidi, mufassir, ta'wilat, source.

SACRAL CHARACTER LOCATIONS OF EPICS “KOROGLU-GOROGLU”

Aynur İBRAHİMOVA

Doç. Dr., AMEA, Folklor Enstitüsü, Folklor ve Yazılı
Edebiyat Bölümü, Bakü/ AZERBAYCAN,
ibrahimova_a@mail.ru

Abstract

One of the masterpieces of the Turkic epic tradition the Koroglu epic is an art monument of the common folklore culture belonging to the Turkic ethnos and a living past of the people on the scale of the idealization of the heroism. According to the opinion of the majority of scientists, the development of the ancient Koroglu myth towards the epic was associated with the Oghuz-Turkman hegemony in the Middle East (during the 14th – 15th centuries). At a later stage due to the different political-historical processes taking place in Anatolia, Azerbaijan, Central Asia, where Oghuz settled, this epic gained different dimensions and thus a series of epics “Goroglu” – “Koroghlu” was formed. This huge epic system, manifested in the work of ashik-bakhshi, takes its origin from the ancient Turkic mythological thought. The image of “Koroghlu” lives in memory not only as an Alpine-hero type, but also as a sacral symbolic image, which has a mystical force. Symbols confirming the sacrality of the image of Koroglu, Chanlibel, sword Misri and Girat integrate his mystical protective power. The plot space of the series of epics “Koroglu-Goroglu” is enriched due to magical and fantastic, sacral characters. There are characters in the epics, on which the hero’s “program of action” directly depends and the description and analysis of these symbolic-mystical characters, in fact, means the restoration

of the mythological system as a whole. Mystical characters (Misgal Peri, Yunus Peri, Gulrukhsara, Gulsanam, Zulfugar, Asala ana, Nabat gari, Okdershah, 7 giants, Khizir, the images of a wise old man and the image of an old woman, etc.) are the peculiar forms of embodiment in the Sufi discourse of mythological thought and belief experience. The function of these characters is to establish connections between worlds, to connect the main characters to the sacral sphere. In the Uzbek versions in the epic idealization of Goroglu heroic motives are combined with the motives of novels and fairy tales. Goroglu's wives are no longer kidnapped beauties, not Khan's and Bey's daughters (as in the Azerbaijani version), but legendary fairies living in distant mysterious and magical lands. In the Uzbek version of the epic the Sufi substrate is organically mixed with the narration of the text in such a way that it is difficult to distinguish the "mystical air" of the plots from the real atmosphere. The connection between the underground world (Terkibadakhshan) and the earthly world (Chambil) takes place with the help of Avazkhan and mystical characters. And the description and analysis of these symbolic-mystical characters, in fact, means the restoration of the mythological system as a whole.

Keywords: Koroglu, myth, sacral character.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ОНЛАЙН КЕЗІНДЕГІ ОҚУҒА ҚАТЫНАСЫ

B.Ş. BAYJUMANOVA

L.N. Gumilev Avrasya Ulusal Üniversitesi Nur-Sultan/
KAZAKİSTAN

Hacettepe Üniversitesi, Ankara/ TÜRKİYE

Аннотация

Мақала еліміздегі карантин жағдайына байланысты оқу жүйесінде болып жатқан өзгерістер туралы және оқу үрдісінің онлайн кезіндегі өзіндік ерекшеліктерін зерттеуге бағытталған. Мақаланың негізгі идеясы онлайн жағдайында студенттердің оқу әрекетіне қатысты ой-пікірлерінің өзгерістерін сипаттау болып табылады. Білім беруді цифрландыру – оқу орындарындағы оқу, білім алу жүйесінде көптеген жаңа технологиялық өзгерістерді енгізіп отыр. Цифрлық заманда қашықтан оқыту жиі қолданылады. Қашықтан оқу арқылы студенттер тек техникалық, ақпараттық жаңашаланып қана қоймайды, тұлғалық, психологиялық өзгерістерді де байқалады. Әсіресе тұлға аралық қарым-қатынас жағдайындағы құбылыстар қатты өзгеріске ұшырайды. Жоғары оқу орындарындағы білім алушылардың онлайн кезіндегі оқуға қатынасы күрт өзгергендігі белгілі.

Студенттердің онлайн оқу арқылы толық білім ала алмаса да, онлайн оқуды жөн көретіндігі туралы қорытынды жасалады. Онлайн оқу кезінде қиыншылықтар туындайтындығын атап көрсеткенімен, онлайн оқуға оңай келісетіндігі туралы фактілер сипатталынады. Студенттердің қашықтан оқу

формасына қанағаттанбайтындығы және дәстүрлі формада, оқытушылармен тікелей қарым-қатынаста білім алу маңызды екендігін көрсететін жауаптар талданады. Студенттер сауалнамаға жауап беру барысында онлайн оқу кезінде жауапты болу, шыдамдылық таныту, белсенді болу, өзіндік білім алуға ниеттің болуы, сондай-ақ, ақпараттық техникалық құралдармен жұмыс істей білуге ептілігі және ақпараттық бағдарламалар туралы білімнің құндылығын көрсетеді.

Түйін сөздер: Студенттер, білім берудегі цифрландыру, оқу үрдісі, ақпараттық оқу жүйесі, онлайн оқу.

**THE METHOD OF ISSUING FATWAS BY
ÖZKENTLİ FAKİH KÂDÎHÂN IN THE CONTEXT
OF FAULT LIABILITY IN COMMERCIAL
RELATIONS**

Cemil LİV

Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami İlimler
Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Çankırı/
TÜRKİYE, cemilliv@karatekin.edu.tr

Abstract

Ebü'l-Mehâsin Fahrüddîn Hasen b. Mansûr b. Mahmûd b. Abdülaziz, known by the nickname Qadıhan, was one of the most important scholars in the Fergana Valley region of Maverannehir. He was referred to by the names Fergânî, Özkendî, and Buhârî due to the cities where he was born and lived. Although there is no information about his birthplace and date in sources, it can be said that he was born in Özkent in the Fergana Valley or in Buhara due to his Buharî nisba. Qadıhan contributed significantly to the development of the Hanafî school in the Maverannehir region by teaching many scholars, including Şemsüleimme el-Qerderî (d. 642/1244) and Mahmûd b. Ahmed el-Hasîrî (d. 636/1238). He lived in the 6th century AH, a time when there were intensive intra-school studies parallel to inter-school criticism activities. Many works were produced during this period, which prioritized independent works that structured the views of school imams. In addition to many works he wrote, Qadıhan also produced an important work that teaches the principles to be based on in fatwas and how to give fatwas based on the preferences of Hanafî imams. This work, known as "Fetâvâ Qâdîhân" or "Fetâva'l-Hâniyye," is one of the most esteemed fatwa books written in the Hanafî

school. In his work, Qadihan presented the approaches of school imams and the views of Hanafi scholars from Iraq, Belh, and Buhara. He began with the el-ezhar view within the school before moving on to the el-eşher view but chose not to cite their sources. Fetâvâ Qâdîhân is a reference book that is referred to in many books written after Qadihan and is the fundamental basis of fatwa books. The book covers almost all subjects of jurisprudence such as worship, family, trade, and punishment. Qadihan began his work by explaining the method of fatwa and assessed the points that a Hanafi mufti should pay attention to when giving a fatwa under three main headings. He emphasized that a mufti should not seek a different ruling in matters that have already been addressed in the school.

One of the topics covered in Qadihan's work is the issue of defect liability (*Beraetün mine'l-ayb*) in commercial relationships. The validity of the condition of exempting the seller from liability for defects that existed or may arise in the goods during the sale agreement, the possibility of returning the goods, and who would compensate for the defects that occurred in the goods were discussed. Although defect liability is a classic issue discussed in commercial relationships, it is an important current problem, especially in e-commerce. Qadihan's fatwa methodology and how the issue is evaluated within the school are the fundamental issue of our study in determining the approach to be followed in today's e-commerce relationships.

Keywords: Qadihan, Fetava, Fergana, Özkent, Defect Liability.

**AK DEVE, ÖLÜM HÜKMÜ, KIYAMET GÜNÜ ADLI
SOVYET DÖNEMİ AZERBAYCAN
ROMANLARINDA HAYVAN SEMBOLİZASYONU**

Cengiz EKEN

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı/
TÜRKİYE, ekencengiz@gmail.com

Öz

Sovyetler Birliği'nde Stalin'in ölümünden sonra edebiyat üzerindeki baskı azalmaya başlamış, 1980'lerde yazarlar özellikle 'ölüm', 'zulüm', 'baskı', 'sefalet', 'rüşvet', 'imtiyaz' gibi kelimelerin çağrışımı hâline gelen Stalin Dönemi'ne ciddi eleştiriler getirmişlerdir. Özellikle 1917 Ekim Devrimi'yle birlikte başlangıçta Sovyet rejiminin denetiminde daha sonra tam anlamıyla kontrolünde şekillenen edebî anlayışın Azerbaycan yazarları üzerinde baskı oluşturması, üzerinde durulan önemli bir husus olmuştur. Bu dönemde yazarların önemli bir kısmı güncel meselelerden uzak durmak için tarihî konulara yönelmişlerdir, bir kısmı da örtük, simgesel anlatımlarla güncel sorunlara temas etmişlerdir. Özellikle *Ak Deve, Ölüm Hükmü, Kıyamet Günü* adlı romanlarda rejimin zulmü anlatılırken bu durum âdeta bir anlatım biçimine dönüşerek yazarın vurgulamak istediği hadiselerin ya da durumların aktarımında deve, kurt, köpek, fare gibi hayvanlar simgesel değer kazanmıştır. Söz konusu hayvanlardan millî ongunumuz olan kurt ile bir taraftan Türk mitolojisine gönderme yapılmış, bir taraftan da fitrî olarak zulme meyyal olan ve halk nazarında canavar olarak görülen kurdun dahi insanoğlunun yaptığı zulmü, döktüğü kanı şaşkınlıkla izlemesine yer verilerek Sovyetlerin yaşam koşulları yansıtılmıştır. Hayvanların en pislerinden biri olarak görülen

farenin ise Sovyet rejiminin kirleri yanında pirüpak olduğu ifade edilmiştir. *Ölüm Hükümü* adlı romanda yer alan ve Sovyet rejiminin insanları şahsiyetsizleştirmesinin tanığı hâline gelen Salakça adlı köpek ise yaşamıyla rejim içerisinde hayatta kalmanın tek yolunun bir hamiye bağlı olduğunu simgeler.

Anahtar Kelimeler: Ak Deve, Ölüm Hükümü, Kıyamet Günü, hayvan sembolizasyonu.

ТЕЛ МАТЕРИАЛЫН ҮЗЛӨШТЕРҮНӨҢ НЭТИЖӘЛЕ ЫСУЛЫ БУЛАРАК ЭЛЕКТРОН ЧАРАЛАР

D. Kh. KHUSNUTDINOV

Kazan Federal Üniversitesi, Tataristan/ RUSYA

İ. R. SADRIEVA

Kazan Federal Üniversitesi, Tataristan/ RUSYA

Аннотация

Соңгы елларда педагогик тестлар белем бирү сыйфатын баялөүнең иң объектив ысулларының берсе буларак билгеләнә. Укытучы тарафыннан традицион рәвештә куела торган билге күпкә субъективрак характерда була. Белемнәрне тикшерүнең традицион ысуллары укучының шәхесен тискәре баялөүгә нигезләнә. Ел саен тест нигезендә контроль үткәрелә, ул һәр укучыга объектив критерийларга нигезләнеп белемнәрен тикшерергә мөмкинлек бирә. Тестта үтелгән темалар буенча биремнәр тәкъдим ителә. Ачкыч буенча тикшерү үткәрелә, дәрәс жаваплар исәпләнә һәм узган елгы тикшерү нәтижәләре белән чагыштырыла. Тестлар һәрбер укучының белем үзләштерү темпын билгеләргә, белемнәрне тикшерү өчен сарыф ителгән вакытны минималь дәрәжәгә кадәр киметергә, шулай ук житешсезлекләргә ачыкларга мөмкинлек бирә.

Чит телләргә өйрәтүнең төп максаты – укучыларда коммуникатив күнекмәләргә үстерү, телне аралашканда – көндәлек тормышта куллана белү. Укытучының бурычы – чит телләргә өйрәткәндә, укучыларның танып

белү эшчәнлеген активлаштыру, шулай ук барлык укучылар өчен дә телне гамәлдә куллану өчен уңай шартлар тудыру, һәр укучыга үзен күрсәтергә мөмкинлек бирә торган уку методикасын сайлау.

Компьютер программалары ярдәмендә татар телен өйрәнү укучыларда зур кызыксыну уята. Гадәти дәресне компьютер программалары белән бәйләп алып бару укучыга үз эшенең бер өлешен компьютерга күчерергә мөмкинлек бирә. Шулай ук вакытта уку процессы кызыктырак һәм нәтижелерәк тә була. Шулай да, компьютер укучыны алыштыра алмый, ә аны тулыландыра гына ала. Белем бирү программаларын дәрес сайлап алу өчен, хәзерге уку материалын, укучыларның әзерлек дәрәжәсен һәм аларның сәләтләрен истә тотарга кирәк. Компьютерга нигезләнгән уку программаларын куллану белем алуга карата кызыксынуны арттыра, авырлык дәрәжәсенә карап биремнәр сайларга ярдәм итә. Уңышсызлык белем алуга карата тискәре караш формалаштыра, ә компьютер аны тулысынча юкка чыгара ала. Уңышсызлык еш кына белем алуның билгеле бер этабында уку материалын аңламау белән бәйле. Бу аспектны күп кенә компьютер программаларын төзөгән авторлар күз уңында тоткан. Укучыга төрле белем сүзлекләр һәм кулланмалардан файдалану мөмкинлеге бирелә. Компьютерда эшләгәндә, укучының куелган мәсьәләне ахырына кадәр чишү мөмкинлеге бар. Компьютер технологияләренең прогрессив үсеше белем бирү процессында үзгәрешләргә китерә. Предметның үзенчәлекләреннән чыгып, чит тел дәресендә компьютер программалары һәм электрон дәреслекләр куллану тулаем максатка ярашлы.

Бүгенге көндә электрон дәреслекләрнең сыйфаты мәсьәләсе беренче урында тора. Алар текстны да, аудио

Һәм видеоязмаларны да үз эченә алырга тиеш. Электрон китаптар куллану шактый уңайлы ысул. Алар ярдәмендә тел материалын үзләштерү күпкә отышлы. Электрон китаптарда мәгълүматны бик тиз табып була.

Шулай ук электрон китаптар төзү эшен дәвам итәргә кирәк. Әлеге кулланмалар берьяклы гына эшләмәскә тиеш, ягъни үз укучыларына билгеле бер мәгълүмат кына бирелергә тиеш. Югары нәтижәләргә ирешү өчен, электрон дидактик материаллардан дәрәс итеп файдаланырга кирәк.

Ключевые слова: иностранный язык, электронный дидактический материал, электронный тест.

TURKMEN IDENTITY IN THE CITADEL CHRISTIANS OF KIRKUK

Dilara ALTAŞ

Dr., Sivas/ TÜRKİYE, mengucek.danismend@gmail.com

Abstract

Kirkuk, BC It is a city that was built as a castle by the Assyrians in the 800s. The city, which was conquered by the Persians and Macedonian Alexander after the Assyrian period, it was an important city for the Nestorians until it was conquered by Umar ibn Khattab in A.D. 642. While there were Turkish settlements in Kirkuk during the Umayyads and Abbasids before the Turkish domination; After the Baghdad Campaign of Tugrul Bey, the ruler of the Great Seljuk State, Turkmens began to settle in large numbers in Kirkuk and its environs. Since the Erbil Atabeyli Begtegin period, Turkmens have lived extensively around Sinjar, Tikrit, Erbil and Kirkuk. The Assyrian (Syriac) presence here before the Seljuk period and the Nestorians continued to exist after the Seljuk rule. In Kirkuk, which is an important city for Eastern Christianity, the Christians of the Citadel, who are the remnants of Assyria, continued to live together with the Turkmen people belonging to the Islamic religion until the end of the Ottoman period. The ethnic origins of the Christians living around the Kirkuk Citadel are different from each other. There are those of Assyrian (Syriac) origin and those of Turkmens. The Turkish Bibles written in Syriac and Arabic scripts, prayer books, the praises of the Virgin Mary and the books in which the chants read in the rituals are written show that the Christians of Kirkuk have adopted the Turkmen identity. There are also tribes that were Christian Turkmens in the past and later

adopted the religion of Islam. Syriac, Nestorian and Chaldean people from Kirkuk still speak Turkmen Turkish in daily life, regardless of their origins. Today, Citadel Christians use the Turkish Bible and prayer books published in Istanbul during the Ottoman period in their religious rites. The findings of our study reveal that the Turkish language and culture in Kirkuk is also adopted and lived by non-Muslims.

Keywords: Kirkuk, Christian, Turkmen, Syriac, Nestorian.

BİR MADDİ KÜLTÜR UNSURU OLARAK ESKİŞEHİR'İN ESKİ OTOGAR BİNASI VE HALKBİLİMSEL YÖNDEN İNCELENMESİ

Doğan Bekir BİLGE

Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE,
doganbilge@hacettepe.edu.tr

Abstract

People; during their existence in this world, they recorded their experiences, feelings, knowledges, events affecting them and the society they lived in, in a written or verbal memory/source and brought them to the present day. In addition to written and oral sources, one of the most important sources that shed light on the past are the products of "material culture". Every meaningful object created by people, expressing their lifestyle, behavior, and philosophy of them, and the society which they live in, like kitchen products (meals, desserts, etc.), tools-equipments, shelters (houses, tents, etc.), clothing products, industrial products, crafts, etc. elements constitute an important part of material culture studies. Material culture studies has an important position in the studies of many different disciplines like folklore, history, geography, archeology, psychology, anthropology, etc. Therefore, different approaches and research methods have been developed in material culture studies over time. One of the most important examples of these methods and approaches is the research and evaluation method developed by the American Folklorist Henry Glassie. In this method developed by Henry Glassie, the structure and function of material cultural products as well as their context are examined in great detail. With this

method and approach, Henry Glassie undersigned important researches in which he examined material culture products created in many different cultures, especially English, American, and Turkish material culture products. In this study, information is given about material culture, Henry Glassie's approach to the concept of material culture, and Henry Glassie's methods used during material culture research. The "Old Bus Station Building" -as it is known today-, located on Yunus Emre Street in Eskişehir, and continuing its existence from 1963 to 2023, has been examined within the framework of Henry Glassie's aforementioned approach and research/evaluation methods, and evaluated with a folkloric approach.

Keywords: Folklore, material culture, Henry Glassie, Eskişehir, eski otogar (old bus station).

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN DELİKANLI ÖRGÜTLERİ BAĞLAMINDA DOĞU TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA YİĞİTBAŞI

Ebru KILIÇ

Dr. Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE,
ebrukilicedb@gmail.com

Öz

Uygur Türklerinin geçmiş dönemlerden itibaren sürdürülen toplumsal örgütlenmenin pratik ve inanış dünyasında, halkın seçimi ve onayıyla belirli yerleşim bölgesinde sosyal kontrol sağlayıcı ve düzenleyici komisyon olarak görev yapan delikanlı örgütleri içerisinde yığitbaşı ve onun yardımcılarının bulunduğu yönetim sistemi bulunmaktadır. Halk arasında saygınlıkları, bilgelikleri ve lider vasfına sahip özellikleriyle görülen bu kişilerin cenaze törenlerini, eğlenme-toplantı ortamı olan meşreplerini, bölgedeki kurum-kuruluşlarla dinamik etkileşimleri, yardım faaliyetlerini düzenleme ve kişileri/grupları organize etme gibi görevleri bulunur. Ayrıca, karar verici bu örgüt yöneticileri; sosyal normlar çerçevesinde, sosyo kontrolün gerektiği durumlarda maddi veya manevi açıdan kişilere ceza uygulamaları veya kendileri görevlerini tamamlamadığı durumlarda halk tarafından cezalandırılmaları ile halk yaşamının mercii konumundadırlar. Bu bildirimizde de mitolojik zamanlardan beri yaygın ve geleneksel sivil toplum örgütü olan delikanlı örgütleri ele alınmıştır. Yaptığımız alan araştırmasına dayalı Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye bağlamında delikanlı örgütü ve onun temsilcilerinden biri olan yığitbaşı karşılaştırmalı olarak yapısal ve işlevsel olarak incelenmiştir. Sonuç olarak, bu örgüt içerisinde başkan olarak konumlanmış yığitbaşının Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya sosyal dayanışma bağlarını yarattığı ve güçlendirdiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uygurlar, toplumsal örgütlenme, delikanlı örgütü, sosyal kontrol.

GAZNELİLERDE İÇECEK KÜLTÜRÜ

Eda GEYİK

Doktora öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Tarih Bölümü, Kastamonu/TÜRKİYE,
byk.eda@gmail.com

Öz

İlk Müslüman Türk devletlerinden olan Gazneliler; Horasan, Afganistan ve Kuzey Hindistan coğrafyalarında hüküm sürmüşlerdir. Bu coğrafi çeşitlilik ve etnik farklılık Gazneli Devleti'nde içecek kültürünün de şekillenmesinde ve çeşitlenmesinde büyük bir rol oynamıştır. M.S. 963-1186 yılları arasında hüküm süren Gaznelilerde İslamiyet öncesi dönemdeki içecek kültürünün, İslamiyet'in kabulü ve genişleyen coğrafi sınırları ile nasıl bir değişme uğradığı Türk kültür tarihi açısından son derece ehemmiyetlidir. Özellikle İslamiyet öncesinde Türklerde alkollü içeceklerin üretim ve tüketimi mevcut iken, İslamiyet'in kabulü ile bu geleneksel yaşam tarzına aynı şekilde devam edip edilmediğinin cevabı, Türklerin İslam dinine bakışı ve yorumlama biçimini gösterecektir. Türk kültür tarihinin önemli bir konusu olan içecekler Müslüman bir Türk devleti tarafından ve çeşitli etnik ve kültürel bir coğrafyada yayılan Gaznelileri oldukça farklı kılmaktadır. Gazneliler döneminin ana kaynakları olan Tarih-i Beyhakî, Tarih-i Utbî (Tarih-i Yemîni) Gaznelilerde içecek kültürünü ortaya koyabilmek için faydalanılabilecek eserlerdendir. Bunun yanı sıra genel bir tarih kitabı olmasına rağmen Türk tarihini özel bir bölüm ile anlatan Gerdâzi'nin Zeynü'l-Ahbâr'ından da Gaznelilerde içecek kültürünün gelişimini takip edebilmek ve Türk düşünce biçimindeki değişimi izleyebilmek açısından istifade edilecektir. Aynı zamanda sınırdışı olan Büyük

Selçuklular, Karahanlılar, Oğuz Yabgu Devleti ve Sâ mânîler ile kurdukları ilişkiler de Gaznelilerde içecek kültürünün şekillenmesinde etkili olup olmadığı sorusu üzerinde durulacak ve çağdaşı olan devletlerin eserlerinde de Gaznelilerin içecek kültürüne ait bilgiler aranacaktır. Elbette saray tarihçilerinin kaleme aldığı eserlerin daha çok saray ve erkânı hakkında bilgiler verdiği, halkın düşüncesini ifade etmekten çoğunlukla uzak olduğu hatırd a tutulmalıdır. İçecek kültürünü yansıtan en iyi unsurlardan bir tanesi de içecek eşyalarıdır. İçecek eşyalarının çeşitliliği, özel anlamlar taşıyıp taşımadığı, onların yapı malzemesine dair pek çok bilgi ile bir toplumun içecek kültürü hakkında bilgi edinilebilmektedir. Bu çalışmada da içecek eşyalarının varlığı, statüsü, taşıdığı anlamlar irdelenecek ve Gaznelilerde içecek kültürüne işaret eden noktalara değinilecektir. Çalışma boyunca Gazneli vekâ yinâmeleri ile Gazneli tarihini ele alan ana kaynakların taranması ile elde edilecek bilgiler mukayese yolu ile ele alınacaktır. Öte yandan Gaznelilerin yaşam biçimlerinin konargöçer bozkır kültüründen farklı oluşu, onların yerleşik yaşam biçimini sürdürmeleri ve vârisi oldukları Sâ mânîlerin devletin her kademesine sirayet eden etkisi, etkin Fars kültürü gibi hususların onların içecek kültürünü ne derece etkilediği açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gazneliler, içecek kültürü, Türklerde içecek.

BURSALI RAHMÎ'NİN DİVAN'INDA GÖRÜLEN KAVRAMSAL METONİMİLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Edina SOLAK

Prof. Dr., Zenitsa Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü, Zenitsa / BOSNA HERSEK,
edina.solak@unze.ba

Mirza BAŠIĆ

Dr. Öğr. Üyesi, Zenitsa Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü, Zenitsa / BOSNA HERSEK,
mirza.basic@unze.ba

Öz

Bursalı Rahmî, klasik Türk şiirinin zirve dönemi olarak nitelendirilen XVI. yüzyılda yaşayan bir şairdir. 1516-1518 yılları arasında doğduğu tahmin edilen Bursalı Rahmî, Bursalı Nakkaş Bâlî'nin oğludur. Küçük yaşlarda İstanbul'a giden ve Defterdar İskender Çelebi'ye bağlanan Bursalı Rahmî, Sadrazam İbrahim Paşa ve Kanuni Sultan Süleyman ile tanışmış, onların meclislerinde şiirler okumuş ve câizeler almıştır. Necâtî, Ahmet Paşa ve Hayâlî'nin edebî anlayışını devam ettiren bir şair olarak nitelendirilebilmektedir. İskender Çelebi ve İbrahim Paşa'nın ölümünden sonra büyük sıkıntılara düşmüştür. Kadı olarak atandığı Yenişehir'de 1568 yılında vefat eden Bursalı Rahmî'nin eserleri arasında *Divan*, *Gül-i Sad-berg*, *Şâh u Gedâ* ve *Yenişehir Şehrengizi* bulunmaktadır.

Bilişsel dilbilim çalışmalarında metafor, metonimi gibi dil kullanımlarının nasıl anlamlandırıldığı konusu ele

alınmaktadır. Bilişsel dilbilim yaklaşımında kavramsal metafor ve kavramsal metonimi, insan bilişinin ve dilinin merkezî bir özelliği olarak görülmektedir. Bilişsel dilbilim yaklaşımında kavramsal metafor, soyut kavram alanlarının daha somut ve fiziki kavram alanları vasıtasıyla kavramlaşması olarak tanımlanmaktadır. Kavramsal metonimi ise aynı kavram alanı içerisindeki bir alt alanın diğer bir alt alana zihinsel erişim imkânı sağlaması olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada bilişsel dilbilimin kuramları ve yöntemlerine dayanılarak Bursalı Rahmî'nin *Divan*'ında görülen kavramsal metonimler ele alınmaktadır. Çalışmanın temel amacı, Bursalı Rahmî'nin *Divan*'ında kullanılan deyimlerin anlamının oluşumunda etkili olan kavramsal metonimleri incelemektir. Bursalı Rahmî'nin *Divan*'ında görülen kavramsal metonimlerin incelenmesinde Mustafa Erdoğan'ın hazırladığı *Bursalı Rahmî ve Dîvânı* eseri temel kaynak olarak kullanılmaktadır.

Mustafa Erdoğan'ın hazırladığı *Bursalı Rahmî ve Dîvânı* eserinde 13 kaside, 34 musammat, 232 gazel, 3 kıt'a, 1 rubai ve 12 beyit bulunmaktadır. Eserde Bursalı Rahmî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, *Divan*'ı tanıtılıp incelenmiş ve ilgili *Divan*'ın çevriyazılı metni sunulmuştur. Bursalı Rahmî'nin *Divan*'ında deyimlere önemli bir yer verilmiştir. *Divan*'da 128 farklı deyim kullanılmıştır. *Divan*'da kullanılan deyimlerin önemli bir kısmının anlamının kavramsal metonimi tarafından motive edildiğinin farkına varılabilmektedir. Bu çalışmada, *Divan*'da görülen ve anlamı kavramsal metonimi tarafından motive edilen deyimler bilişsel dilbilim açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bursalı Rahmi, bilişsel dilbilim, kavramsal metonimi.

THE PROBLEM OF LOVE EPICS AND OTHER EPIC TYPES

Əfzələddin ƏSGƏR

Prof. Dr., Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi Folklor
Enstitüsü, Bakü /AZERBAYCAN,
efzeleddinesger@gmail.com

Abstract

Love epics are a new phenomenon in the history of Turkish epic creativity and appeared in the last period of epic formation. The new epic form reveals the type of true love hero, and the amorous struggle for the beloved, considered divinely appointed, becomes the creative element of the poetic system of these epics. Besides, there are different types of epics than love epics in the epic turnover. In Azerbaijan folklore studies, these epics are also presented as love epics. Therefore, the author distinguishes them from love epics and suggests to present them under the name of heroic epics, epics about master ashugs, epics-fairy tales based on the hero's activity method and content.

Keywords: Epic turnover, epic types, love epics.

THE ROLE OF AZERBAIJAN POETS DEVELOPMENT OF TURKISH LANGUAGE POETRY IN XIII-XVI CENTURIES

Elbrus VELİYEV

Doç. Dr., Nahçıvan Devlet Üniversitesi Tarih-Filoloji
Fakültesi, Azerbaycan Dili ve Edebiyatı Bölümü,
AZERBAYCAN, elbrusveliyev79@gmail.com

Abstract

Although the language of the works written in the XIII-XVI centuries is somewhat difficult compared to contemporary Azerbaijani Turkish, it is necessary to approach every work written in this period within the framework of the historical ethnolinguistic parameters of the period in which it was made. 13.-16. Monitoring and clarifying the historical aspect of the language of literary works written in the centuries plays an important role in determining the development direction of the Turkish language in the Middle Ages. In order to clarify the position of the Turkish language in the Eastern geography in the Middle Ages, a number of issues should be given special attention.

The use of various types of fixed translations (nomenclature, verbization, adverb, transition to auxiliary phrases) in the language of classical literary works clearly shows that the Turkish literary language was formed like a perfect language in this period. The historical-comparative analysis of the generative images that make up the nouns and verbs in the language of the classical works that have preserved their historical existence in our contemporary literary language provides the opportunity to follow the new word formation process in the Medieval Turkish language. The linguistic researches carried out in this direction show that the number

of works written in Arabic-Persian in the Middle Ages decreased several times, to the lowest level, strengthened the struggle for mother tongue poetry in the literary environment, and that literature became a field of creative competition. In the 13th century, Izzeddin Hasanoğlu, Nasır Bakuvi, Hümam Tebrizi, Gul Ali's poem "Gisseyi-Yusuf", the "Destani-Ahmed Harami" mesnevi, whose author is unknown in this period, in the 14th century, Kadı Burhaneddin, İmadeddin Nesimi, Nesr Baküvi, 15. Poems written in Turkish language by poets such as Cahan Shah Hegigi, Nemetulla Kişveri, Sadig Bey Sadig in the 16th century, and Shah Ismail Hatayi and Mehemmed Fuzuli in the 16th century put Persian poetry in the background in this period.

Keywords: Hasanoğlu, Nesimi, Kişveri, Hegigi, Burhaneddin.

FUNERAL CEREMONIES OF THE ANCIENT TURKS IN THE CONTEXT OF FOLK BELIEFS

Elçin ABBASOV

Doç. Dr., Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi Folklor
Enstitüsü, Bakü /AZERBAYCAN, elcinabbasov@yandex.ru

Abstract

The Turkic peoples are not only the genetic heirs of the tribes that settled in Central Asia thousands of years ago, but also bearers of some details of the ancient culture that belonged to their ancestors. Despite the fact that the great empires and other political alliances created by the Turks throughout history paved the way for the cultural exchange of different ethnic groups living within these empires and spread the rules of world religions, they continued to preserve their old traditions for a long time. These traditional elements are more preserved in the burial customs of the Turkic peoples. In the article its reasons and the funeral rites of the ancient tribes, who were considered of Turkic peoples ancestors in the context of ancient belief systems, are analyzed. The funeral details of the tribes of Central Asia are considered starting with individual cultures (Afanasiovo, Okunev cultures) dating back to the III-II millennium BC, in the later periods of the tribes such as Saks (Scythians), Massagets, Huns, Goyturks, Hazars, Oghuz and Kypchaks and other. The fixed details of burial customs are studied taking into account information of written sources along with archaeological materials. Among the tribes and peoples considered to be the ancestors of the Turkic peoples, the historically existing mass and individual, as well as time and season-related burial practices, the burial of the dead in the ground, cremation, leaving them in rocky places, placing

them on chairs built on trees or hanging them from trees. These speculations are made as to what belief system it may be connected to. The fact that the ancestors of the Turks had the traditions such as making the dummy of the defunct, mourning, giving alms, etc. at least from the Tashtik period are explained in connection with the beliefs. And the long-term stability of traditions in burial customs is associated with the fact that the cult of ancestors occupied a very important place in the belief system of the Turks, with the belief in the constant participation of ancestors in determining human life and fate.

Keywords: Turkic culture, Turkic Khaganate, burial customs, “yug”, “tul”.

AZERBAYCAN'DA ŞAMANİZM KALINTILARINDAN OLAN ALEM

Elnaz SARDARİNİA

Dr., İRAN, elnazsardar@gmail.com

Öz

Bu araştırmada, İran Azerbaycan Türkleri arasında tespit edilen ağaç kültü ve buna bağlı olan Muharrem ayının yas törenlerinde kullanılan Alem fenomeni araştırmaktadır. Alem'in Azerbaycan köylerinde düzenlenen bu törenlerdeki işlevi, konumu ve bu bölge insanların dini ve günlük yaşamındaki önemi incelendikten sonra Alem'in bir kültürel miras ve kodu olarak kamunun kültürel hafızasının bir parçası haline geldiği tespit edilmektedir. Ayrıca toplumlar zaman içinde eski inanç sistemlerini aktarıp değişirken tamamını silemez ancak eski inancın yeni sisteme uyarlanabilecek unsurlarını aktarır. Yani toplumun kültürel hafızasına uygun olarak halk tarafından kabul edilen kültürel unsurlar, yeni biçiminde olan inançlarla birlikte devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Kültürel Bellek, Alem, Ağaç kültü, Adak ağacı.

**SERGEY AFANASEVIÇ BAGIN: IDIL-URAL TATAR
PRESS FROM THE EYES OF A RUSSIAN
MISSIONARY (1909)**

Emre ÖZSOY

Dr. Öğr. Üyesi, Millî Savunma Üniversitesi Kara Harp
Okulu-Tarih Bölümü, Ankara/ TÜRKİYE,
eozsoy@kho.msu.edu.tr

Abstract

Volga-Ural region is a geography that has come to the fore with modernisation movements in the Turkish World. This process of modernisation, which started with reform movements in the religious field, gained a place in all areas of social life in the first quarter of the twentieth century and has survived to the present day under the name of Jadidism. One of the most important developments of this period of change, triggered by the political and social events that took place in Tsarist Russia, was the Russian Revolution of 1905 and the declared constitutional government. Result of Tsar II. Nikolay's October 17 Manifesto, a period of relative freedom began in the field of press and publishing, especially in personal rights and freedoms. Seizing this change as an opportunity, the Jadidist intellectuals of the Volga-Ural region made great use of the national bourgeois support given to them and made great progress in the field of press and publishing. In a short time, they launched dozens of newspapers and magazines along the lines of Jadidist thought. Although some publications could not remain in publication for a long time due to the pressures of the Tsarist administration and financial inadequacies, they submitted to the Russian administration the pressures they suffered in their religious and national lives, their legal demands and

their wishes in the field of education; They conveyed to their societies through these periodicals the activities that should be done towards modernisation, their political preferences, and the direction to be followed in language and identity issues.

The success of the Volga-Ural Turks in the field of press after the 1905 Revolution and their pioneering status in this field compared to other centers of the Turkish World quickly attracted the attention of the Tsarist authorities, especially the missionaries, as representatives of a tradition that moved along the lines of Russification and Christianization. One of these missionaries was Sergei Afanasevic Bagin.

In this study, the views of the Russian missionary Bagin, a member of the Kazan Theological Academy, regarding the revival of the Volga-Ural Tatars in the field of press with the 1905 Revolution will be examined. By examining Bagin's evaluation of the activities of the Tatar Turks in this context as the Islamization of the non-Muslim Turkish elements living in the region, the answer to how he explains the development of Tatar press and its impact on the Turkish world from a missionary's own perspective will be sought. In a way, this is; It will mean researching the evaluation of the growing periodical activities in the Turkish World, centered in Baku, Crimea, Kazan and Tashkent, through İdil-Ural and by a Russian missionary, and therefore from the perspective of the Russian administration.

Keywords: Sergei Afanasevic Bagin, Volga-Ural Tatars, Volga-Ural Press.

SOME VIEWS ON THE CHAM ISSUE AND ALBANIAN DIPLOMACY IN THE FIRST HALF OF XXth CENTURY

Entela MUÇO

Phd., Albania- Azerbaijan Friendship, Scientific, Cultural
Association, ARNAVUTLUK, entelatirana@yahoo.com

Abstract

To discuss and to write about Chameria and the Cham issue, we must first know what Chameria represents for Albania, and the reasons behind that. The history of Albania is filled with many painful events.

These are events that occurred over the past centuries, influenced by international Balkan and European political circumstances. Politicians who thought about their expansionist, illegal, inhumane, destructive interests with intentions and desire to do harm to people, society and humanity in order to achieve what didn't belong to them and cannot have. Those who wanted to do the impossible in order to achieve their goals by any means, no matter what, without worrying about the consequences they would cause. The Cham issue arised and evolved, due to the wishes of some expansionist governments, such as that of the neighboring states and specifically of the southern neighbor, that did not differ much from the interests of other neighbors.

Çameria is located in the southwest of Albania in the province of Epirus. Chameria is one of the oldest autochthonous Albanian provinces, with a hereditary antiquity of its existence that extends from ancient times, long before Christ, when there were no other populations in

the Balkan Peninsula than the Illyrians, Macedonians and Thracians. The Cham people have always been characterized for loyalty, strength and bravery in battles. The values and importance of Chameria province have always been coveted by its neighbors for its strategic importance, richness and prosperity since the time of Ali Pasha Tepelena.

Çameria is part of the trunk of Albania, its territory unjustly separated by treaties and agreements in favor of its southern neighbor, Greece. The reaction of the Albanian diplomacy and diplomats on this issue has been strong and vocal. The Albanian government has maintained a firm and consistent position in defense of the interests of the Cham population, for the preservation of the integrity and independence of Albanian territories.

However, the Cham issue has not yet been resolved. The Albanian Chameria stands outside the Albanian ethnic border.

Keywords: Chameria, treaties, territorial integrity, Albanian diplomacy.

LATE MEDIEVAL NUMISMATICS IN TURKISH WORLD: REMARKS ON A GROUP OF SARUHANIDS' AND GERMIYANIDS' COINS

Ergün LAFLI

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Arkeoloji Bölümü,
İzmir/ TÜRKİYE, elafli@yahoo.ca

Abstract

In this paper, the state of numismatics in the Turkish-Islamic world in the Late Middle Ages will be examined by examining the coin samples belonging to various principalities. The written languages of the examined samples will be deciphered and the details will be explained for the benefit of researchers and large audiences. Some unique examples that have never been seen so far will be discussed, their details will be shared and their importance will be emphasized for the period in which they were found. The specific points of each coin will be explained by expressing the points that distinguish the coins from the other coins of the period, not only in terms of content but also in terms of art. It is especially evident in archaeological excavations that the coin, which is valuable in terms of economic mobility, can also be used as a social indicator tool. In this paper, the current research has been tried to be presented by emphasizing the importance and detail of the Late Medieval period Turkish numismatics field, which is of great importance in terms of general Turkish history but has not been studied.

The material group to be discussed in the paper is a Late Medieval coin hoard found in the Hospital Mound in Akhisar District of Manisa Province. Silver coins belonging to Turkish Saruhanoğulları (Saruhanids) and

Germiyanoğulları (Germiyanids) principalities in this treasure will be the subject of this report. At the end of the paper, some suggestions will be made to turn the Turkish World Numismatics into an international field.

Keywords: Thyatira, silver coins, Late Medieval period, Early Ottoman period, numismatics.

THE MOTHER TYPES SEEN IN THE FAIRY TALE CALLED "THE WIDOW'S SON"

Esmâ ŞİMŞEK

Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Elazığ / TÜRKİYE, esimsek@firat.edu.tr

Sevim ÇİFTÇİ

Öğr. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Rektörlük,
Çankırı / TÜRKİYE, sevimciftci@karatekin.edu.tr

Abstract

Fairy tales, which usually narrate the events that take place within the extraordinary time, place and personal staff, which contain the characteristics of the place where they are told, which are closely related to real life despite being imaginary and which leave convincing effects on the listeners, have an important place among the narrative genres of folk literature. Fairy tales have a structure that not only entertains the listener but also takes them to another world, educates them, makes them think and gives various messages.

Fairy tales, which are the product of oral culture, have diversified by including the beliefs, traditions and customs, life styles of the society they are told, in short, all of their cultural values, and have been revived in every diversification. In fairy tales, which do not consist of a simple series of events, many messages are patterned through some symbols. It is seen that the "mother" type is also included with its positive and negative characteristics in the tales, which are very rich in terms of symbols and motifs.

Mother; It is featured in many tales with its nurturing, protecting, loving, guiding, punishing and destroying aspects. With all these features, the mother is seen explicitly or implicitly in almost every fairy tale and often finds its place as the dominant element that directs the course of fairy tales.

In this paper, the mother types that are mentioned and direct the events in the tale called "The Widow's Son", which was compiled from Elaziğ and has variants in the Turkish world (Kyrgyzstan, Uzbekistan, Azerbaijan, etc.), the place and importance of the mother in the fairy tale setting are determined and the types are determined, symbolically and psychologically, will be evaluated from this perspective.

Keywords: Fairy tale, type, mother.

CLASSIFICATION OF MUSIC THEORY IN THE VIEWS OF ABU NASR FARABI

Fakhriddin A. YULDASHEV

Associated Professor, PhD in Philosophical Sciences
Ferghana State University, UZBEKISTAN,
f.y.abduvasitovich@pf.fdu.uz

Abstract

Philosophy of music of the most important thinkers between the 9th and the 15th centuries cover topics ranging from the physics and aesthetics of sound, the nature of music, its place in the total scheme of things and in human life, the relation between music, astronomy, astrology and meteorology, the relation between music and human feelings character and behaviour, to the question of whether a good Muslim should be allowed to listen to music at all, and if so, to which type. This article traces thinking Farabi on music subject, and aims to provide a philosophically coherent statement of thinking of the thinker concerned, a clarification of their central arguments, as well as a critical evaluation of their line of thought.

Keywords: Musical heritage, rhythms, instruments, musical model, melodic structure.

THE MOTIF OF DREAM IN HEROIC EPICS

(Based on Oghuz and Celtic Texts)

Fidan GASIMOVA

Doç.Dr. Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi Folklor
Enstitüsü, Folklor Teorisi Bölümü, Bakü/AZERBAIJAN,
gasimovafidan@yahoo.com

Abstract

The motif of dream is quite common in heroic epics and it is related with the general plot of the text as well. The stories that make up the saga include a number of motifs, as well as different functions of the dream motif. In general, in folklore examples, a dream is perceived as a person approaching death, especially in the other world. According to the archaic idea, during the dream, a human soul leaves the body and travels different worlds. One of the folklore genres in which the dream and its mysterious activities are most common are heroic epics, which are also the subject of research. Here, the dream is usually connected with the main characters, who play an important role in the course of events in the saga. However, sometimes enemy images, supporting characters to the main hero and others are given in connection with this motif.

In heroic epics, the birth of the main heroes and the determination of their future destinies are also connected with the dream motif. For example, in the Celtic epic, the birth of the main hero is announced by a dream. At the same time, in the story of Cuchulain's Illness, the main hero's dream is mentioned, and in this story, the hero's pursuit of the dream he saw, his trip to the "other world", which is the

greatest achievement for the epic hero, and his successful liberation from exams there are mentioned.

In the epic “Kitab-ı Dede Korkut”, it is mentioned about the trouble that caused the main hero in a dream. Kazan Khan, who fell asleep while hunting, saw that his house had been looted when he returned home. As it can be seen, the dream performs a warning duty against the hero here. One of the functions of the dream motif in epics is the warning we are talking about.

We also come across a dream motif in one of the mythological texts about Koroghlu, the main hero of the “Koroghlu” epic. The dream here includes the function of guiding the hero. According to the findings in the research, the dream motif is associated with the main characters, whether in Turkish or Celtic heroic epics, and the functions about the birth or even the death of the hero, warnings to the hero, information about the future, advice, and others are included here. The main purpose of the paper is to examine the dream motif, which is quite common in the heroic epics of the Turkic world, by comparing it with the same motif in the Celtic heroic epics in terms of meanings and functions, and to contribute important information to the research of the history, culture and folklore of the peoples in question.

Keywords: Heroic epics, Oghuz, Celtic, dream motif.

**KISSA-İ HURÛC-KORDAN-İ MÂLİK AJDÂR BİN
AL-HÂRİTH AS A WORK COMPLETING
SEQUENCE OF HAGIOGRAPHIC EPIC**

Filiz KILIÇ

Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Nevşehir/TÜRKİYE, filizkiloc@nevsehir.edu.tr

Mustafa HAN

Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE,
mmustafahann@gmail.com

Abstract

As a cultural source, hagiographies are narratives that; were formed by which epic tradition maintained type and motif/pattern of antecedent ancient culture with acceptance of Islam, and were reinterpreted it among people in Islamic tradition; later, were written by different authors; and contain within greatly themselves people's belief and traditions.

Hagiographies, which appeal to spirit of ghaza/holy war and jihad/crusade, in particular, and which are addressed with a lyrical style, show similarity in terms of linguistic, stylistic and content features even though they are different from each other. In addition to this, these products constitute a sequence in themselves, representing a unity from part to whole, by now giving each other clue and then informing themselves.

This study is for determining place of hagiographies which are elements of heroic-themed this sequence, and the work titled *Kıssa-i Hurûc-Kordan-i Mâlik Ajdâr Bin Al-Hârith* which we think that it has filled a gap within this hagiographic sequence, in the tradition. In the study, we give information about hagiography genre which emerged after acceptance of Islam, and about features of this genre. In the light of information given, with samples taken from *Kıssa-i Hurûc-Kordan-i Mâlik Ajdâr Bin Al-Hârith*, it was determined that the work was an important element within this genre and of the sequence. We mentioned relationships of the said products with each other, and studies which were carried out on hagiography sequence that were presented by scientific studies. Classifications made were re interpreted evaluating by periods and subjects of the current hagiographies. As a result of this, we re-classified hagiographic epics, which were classified previously historically only, and were evaluated in sequence by researchers, eight hagiographies, including *Kıssa-i Hurûc-Kordan-i Mâlik Ajdâr Bin Al-Hârith*, in three phases, by comparing also in terms of their subjects as well as their historical context.

Keywords: Hagiography, hagiographic sequence, *Kıssa-i Hurûc-Kordan-i Mâlik Ajdâr Bin Al-Hârith*.

FOLK GAMES AND PERFORMANCES IN THE TURKIC AREAL AS THE FIRST MANNER OF THE CULTURE

GALİB SAYILOV

Prof. Dr., Azərbaycan Millî Bilimler Akademisi Folklor
Enstitüsü, Bakü/ AZERBAIJAN, qalibsayilov@mail.ru

Abstract

The problems of studying the performance and game culture of our people have been studied a little by modern science and have not been solved yet. However, it can be attributed not to all plays and performances, but to some of them.

There is no exact definition of the concept of the game in ethnographic science. Encyclopedias and scientific works consist of such formulas, the general meaning of which leads to the idea that these foundations are an inefficient type of activity, expressed not in the result, but in the process. Approximately such kind of the game was mentioned for the first time in the work “The playing man” by I.Kheyzinga. He wrote: “A play is a work full of meaning... Each game has its meaning. The purposefulness of the game sheds light on any intangible element embedded in its essence” (Kheyzinga, I). The author draws attention to the origins of the game. Its author telling the thought “The animals did not expect the formation of the human at all, so that he would teach them to play” could be blamed for the simplified approach to the problem of the origin of the game, while uttering his opinion. This fact is indisputable: the play as a biological phenomenon is known to both animals and humans. The human, as a social being, has raised the game instinct hidden in himself to such a level that one can speak not only about a separate game, but also about the game culture as a whole.

Folk games and performances are not only for improving skills necessary for life or entertainment. In each society the game directs the individual to a certain type of activity and through it inculcates the necessary skills, it forms the rules of behavior in the society. Thus, the game should not be viewed as an ineffective type of activity aimed at achieving a specific goal.

Keywords: Folk, game, Turkic, child, performance.

HISTORICAL TRACES OF OLD TURKISH ETHNONOMIES IN THE EASTERN ANATOLIAN TOPONYM

Galibe HACIYEVA

Doç. Dr., Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Nahçıvan/
AZERBAYCAN, oguz.haciyev@gmail.com

Abstract

One of the interesting branches of the Turkish onomastic system is ethnotoponyms. Etnos means tribe, clan name, topos//toponym means geographical name. Ethnotoponyms are geographical names that reflect the names of tribes, tribes and tribes. Today, there are many historical ethnotoponyms of ancient Turkish origin in Turkey, dating back to BC. Unfortunately, these historical ethnotoponyms reflecting the names of ancient Turkish tribes have not been adequately researched. Since these geographical names have not been sufficiently researched, BC. In Turkish historiography, where Turkish tribes inhabiting this area from the earliest times are mentioned, it was put forward as a wrong concept such as "the arrival of Turks only from Altai to Anatolia". Since we are content with the information given about the migration of Turkish tribes to Anatolia in historical sources, unfortunately, in many researches, the current history in Anatolia and its surrounding regions is BC. There is no mention of the ancient ethnotoponyms dating back to ancient times and the history of the creation of these ethnotoponyms in the region. For this reason, the history in the Anatolian region dates back to BC. Much attention should be paid to the historical etymological investigation of the origins and semantics of existing ethnotoponyms based on Research shows that the

ethnotoponyms that make up a large part of the place names in Anatolia, the names of the old Turkish tribes that first settled in this region, have become many geographical names as a result of historical processes. Toponymic research carried out in Anatolia recorded in this region Alpagut, Çakırköy, Hatay, Karahan, Kenger, Karakoyunlu, Bayandır, Başkurdere, Kazançı, Keçili, Kemerli, Kemer kaya, Kazandere, Kuşçu, Tebrizçik, Tekederesi, Tekeli, Tekedaş, Suldız and b. ethnotoponym with such faces is the ancient

Turkish tribes of this land, BC. shows that it was the first settlement from earlier times. It is possible to learn about the history and culture of this region before Christ with the help of ancient ethnic groups that left their mark on the geographical names existing in Anatolia in the contemporary period and left the historical scene. For this reason, the historical etymological examination of the names of tribes, tribes and tribes remaining in the names of springs, rivers, lakes and villages in Anatolia is of great importance not only in terms of history and linguistics, but also in terms of politics.

Keywords: Anatolian, ethnonym, ethnotoponym, toponym, onomastic.

ZİKİR VE ŞEKİLLERİ

Gulalek HANGELDIYEVA

Doç. Dr., Türkmenistan İlimler Akademisi, Mahtımkulu Dil,
Edebiyat ve Millî Elyazmalar Enstitüsü, Aşgabat/
TÜRKMENİSTAN, gulalekhan75@gmail.com

Öz

Zikir ve küştdepdi arasındaki farkları ve ortaklıkları incelemek için öncelikle “zikir” kelimesini ve anlamını anlamak gerekir. Bilimsel literatürde zıkr (zikr) kelimesi şöyledir: “1) hatırlamak, hatır eyleme; 2) Allah'ın adını ve sıfatlarını tekrarlama”, ayrıca İran Türkmenlerinin kullanımına yönelik hazırlanan Farsça-Türkmençe sözlük “Färheng-e Ghazi”de farklı zamanlarda yayımlanan Türkmençe sözlüklerine atıfta bulunularak “hatırlamak, hatır eyleme; dua olarak yorumlanır”.

Türkçe “Tarikatlar Ansiklopedisi”nde zikirin Allah'ı tanımak, Allah'ı zikretmek, Allah'ın adını anmak, Allah'ı unutmamak için her ismini tekrarlamak anlamına geldiği söylenmektedir. Kelimeler belli bir ahenk içinde; “Alla, Alla, hu, hu, hai, hai” tekrarlanarak belirtilir. Ayrıca şu da ilave edilmelidir: “Zikr-i Chehri; Zikr-i hafinin” iki çeşidi olduğu söylenmektedir. Zikr-i Çehri, çevredeki insanların duyabileceği bir sesle yapılır. Alçak sesle, ancak okuyanın işitebileceği bir tonda yapılan zikirdir. Türkmenler arasında icra edilen zikir, “yüz zikr” normlarına tekabül etmektedir. Anılan ansiklopediye göre “zikr-i çehrini”, İslam'ın Rifâiyye ve Kadiriyye tarikatı temsilcileri tarafından icra edilmektedir. Kadiriyye mezhebinin kurucusu 1077 yılında Bağdat'ın Geylan köyünde dünyaya gelen Abdülkadir Geylani'dir. İslam dünyasının farklı yerlerine yayılan bu akımın temelinde zikir yer almaktadır. Zikir onlar tarafından

oturarak, bacaklarını hareket ettirerek ve dönerek yapılırdı. 1118 yılında Irak'ın Vasit köyünde vefat eden Ahmed-ur-Rifai'nin kurduğu Rifai mezhebinin temsilcileri tarafından “dönmek, tef çalmak, sema çalmak, sancak taşımak” gibi âdetlerle anılmaktadır. Yukarıda bahsedilen zikirlerde Türkmen zikirleri ile ortak noktalar görülmektedir.

Aslında Türkmenler arasında kullanılan “zıkr” ve “zıkr çekmek” gibi kavramların kökeni “dans-semag” yani “göklerin dansı” (sema-“sima:/simag”)’dan gelmektedir. Orta Çağ Müslüman dünyasında dervişler arasında popülerdir. Dervişin şiir ve dansla zikreden anlamına geldiği varsayılabılır. Dervişler semag ettiler, şiirler söylediler, dans hareketleri ile Allah'ı zikrettiler. Shih Shibli, Shih Mansur Hallach, Hoja Ahmet Yesawy, Abu Sagyt Ebilhayr Mehneyi gibi Orta Çağ âlimleri bunun önde gelen temsilcileriydi.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, zikir, Türkmen folkloru.

TURKIC CULTURAL EXCHANGE AND INTERACTIONS: SHAPING A COMMON TURKIC HERITAGE

Gulmira KARIMOVA

Assoc. Prof., Kazakh National Pedagogical University
named after Abay – KazNPU, Almaty/ KAZAKHISTAN,
karimova_g77@mail.ru

Abstract

This study explores historical and contemporary cultural exchanges between Turkic communities, focusing on literature, music, art, folklore, and traditions. It aims to understand the impact of these interactions on the formation of a shared Turkic heritage. Utilizing a multidisciplinary approach, the study combines historical analysis, literary criticism, and anthropological research.

By examining historical records, literary works, artistic expressions, and oral traditions, this research delves into the dynamics of cultural exchange among Turkic communities across different regions and time periods. Primary and secondary sources are utilized to uncover instances of cultural interactions, including trade routes, migration patterns, and diplomatic relations. The study also investigates contemporary manifestations of cultural exchange, such as cultural festivals, artistic collaborations, and digital platforms, to understand the continuity and evolution of these interactions.

Preliminary findings indicate that Turkic cultural exchanges have significantly contributed to the formation of a common Turkic heritage. Shared literary motifs, musical traditions, artistic techniques, folklore elements, and ritual practices

serve as markers of this shared heritage. These cultural interactions foster a sense of identity and belonging among Turkic communities, while facilitating the transmission of knowledge, values, and artistic expressions.

Beyond academic discourse, this research contributes to a deeper understanding of the interconnectedness and cultural richness of the Turkic world. Recognizing and appreciating this shared heritage enables Turkic communities to strengthen bonds, promote cultural diversity, and celebrate collective achievements.

This study offers valuable insights into the dynamics of cultural interactions among Turkic communities, shedding light on the formation and evolution of a common Turkic heritage. Further research is needed to explore specific case studies, document oral traditions, and investigate the impact of globalization on contemporary Turkic cultural exchanges. Ultimately, this research contributes to the preservation and promotion of Turkic cultural heritage, fostering future collaboration among scholars and cultural practitioners within the Turkic world.

Keywords: Turkic cultural exchange, Turkic communities, literature, music, common heritage.

ALİ ŞİR NEVAÎ VE WILLIAM SHAKESPEARE SANATININ KARŞILAŞTIRILMASI

Gulnoz KHALLİYEVA

Prof. Dr., Dünya Dilleri Üniversitesi, ÖZBEKİSTAN,
gulnoz7410@mail.ru

Öz

Temelinde karşılaştırmaya dayanan karşılaştırmalı edebiyatın ilk tohumları XVI. yüzyılın başında atılmıştır. Daha sonra Alman edebiyatında Gottschedt, Lessing ve Schelling’le giderek daha sağlam temeller üzerine oturmaya başlamıştır. Aslında kaynaklarda karşılaştırmalı edebiyat araştırmaları konusuna eğilen ya da bu konu ile ilgili olarak düşüncelerini dile getirenlerin söylemlerine dikkat edildiğinde temelde kendi ulusal kültürlerini daha ileriye taşımak ve daha da güçlendirmek amacı taşıdıkları görülmektedir. Karşılaştırmmanın bir yöntem olarak edebiyatın içinde yer almasından önce tıp, biyoloji, filoloji ve tarih gibi bilim alanlarında uygulama alanı bulduğu bilinmektedir. Özbek edebiyat biliminde karşılaştırmalı bilimsel çalışmaları gerçekleştirme süreci XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlatılmıştır. Bugün komparatistik araştırmaların sayısı da kapsamı da artmış durumdadır. Bilimsel edebî ilişkiler sayesinde gerçek eserler diğer halkların edebiyat dünyasına hızla girerek onların da manevi mülküne dönüşür. Bu kapsamda bakıldığında Nevaî, Babur, Shakespeare, Dante ve diğer birçok şair ve yazarın eserleri de dünya halklarının ortak entelektüel mülküdür. Bu süreçte karşılaştırmalı bilimsel araştırmaların önemi tartışılmaz. Bugün komparatistik araştırmaların sayısı da kapsamı da artmış durumdadır. Özbek edebiyat biliminde Z. Mirzayeva Abdulla Kahhar ile diğer Cedid yazarlarının eserlerini, B.

Halikov Tahir Melik'in eserlerini, N. Kabilova Abdulla Kahhar'in eserlerini dünya edebiyatı genelinde araştırarak karşılaştırmalı edebiyatın gelişmesine katkı sağlamıştır. Uluslararası kültürel edebî ilişkilerin gün geçtikçe daha da geliştiği günümüzde karşılaştırmalı araştırmalar edebiyatın gelecek vadeden dallarından biri olmuştur. Uluslararası edebî ilişkiler çerçevesinde komparatistik araştırmaları gerçekleştirirken en az iki halkın, iki edebiyatın, bilhassa da manevi değerlerin, lirik ve nesrî eserlerin mahiyetini daha derinden idrak etme imkânı elde edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı çalışmalar, edebî komparatistik, sintetizm, intermetin, metametin.

A FACTOR OF SPIRITUAL AND CULTURAL HERITAGE: REVIVAL OF NATIONAL SPORTS IN UZBEKISTAN

Gulsara ASATOVA

Ph.D. in History, Professor, Uzbek State University of
Physical Education and Sport, UZBEKISTAN,
grasat@mail.ru

Abstract

The culture of each nation is unique, manifesting itself in language, traditions, customs, everyday life and games. The preservation of spiritual values is very important, as it is a necessary condition for the existence of a people as a nation.

Physical activity has historically played a significant role in the life of many societies; therefore, there is a wealth of experience that is of scientific interest. It is important to theorize the progressive development and revival of national games in the territory of modern Uzbekistan as a factor of spiritual and cultural heritage.

Being an inseparable part of national culture, national games and sports were expressed not only in scientific treatises, but also left a vivid trace in fiction, folklore and heroic epic.

Horsereading, dorboz (the art of imposing with the balance beam on the rope), kurash and turon (national wrestling).

The national games and sports that have been formed over the centuries, of course, have comprehensively developed not only physical qualities but also moral and willpower, enabling the harmonious development of the younger generation.

Keywords: Cultural heritage, mass physical culture, national sports, physical activity, spiritual heritage factor.

SON DÖNEM ÇAĞATAY YAZI DİLİ TEMSİLCİSİ OLARAK MOLDO NİYAZ (1823-1906)

Gülzada NARMAMATOVA

Doç.Dr., KC “Muras” Fondu, KIRGIZİSTAN,
gulzada.narmamatova@gmail.com

Öz

Çağatayca, Çağatay Türkçesi veya Ortak Doğu Türkçesi, XV. yüzyılda Timurluların idaresi altında gelişen ve XV. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar Orta Asya'daki Müslüman Türk halkları tarafından ortak yazı dili olarak kullanılan dildir. Kırgız halkı, diğer Türk halkları gibi bu yazı dilini kullanagelmiştir. Bu çalışmamızda, XIX. yüzyılda yaşamış Moldo Niyaz'ın hayatı ve yazdığı eserleri ile ilgili bilgiler verilecektir. Bilgiler, Moldo Niyaz'ın yazdığı asıl metinden ve halk arasından derlenmiş bilgilerden alınmıştır. Moldo Niyaz'ın yazdığı eserler Kırgız yazı dilinin oluşmasında da önemlidir. Asıl metne dayanarak Kırgız dilinin tarihî gelişimi üzerinde inceleme sonucu verilecektir. Araştırmada tarihî karşılaştırmaya yöntemi kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Moldo Niyaz, Çağatay Türkçesi, Çağatay yazı dili, XIX. yüzyıl el yazısı eserleri, Kırgız yazı dili tarihi.

“TANRI VARSA, KÖTÜLÜK NİÇİN VAR?” SORUSUNA TÜRK BİLGİNİ İMAM MÂTÜRÎDÎ’NİN PERSPEKTİFİNDEN CEVAPLAR

Gülhan MADEN

Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami
İlimler Fakültesi (Temel İslam Bilimleri-Kıraat), Ankara/
TÜRKİYE, gulhan.maden@hbv.edu.tr

Öz

“Kötülük problemi” olarak bilinen ve dünyada meydana gelen zulüm, doğal afet, hastalık, sakatlık gibi acı verici olaylar ile merhametli bir tanrı inancını bağdaştıramayan, bunun sonucunda da tanrının varlığı hakkında bazı tereddütlere yol açan düşünce, özellikle kelim âlimleri tarafından tartışılmış ve bu konuda epeyce söz söylenmiştir. Genellikle fiziksel, metafiziksel ve ahlâkî kötülük olmak üzere üç farklı kategoride ele alınan bu meseleye Mâtürîdî de eserlerinde değinmekte, insanın hoşuna gitmeyen bu tür şeylerin niçin yaratılmış olabileceğini tartışmaktadır. Hatta o; Tevhîd’de, kötülüğün fiziksel ve metafiziksel boyutunu müstakil bir bölüm hâlinde ele almaktadır. Ona göre doğal afetlerin, beşerî arızaların, tehlikeli ve zararlı varlıkların var oluş hikmeti çok yönlüdür. Sözgelimi bunlar sayesinde, iyinin ve güzelin değeri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca insanoğlu bu sayede, bütün zıtlıklarına rağmen müthiş bir denge üzerine kurulu olan kâinata bakarak onun yaratıcısının birliğini, kudretini ve her şeyden müstağni olduğunu anlama fırsatı elde etmektedir. Yine bu sayede iyiyi kötüden ayırma bilinci kazanmakta, böylece iradesini güçlendirerek olgunlaştırma fırsatı elde etmektedir. İnsan, dünyadaki eksikliklerin tetiklediği itici güç sayesinde kemâli ve kâmil olanı aramakta, bütün bu acılardan ve elemlerden korunmak

için yüce kudret sahibi Allah'a sığınıp yönelmektedir. Dahası, ahirette kendisini bekleyen acı akıbetin örneklerini görmekte ve böylece kötülüklerden uzak durmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan Allah dünyada var ettiği bazı kötülükler sayesinde zalimlere hadlerini bildirmektedir. Hem dünyada iyi-kötü, faydalı-zararlı şeyler olacak ki Allah faydalıyı emredip zararlıyı yasaklamak suretiyle insanları imtihan etsin, onları eğitsin ve ikaz etsin. Velhasıl Mâtürîdî'ye göre dünyada zararlı, eksik, kötü olarak algılanıp nitelenen unsurlar, aslında imtihan dünyasının vazgeçilmez sonucudur. Tamamının hikmetine akıl ermese de bunlarda mutlaka nice faydaların gizli olduğu bilinmelidir.

Anahtar Kelimeler: Mâtürîdî, kötülük problemi, Husün-Kubuh.

“...HALİK SESİNDEN GELİR”

GüljemaI GUMMANOVA

Doç. Dr., Türkmenistan İlimler Akademisi, Mahtımkulu Dil,
Edebiyat ve Millî Elyazmalar Enstitüsü, TÜRKMENİSTAN,
güljemaIhan.1969@gmail.com

Öz

Ön sözümüz olan bu cümle, çağdaşları tarafından saygıyla “Türkmen üstadı” olarak anılan Yunus Emre'nin kalemine aittir. Antik ve Orta Çağ kelime ustalarımız, anlamlı bir kelimenin yaratılmasında ve sanatsal yaratımında büyük hizmetleri tamamladılar. Bu konuşmamızda, döneminin tüm ilimlerinin üstadı olan bilge şairlerimiz Yusup Balasagunlu ve Yunus Emre'nin hayatlarında ve felsefi düşüncelerinde dilin ve kelimelerin gücü hakkındaki görüşlerini sunmaya karar verdik. Çünkü her ikisi de eserlerinde dilin, zekânın ve eğitimin insan kalbindeki ve hayatındaki ilk şey olduğunu düşünüyorlardı. Yunus Emre ile ilgili hemen bütün eserlerde şairin adı, İslam edebiyatının ilk şairlerinden biri olan ve Kur'an kaynaklarından yararlanarak Türkçe şiir yazan Yunus Emre olarak geçmektedir. Yusup Balasagunlu da İslam ahlakını ve İslam kültürünü dünya görüşü ve çalışma alanı bakımından iyi bir şekilde öğrenmiştir. Eserini o dönemde saf Türkçe yazmış olması, onun millî diline duyduğu saygının bir göstergesidir. Yusup Balasagunlu bu eserinde sadece sosyal-politik, ahlaki, hukuki vb. konuları tartışmaz. O dönemde yeni ortaya çıkan din konusuna büyük önem verdi. Ancak Yusup Balasagunlu dinin topluma hizmet etmesini istiyor. Eserinin “İnsanoğlunun kıymetinin tarifi ilim ve akıldan gelir” başlıklı bölümünde alıntılıdığı ayetlerde Allah'ın birliğine ve varlığına gönülden inanmaktadır. Yunus Emre, şiirlerinde bile yaşarken Allah'ın

nuruna düşmüş bir derviş, dünyanın bütün kavimlerinden yüz çevirmiş ve Odgurmuş'un yolunu tutmuştur.

Yusup Balasagunlu ve Yunus Emre'nin akıl hakkındaki görüşleri de iki bilgenin aynı fikre hizmet ettiği anlamına gelir.

Felsefi bir bakış açısıyla, bilgelerin yarattığı hikmet eserleri, tanım hâline gelen hava, su, ateş ve toprak gibi dört elementin uyumunu sağlayan konuşma mucizesinin uygun kullanımına dayanmaktadır. Dünyanın başlangıcından beri insan varlığında anlamsız bir kelime uygunsuz bir şekilde kullanılırsa bu dört şeyin birbiriyle çarpışmasına neden olabilir. İnsan hayatındaki bu dört önemli unsurun uyumunu sağlayan söz; anlamlı, hoş ve yerinde kullanıldığında yeryüzünde iyiliğin saltanatı devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Yusup Balasagunlu, söz.

**KHIVA MEMOIRS OF RUSSIAN CAPTIVE TİHON
RYAZANOV**

Gülнар KARA

Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü, Çankırı/ TÜRKİYE

Abstract

Slavery, which emerged with the history of mankind and was an element of both economic and social life of all states until the recent past, also continued its existence in Uzbek khanates for many years. The most important source of slavery in the Uzbek khanates were those captured during raids on the border regions. Thus, Russians and Iranians captured by nomadic Kazakhs and Turkmens during raids on border villages were sold in Khiva and Bukhara bazaars to be used as labor force. For the Kazakhs and Turkmens, capturing Russian peasants for economic gain and selling them in the slave markets of Khiva and Bukhara or gifting them to high-ranking officials became an ordinary trade. The revenues that the captive trade brought to the state also ensured that it was supported by the Uzbek state authorities. This became one of the most important problems in the relations between Tsarist Russia and the Uzbek khanates in the mid-19th century and one of the excuses for Russia's invasion of the Uzbek khanates.

One of these captured slaves was Tihon Ryazanov, a Russian captive who was captured by the Kazakhs and sold to Khiva in 1819. Ryazanov, who served Seyid Muhammad Töre, the son of the then Khiva ruler Muhammad Rahim Khan, for many years, found a way to escape and prepared a report in which he wrote down the information he obtained during his years in Khiva. Ryazanov's notes, which are the subject of our study, contain interesting information about the political, socio-economic, military, religious and cultural aspects of the Khiva Khanate.

Keywords: Tsarist Russia, Tihon Ryazanov, Uzbek khanates, Khiva Khanate, Russian captives.

KAZAK TÜRKLERİNİN EVLENME KÜLTÜRÜNDE BETAŞAR GELENEĞİ

Halil ÇETİN

Dr. Öğr. Gör., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak
Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili Bölümü,
Türkistan/KAZAKİSTAN, halil.cetin@ayu.edu.kz

Öz

Kazak halkı, evlenme geleneğine çok önem vermiştir. Bunun temelinde aile olmaya verilen önem vardır. Kazak halkı için Türk dünyasında olduğu gibi evlilik sosyal açıdan birçok değere sahiptir. Kazak halkı oğlan ve kızlarının evlenmelerine ve onların aile kurup soylarını devam ettirmelerine de çok önem vermektedir. Türk dünyasında olduğu gibi Kazak kültürel dünyasında da evlenme gelenekleri oldukça eğlenceli ve zengindir. Kazak halkı evlenme geleneklerini yaşadıkları sosyal ve siyasal değişimlere rağmen korumuş ve günümüzde de oldukça zengin ritüeller eşliğinde gerçekleştirmeye devam etmektedir. Kazak evlenme kültüründe oğlan evinde yapılan betaşar geleneği, kızın oğlan evinin akrabaları, yakınları ve dostları ile ilk tanışmasıdır. Betaşarda bölgenin en iyi akın veya tamadaları çağrılır ve betaşara özgü müzikler eşliğinde bu gelenek icra edilir. Betaşar geleneğinde, kızın yeni geldiği evde yapması gerekenler, büyüklere saygı göstermesi, Kazak halkının gelenek ve göreneklerini yerine getirme, ev işleri ve yemek yapma gibi diğer konular hakkında ona akın veya tamada tarafından söylenen geleneksel şiirler aracılığıyla anlatılır ve nasihatte bulunulur. Ayrıca, gelin olan kızın yanında iki yenge bulunur ve bunların da betaşar geleneğinde kendilerine özgü görevleri vardır. Betaşar geleneğinde oğlan tarafındaki kişiler akın

veya tamada tarafından eğlenceli sözlerle geline tanışılır. Bu tanıştırma esnasında da betaşara özgü gelinin selam vermesi gerçekleştirilir ve tanıştırılan kişilerin gelinin önünde duran bir kutuya para koyma ritüeli gerçekleştirilir. Bu çalışmada, betaşar geleneğinde gerçekleştirilen ritüellerin kültürel çözümlemesi, akın veya tamada tarafından söylenen şiirlerin değerlendirilmesi, betaşara gelen akrabaların üstlendikleri roller, gelinin yanındaki yengelerin görevleri, damadın sağdıçının gelinin yanında durmasının rolü vb. konular incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kazak kültürü, aile, evlenme, betaşar, şiirler.

***A DEBATE (THE SWORD AND THE PEN) AND TWO
POETS: AHMEDÎ AND AHMED-I RIDVAN***

Hasan KAPLAN

Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Hatay/ TÜRKİYE,
h1982kaplan@hotmail.com

Abstract

In classical Turkish literature, examples can be found where the same poem(s) have been attributed to one or more poets, either entirely or with minor differences. Poets have made accusations against each other in this regard in their poetic biographies, in their collected works, and in their narrative poems. Some of these accusations can be considered as instances of plagiarism, while others may be seen as unsuccessful imitations that have taken on the appearance of copies. The attribution of the same poems to different poets can be attributed to the author himself, the compiler, the editor of the anthology, a malicious individual (rivals, other poets, enemies, envious individuals), or to a researcher.

In this study, the notable similarities and commonalities between the 81-line debate poem titled “Kasîdetün fi-bahsi’s-seyf ve’l-kalem” in Ahmedî’s Divan and the 46-line 55th poem in Ahmed-i Rıdvân’s Divan were emphasized. Ahmed-i Rıdvân probably died between 1528 and 1538, while Ahmedî died after 1410. Ahmedî was a 14th-century poet, while Ahmed-i Rıdvân was a 15th-century poet. When considering that these poets lived in different centuries and were not contemporaries, the similarity becomes even more intriguing. The similarity between the poems of Ahmedî and Ahmed-i Rıdvân was examined in detail with regard to the presence or absence of “ahz u sirkat” (imitation and

response); it was evaluated in terms of structural elements (verse form, poetic genre, meter, and rhyme scheme, etc.), language and expression (common allusions, metaphors, borrowings, imagery, syntax, vocabulary, etc.). At the end of the study, it was concluded that the similarity and commonalities between the poems of Ahmedî and Ahmed-i Rıdvan are not due to an error on the part of an author, compiler, or editor, and they do not stem from the researchers responsible for the publication of their Divans. It was determined that Ahmed-i Rıdvan's poem cannot be considered as an imitation in any way and that the poet essentially plagiarized Ahmedî in terms of content, language, and expression.

Keywords: Ahmedî, Ahmed-i Rıdvan, Debate, Plagiarism (imitation and response).

ÇANKIRI ULU CAMİDEKİ MUSALLA TAŞININ MENKİBESİ

İbrahim AKYOL

Doç.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, iakyol18@karatekin.edu.tr

Öz

Din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kişilerin hayatlarını konu edinen ve olağanüstü birçok olayın anlatıldığı hikâye olarak tanımlanan menkıbe, İslam toplumlarında velilerin, Hak erenlerinin yaşadıkları olağanüstü olaylar için de kullanılır.

Türklerin İslamiyeti kabulünden önce benimsenmiş taşla ilgili inançlar ve âdetler bulunmakla beraber, İslamiyet'i kabulünden sonra da bu inançların bir kısmının İslâmî şekil ve muhteva aldığı bilinmektedir. Türklerde taşla ilgili inançlar genellikle ilaç ve şifa, çocuk doğurmak veya aksi olarak nesep tayini, tılsım, sihir, uğur, dilek ve adak için, yemin için, yağmur, kar yağdırmak vb. şeyler içindir.

Bu bildirimizde Çankırı'nın en eski camilerinden olan Ulu Cami/Büyük caminin önündeki musalla taşı etrafında oluşan menkıbe, olaya şahit olanların ağzından derlenmiştir. Menkıbe kısaca şöyledir: Halk arasında veli olarak bilinen Pevlül Karadeniz (ö.2003) 2003 yılının güz mevsiminde bir rüya görür. Rüyasında Çankırı Ulu Cami'nin kible istikametinde toprak altında kalan bir taşın feryat ettiğini, kendilerini kurtarmasını istediklerini o zamanki cami dernek başkanı Hayri Demiray (d.1946), cami görevlileri Recep Uysal (d.1968), Behlül Karagöz (d.1972) ve Salih Pirinç'e söyler. Hep beraber caminin kible istikametinde yer altında kalmış taşı bulup çıkartırlar ve şimdiki yerine korlar. Daha

sonra yine Pevlül Karadeniz rüyasında taşı gördüğünü ve taşın rahatladığını söylediğini bildirir.

Menkıbeler yaşandığı/oluştugu dönemlerde yazıya geçirilmediği zamanlar tarihî süreçte çok değişikliklere uğrayarak asıl mecrasında sapmakta/saptırılmakta, bir kült hâline gelmektedir. Bu bildiride, yaşanan olayın ilk şahitleri olan Hayri Demiray, Behlül Karagöz ve Recep Uysal ile yüz yüze röportajlar yapılmış ve bu olay kayıt altına alınmıştır. Bu bildiri ile Musalla Taşı menkıbesi yazıya da geçirilerek asıl mecrasından saptırılması önlenmiş olacaktır. Böylece halkbilimine yeni bir taş menkıbesi/efsanesi kazandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, Ulu Cami, Musalla Taşı, menkıbe.

COMPARATIVE RESEARCH ON PERFORMANCE CHARACTERISTICS OF BAKSHI AND AZERBAIJAN STORYTELLERS

İlhamə GESEBOVA

Doç. Dr., Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi, Folklor
Enstitüsü, AZERBAIJAN, ilhame92@mail.ru

Abstract

One of the national activities, which is at the root of the formation of the national spiritual values of the Turkic people, and one of its valuable recommendations passed from generation to generation, is epic creation. In Karakalpak, Uzbek, Turkmen Turks are called “bakhshilizm”, who recite epics and poems. In Azerbaijani ashig art the ashigs who tell stories are simply called storytellers or the tale teller ashigs.

The epic traditions that stand at the head of our national spirituality and reflect our glorious heroic history are also common Turkic culture. The tradition of telling stories is first found in the epic “Dede Gorgud”. Dede Gorgud is a story teller, he comes at the end of the stories, organizes and confirms “Oghuzname”. As a bard who praises the value of heroes, he plays the melody “yelteme” to encourage the braves against the war. The epic narration based on the ancient times in Turkic tribes has been carried in the language of bards until today. The poets who sing epics have a different reverence. “Bakhshis” and Azerbaijani poets telling epics won the respect of the people. They are the ones who pray with the language of Dede Gorgud mostly. As Dede Gorgud is a unique prayer in the Turkish language.

The “bakhshis”, including Azerbaijan epos ashigs are differed specially. Whether among “bakhshis” or Azerbaijani ashigs, who are famous as a epis teller first needs eloquence, memory, stage culture, neat clothes. It is one of the important conditions to have a performance environment for “bakhshi” and storyteller ashigs to tell stories and show high performance in the stories they tell.

Keywords: Bakhshi, epic, ashig, performance, situation.

THE MUSICAL FOLKLORE OF TURKIC PEOPLES: GENRE TYPOLOGY OF THE WEDDING SONGS

DJAMILYA KURBANOVA

PhD in History of Art, Turkmen National Conservatory
named after Maya Kulyeva, History of Music Department.
Ashgabat, TURKMENISTAN, j_kourbanova@mail.ru

Abstract

The wedding ceremonial rite is connected with a wide range of the events in national life; it presents an interesting combination of various folklore genres: songs, jokes, games, proverbs and sayings, ritual quatrains and ceremonial actions. In the meaning “Turkmen wedding” it is concealed an improbable diversity of different variants, transitive, more or less similar or unique forms of the wedding ceremony. Till present day each family distinguishes local features peculiar only to it among which there are basic general moments of wedding ritual. In territory of Turkmenistan basically there is the same repertoire of the wedding songs. Execution of song genres introduces special fun and youth excitement in the wedding ceremony. In Lebap region versions of wedding genres concern also songs “Oleng” performed to the accompaniment of dep. Couplets were sung solo or by group of voices and joined in refrain part of songs by all present. In Ahal region along with “Yar-yar” songs “Donem” and “Yarovjan” which execution was accompanied by claps hands and traditional dancing motions are also popular. Spreading of popular wedding songs “Yar-yar” (“Jar-jar”, “Yor-yor”) at the majority of the Central Asia people speaks about the uniform roots of Turkic Peoples. The main character of Turkmen wedding is the bride leaving her house and going to her future husband’s

house. The ceremonial situation of "opening" of doors between the worlds is accompanied by set of signs and special tunes. For participants of the ceremony the essential consists in border overcoming between the worlds. Ceremonial songs possess one quality which is not peculiar to material things. They are intangible. The sound, word, tune is a certain set, sequence of sound waves which can free overcome both physical barriers and to reach the non-material worlds. The music is created, performed and sounds in a material world, it belongs to a material world, but this does not possess characteristics of material subjects. Singing carries out magic function of communications: only it is capable to get into other worlds, gives the chance to be heard and understood. As special sacral language the singing connects «on vertical» representatives of the different worlds.

Keywords: Turkmen wedding, folk songs, "Yar-yar", wedding ceremony.

THE INFLUENCE OF HISTORICAL EVENTS ON THE TRANSLATIONS OF TURKMEN LITERATURE

Zh.B. KARRIYEVA

Senior Lecturer, Azady Turkmen National Institute of World
Languages, Ashgabat/ TURKMENĪSTAN

A.A. BEGLANOVA

Oguz Khan University of Engineering and Technology,
Ashgabat/ TURKMENĪSTAN

Abstract

The article considers the socio-historical aspect of translations of poems of classical Turkmen poet Magtymguli and the works of folklore, identifies the principles of selection of literature for the translation.

Our research was carried out in a diachronic aspect, the names of the first translators are mentioned there. The authors of the article reveal the relationship between historical facts and the biography of translators, i.e. to what extent socio-historical events of the country affected the life and work of translators, as well as influenced the quantity and quality of translations. The authors of the present article determine the factors influencing the emergence of interest to the Turkmen culture in different historical periods. At the end of the article, the authors draw the following conclusions: translators independently selected literature and folklore pieces for translation; the periods of the rise of translation activities into foreign languages are determined by the interest of the host culture; there is a direct relationship between the translator's stay in Turkmenistan,

and the quality and quantity of translated literature; most of the translations into less popular foreign languages (German, French, Polish, Hungarian) became possible thanks to the English and Russian languages.

Keywords: Word-for-word translation, Magtymguli, socio-historical aspect, systematic approach, extralinguistic factor.

THE INFLUENCE OF THE FATEFUL PEOPLE IN THE WORK OF POETS

Jeerenche İSMAİLOV

Senior Lecturer, Kyrgyz State University named after
I.Arabaev, Bishkek/ KYRGYZSTAN,
jmederov1982@mail.ru

Abstract

If we pay attention to the materials collected from the crowd, we will see that they are the most common of the smallest number of witty sayings, proverbs, riddles, works on the theme of love, lamentations and philosophical poems, as well as poems on a variety of topics. Whether they are small poems or large epic sagas, they have never gone into the past in oral form and have reached the era in which we live. Of course, it is obvious that such artistic values were realized by talented people from the crowd. Turning to the works of people of art, we can see from the issues of ordinary everyday life to the contradictions between time, life, society, cosmological ideas about the universe, ideas about the material world and philosophical reflections. In this regard, the sermons and lyrical poems of poets are of particular importance. This feature can be traced in the work of the neighboring Kazakh people on the example of such folk works as sanat, sermon, term and others.

Keywords: Creativity of poets, folk songs, art songs, Kyrgyz poets, scientific research of poetry of poets.

HAREZM TARİHİ ÇALIŞMASINDA RASHİDADDİN VATVAT'IN EL YAZMALARININ ROLÜ

Kakajan JANBEKOV

Dr., Mahtumkulu adindeki Dil, Edebiyat ve Milli
Elyazmalar İnstitüsü, Aşkabat/ TÜRKMENİSTAN,
kakajanjanbekov@gmail.com

Öz

Harzemşahlar devletinin sarayında büyük saygı sahibi olan Reşideddin Vatvat, Arap ve Fars dillerindeki divanların, şiir sanatı hakkındaki kitapların, incelikle yazılmış olan namelerin üstadı olarak edebiyat tarihinde çok ün kazanmıştır. Arap, Fars kaynaklarında keskin sözlü olmasıyla konuşmacı, hatipliği ile ün almış olan bu şair hakkında, onun ömür yolu ve eserleri hakkında kıymetli malumatlar günümüze ulaşmıştır. Onlara örnek olarak Yakut Hamavi'nin (1179-1229) “Mugcamul udaba”, Alaeddin Ata Cüveyni'nin (1283 yılında vefat etmiş) “Tarih-i Cihanguşa”, Abdurahman Cami'nin (1414-1492) “Baharistan”, Zekeriyya Kazvini'nin (1203-1283) “Asarul Bilad”, Devletşah Semerkendi'nin “Tezkiretuş-şuara” gibi kitaplarını göstermek olur.

Ahmet Razi'nin “Heft İklim”, Muhammet Arif Rakaî'nin “Mecmeu'l-Fudala”, Takieddin Zikri Kaşani'nin “Hulasatu'l-Aşar ve Zubbatu'l-Efkâr” adlı eserlerinde de Reşideddin Vatvat hakkında kıymetli bilgi ve malumatlar mevcuttur.

Reşideddin Vatvat'ın dolu adı Sagdulmülk Reşideddin Muhammet ibn Muhammet Abducelil Omarı Belhî isminden oluşmaktadır. Reşideddin Vatvat tahminen 1080-81 yılında

Belh şehrinde doğmuş olup o, 1177-78 yılında 97 yaşının içinde Harezm'de dünyadan göç etmiştir.

Reşideddin Vatvat'ın gençlik yılları hakkında yukarıda adı geçen kaynaklarda malumat çok azdır. Reşideddin Vatvat'ın kendi devrinin çok ilimli, bilgili insanların birisi olarak yetişmesinde Selçuk hükümdarlarının meşhur veziri olan Nizamılmülk'ün (tahminen 408-10-485 hicri) Belh'te kurduğu “Nizamiyye” adlı medresesinin önemi çok büyük olmuştur. Bu medresede kendi devrinin meşhur ilimleri, genellikle de Arap dili kâmil bir derecede öğretilmiştir. Özellikle de Vatvat'a Arapça ders veren âlim Abu Sağıt Herevı (1141 yılında vefat etmiş) onun iyi bir tahsil görmesi, ilim alması için çok ihlas etmiş ve çaba sarfetmiştir.

Reşideddin Vatvat, Harzemşahlar sarayında 41 sene çalışmıştır ve hükümdarın divanının başkanı olma gibi dereceye ulaşmıştır.

Vatvat'la ilgili malumatlarda onun keskin zekâ sahibi bir kişi olduğu söylenmektedir. Reşideddin Vatvat, kendi yaşadığı devrinin Enveri, Hakanı, Edip Sabır gibi belli şairleri ile yakın edebî ilişkide olmuştur. Şairin Hakanı'ya, Edip Sabır'a bağışlayıp yazdığı övgü dolu şiirleri, methiyeleri onun divanında yer almaktadır. Vatvat; Emgak Buharı, Masgudı, Sağıd Selman gibi şairlere de yüksek değerlendirmeler vermiştir.

Arap ve Fars dillerini çok iyi bilen, bu dillerin üstadı olan Reşideddin Vatvat, bu dillerde yazdığı çok sayıdaki mükemmel eserlerini bize miras bırakmıştır. Bunların 21 tanesinin adı belli olup onların 19 tanesi günümüze ulaşmıştır.

Şairin eserlerinin birçoğu Harezm hükümdarı Atsız'a ve onun oğulları hem de torunlarına bağışlanıp yazılmıştır. Şair daima Atsız'ın kuvvetli desteğini duymuştur. Vatvat'ın

kendisi de genç şairleri, âlimleri evine davet ederek daima onları desteklemiştir.

Reşideddin Vatvat'ın eserleri sadece Harezmi hükümdarlarının veya şairin kendi hayatını değil, genellikle XII. asır Türkmen hayatını, onun siyasi, ekonomik ve kültür taraflarını daha geniş, detaylı bir şekilde öğrenmek için çok önemli ve güvenilir evrak niteliğindedir.

Keywords: Harezmi, Reshideddin Vatvat, el yazmalar.

A STRUCTURAL AND CONCEPTUAL EVALUATION ON THE VERB *KAL-* IN KAZAKH TURKISH

Kenan SEMİZ

Dr., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak
Üniversitesi, Türkistan/ KAZAKİSTAN,
kenansemiz55@hotmail.com

Abstract

Vocabulary studies occupy a special place in Turkology. In fact, vocabulary, along with shedding light on the etymology, it also contains important data for following the developments in language systematics. When categorized; vocabulary, which forms two centers on the basis of “noun” and “verb”, also offers the opportunity to make analyzes in structural and semantic context. The verb *kal-*, which was sampled as a descriptive verb in the early periods of the Turkish language written works, appeared in different forms in all Turkish dialects in the historical process with its diachronic and simultaneous forms. The verb *kal-*, which has been used as a descriptive verb as well as with its stand-alone feature, has survived to the present day by containing different meanings due to the diversity of multiple languages and cultures with which it has interacted. Along with these features, it also appears with the functions of auxiliary verbs and compound verbs, both in diachronic and simultaneous use. It has also formed a structural and conceptual usage field that has taken its place in diachronic and simultaneous Turkish written languages with these features and diversified over time.

The verb *kal-* and its derivatives constitute a wide area of use with various functions in Kazakh Turkish, which is one

of today's contemporary representatives of Kipchak Turkish as a political entity with the widest borders. In terms of the meaning of the verb *kal-* as a root element, for example, its equivalent in Turkey Turkish shows a similarity, on the other hand, it differs with the suffixes that make a verb from the verb it has taken. The verb stem, which turns into action in Turkey Turkish, continues to preserve its stable feature in Kazakh Turkish. As a conceptual field, it is natural to have commonalities with other Turkish written languages or to differ from them.

In this study, the functions of the verb *kal-* and its derivatives in Kazakh Turkish will be determined structurally and conceptually with the usage areas it has gained, based on written texts and dictionaries in terms of the descriptive verb, auxiliary verb and compound word element, and will be discussed and evaluated by classifying according to the usage area based on the examples given. The data of this study is limited to Kazakh Turkish, one of the contemporary written languages, and the subject is also explained with diachronic and simultaneous explanations or comparisons.

Keywords: Kazakh Turkish, verb *kal-*, vocabulary.

TÜRKİYEDE'Kİ DEMOGRAFİK DEĞİŞİMİN TÜRK KÜLTÜR POLİTİKASINA ETKİLERİ AÇISINDAN FUTURİST BİR YAKLAŞIM

Kürşat ÖNCÜL

Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir/
TÜRKİYE

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci ve sonrasındaki kültür politikaları hükümetlere göre zaman zaman çeşitli değişiklikler göstermiş ve bu değişikliklerin temelinde merkez sağ ve sol söylemlerin yaklaşımlarındaki farklılıklar yer almıştır. Atatürk dönemi, İsmet Paşa Dönemi, Demokrat Parti dönemi gibi temelde hükümetler merkezinde ele alınan bir kültür politikası belirleme çalışması söz konusudur. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki 1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti'nin kendinden önceki süreçte yapılanlara yönelik eleştirileri ve yeni bir söylem üretme çabası yine Demokrat Parti yetkililerince Atatürk'ü koruma kanununun çıkarılmasıyla frenlenerek belirli bir çizginin dışına çıkılmaması yönünde şekillendirilmiştir. 1960, 1980 ihtilalleri sonrasında da dönemin şartları doğrultusunda bazı değişiklikler ve yaklaşım farklılıkları yaşanmış ancak ilkesel bazda ülkenin temel dinamikleri açısından tehlikeli bir boyutta olmayacağı düşünülen farklılıklar gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet'in yüzüncü yılına girerken bu süreç boyunca gerçekleşmeyen bir demografik dönüşüm meydana gelmiş ve dönüşüm ilerleyen yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ve kültür politikalarında doğrudan yansımaları olacak bir niteliğe bürünmüştür. Bu doğrultuda bireyin ve bireylerin oluşturduğu kitlelerin en temel isteklerinden biri olan kendi kültürünü yaşama ve yaşatma

isteği yasal çerçevde ulusal ve uluslararası antlaşmalarla belirlenmiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nde meydana gelen demografik değişim yakın gelecekte hükümetlerin farklı söylemlere sahip olacağı gerçeğini göstermektedir. Bu çalışma belirtilen hususlardan hareketle meydana gelebilecek kültür politikalarındaki değişiklikleri ve bu değişikliklerin hangi boyutlarda gerçekleşebileceğini belirlemeyi öngörmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür politikası, demografik değişim, göç.

TURKMEN MUKAMS AMONGS THE CENTRAL ASIA GENRES

Lachyn HUDAYBERDIYEVA

Turkmen National Conservatory named after M. Kulieva,
Ashgabat/ TURKMENISTAN, lachynjan27@gmail.com

Abstract

Mukam performance is one of the main genres in the musical culture of the Eastern peoples and includes vocal, instrumental and dance parts. The difference between these genres among different peoples is reflected in the structural rules, their meter-rhythmic features, as well as in the modal foundations.

Among these genres, Turkmen mukams stand out for their unique characteristics. They represent a cycle of plays that differ in content and character. The main goal of our work is to identify structural features, genre properties and features that unite dutar mukams into a single cycle.

The cycle of Turkmen mukams is intended for the dutar, it includes seven works, such as "Gonurbash mukamy", "Erkeklik mukamy", "Gokdepe mukamy", "Ayralyk mukamy", "Berkeli chokay mukamy", "Shadilli mukamy" and "Mukamlar bashi".

"Erkeklik Mukamy" consists of two sentences, the first of which is the main idea of the work, and the second serves as the final sentence.

The repetition of each section twice (except the final one) is also found in the structure of the "Gokdepe mukama".

In "Ayralyk Mukamy" the development of the theme goes before and after the climax, which gives the structure of the

Mukam a peculiar feature. Compositional similarities can also be seen in “Shadilli mukamy” and “Berkeli chokay mukamy”. "Mukamlar bashi" is considered the largest in terms of volume of all seven muqams.

Thus, the analysis of the Turkmen dutar cycle "Mukamlar" revealed a number of features related to the structure of mukamlar music. Turkmen dutar mukams are musical works that have independent significance and it would be more correct to consider them as a genre, and not as a cycle.

Keywords: Dutar, mukam, instrumental genre, cycle, dutar music.

FOLK IDIOMS IN NAVÏZADE ATÂÏÎ'S "HEFT-HVÂN"

Lale PASHAYEVA

Young Researcher, Azerbaijan National Academy of
Sciences Institute of Literature named after Nizami Ganjavi,
AZERBAIJAN

Abstract

Azerbaijan's genius poet, Nizami Ganjavi, has become such a lofty personality that, as the first creator of "Hamse" in the world, he also wrote the masnavi themes for the first time, as well as causing countless nazires to be written after him. For centuries, the biggest dream of poets was to have "Hamse". The world-famous "Haft peyker", the fourth of Nizami's "Hamse", is among the poems most often written in nazire in classical Turkish literature under the same or slightly different titles.

Known as a masnavi and divan poet, Navizade Atayi, whose creativity witnessed seven Ottoman sultans in the 17th century, is also one of Nizami Ganjavi's followers. Seven stories constitute the most important part of the "Haft khan" masnavi of Navizade Atayi, who wrote a tribute to the work of the master poet.

We witness Nevizade Atayi intense use of folk expressions in almost every part of the work. The poet has generally taken the risk of following a difficult path to prove his art in his products. In this respect, sometimes there may be different features while reading the Mesnevi, but Atayi's language is considered normal according to the period and classical literature.

In accordance with the demands of the meter and the classical period, the poets either wrote in Persian and Arabic or formed rhymes using words from these languages in order to make their works more common in other Eastern countries. Since Navizade Atayi knew Arabic and Persian perfectly, he used this style in his work “Haft khan”, spread his masnavi widely and preserved the Turkish spirit. Namely, one of the most important aspects of the work in question, along with the difficulty of the poet's language style, is to include the proverbs and idioms of the Turkish peoples.

Atayi's rich knowledge and perspective are manifested in almost every couplet of the work. In the article, some of the proverbs and idioms used in different ways in “Heft khan” are explained in terms of their development and meanings. Atayi's “Haft khan” work contains many such expressions belonging to the Turkish language and its people.

Keywords: Navizade Atayi, “Haft khan”, proverbs and idioms, folklore.

MÂNİNİN MÜZİK VE İCRA İLE İLİŞKİSİ

Leman VAGİFKIZI (SÜLEYMANOVA)

Doç.Dr., Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi Folklor
Enstitüsü, AZERBAYCAN,
leman.suleymanova.2018@mail.ru

Öz

Uzun yıllardır Azerbaycan'ın farklı bölgelerinden folklor derliyoruz. Yıllar boyunca diğer folklor malzemeleriyle birlikte binlerce mâni metnini derledik. Gezdiğimiz her yerde, konuştuğumuz anlatıcıların verdiği bilgilerden yola çıkarak mâninin müzikle bağlantısının kesin olduğunu söyleyebiliriz. Karşılaştığımız anlatıcıların neredeyse tamamı mânileri belli bir ezgiyle söylüyorlar. Ara sıra istisnalar olsa da anlatıcılara bu konuda soru sorulduğunda, mâniler bir zamanlar ezgi ile söylenmiş ancak şimdi bazı nedenlerden (utangaçlık, gerekli görmemek vb.) dolayı metin müziğinin dışında kalmıştır.

Azerbaycan'ın farklı bölgelerinde mâni belli bir müzik aleti eşliğinde söylenmektedir (Zagatala-Balakan bölgesinde tambur, çağana ve tef, güney bölgesinde, Bakü ve çevre bölgelerde tef vb.), bazı illerimizde ise (Gah, Nahçıvan) el çalmak, ileri geriye doğru hareket etmek mâninin müzik ve icra ile ilişkisinin ispatıdır. Masallı ilçesinde anlatıcının mâniye “gavallama” demesi, bu türün tefle söylenmesi, onun adını bile etkilemiştir.

Ayrıca halk arasında sıklıkla kullanılan “mâni çekmek”, “mâni çağırmak”, “ninni çalmak”, “ninni tutmak” gibi ifadeler de bu türün müzik ve icrayla doğrudan bağlantısını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mâni, müzik, tef, tambur, çağana.

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ KONFERANSI VE TÜRKOLOJİNİN GÜNCEL SORUNLARI

Lütviyye ASGERZADE

Prof.Dr., Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi Erken
Gerçekçilik ve Yeni Dönem Azerbaycan Edebiyatı,
AZERBAYCAN, asgerzadelutviyye@yahoo.com.tr

Öz

1926 yılında Bakü'de düzenlenen 1. Türkoloji Kongresi, 20. yüzyılda Türk halkının kültür hayatındaki önemli tarihî olaylardan biri olmuştur. Kongre, geniş bir coğrafyada yaşayan sayısız Türk halkının kaderini belirleyen birtakım konuların oluşturulması, geliştirilmesi ve istikrarlı bir şekilde uygulanması açısından çok önemliydi. Yakın gelecek için eski Sovyetler Birliği topraklarında yaşayan Türk halklarının tarihi, edebiyatı, dili, alfabesi, etnografyası ve kültürü ile ilgili birtakım önemli kararlar alındı. Kurultayda, Türk dünyasının yeni tarihsel dönemde kültürel birliği ve manevi bağının görevleri vurgulandı ve Türkolojik bilim ve kültür ortamının en acil konularına değinildi. Dilbilim, Latin alfabesi, imla, tarih, edebiyat, folklor, sanat, etnografya, terminoloji ve metodolojiye ışık yakıldı. Kültürel entegrasyon ve aydınlanmanın teorik temelleri ve pratik olanakları belirlendi. Kongre, Türkolojinin tüm boyutlarıyla uluslararası ölçekte gelişmesi açısından önemlidir. Eski Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türkçe konuşan halkların ve Avrupa Türkolojisinin temsilcileri, Türk ve İranlı aydınların Kongre'ye katılımıyla Türkolojik çevrenin genişliğinin sınırları çizildi. Türk bilim ve kültürünün daha da zenginleşmesine, gelişmesine ve birliğine hizmet eden Kurultay, egemen Sovyet ideolojisinin ilkelerine uymuyordu. Bu nedenle Türkoloji bilim akımı Sovyetler

Birliği'nin sosyo-politik ortamında büyük bir panik yarattı. Türklerin birleşirlerse yapabileceklerinden korkularak ciddi önlemler alındı. Bu önlemler ağır baskıyla sonuçlandı. Sovyetler Birliği'nden I. Türkoloji Kongresi'nin tüm katılımcıları ağır zulme uğradı, tutuklandı ve sürgüne gönderildi, bazıları ölüme mahkum edildi. Mecazi anlamda Türkoloji kurşunlandı. Türk ve Türkoloji kelimeleri uzun yıllar yasaklansa da Kurultay'ın fikir ve çağrıları yaşamış sonraki dönemlerde millî-manevi değerlerin, millî kültürlerin, edebiyatın gelişmesinde ve teşekkülünde önemli rol oynadı. Kongrede gündeme getirilen Latin alfabesine geçiş sorunu, 20. yüzyılın başlarında Azerbaycan ve Türkiye'de uygulandı. Daha sonra Sovyetler Birliği içinde bu süreç durduruldu ve yerine Kiril alfabesi geldi, ancak bağımsızlık çağında Latin alfabesi fikri yeniden canlandırıldı. Bugün Uluslararası Türk Akademisinin bir projesi olarak Türkçe konuşulan ülkelerin ortaokullarında okutulmak üzere kabul edilen "Ortak Türk Tarihi" ders kitabının yayımlanması ve kullanılması ile "Ortak Türk Edebiyatı" ve "Ortak Türk Edebiyatı"nın hazırlanmasının tohumları I. Türkoloji Kongresi'nde ekildi. Türkolojiyi geniş ve sistematik bir bilimsel çalışma olarak sunan Kurultay, Türk dünyasının asırlık tarihi ve büyük geleceği hakkında büyük bir bilimsel araştırma ve inceleme programı hâline geldi.

Anahtar Kelimeler: Eski Sovyetler Birliği, Birinci Türkoloji Kongresi, Türkoloji sorunları, tarih, alfabe.

PSYCHOLOGICAL VIEWS OF ABU NASR AL-FARABI

Makhliyo YULDASHEVA

PhD in Psychological Sciences, Senior Lecturer of
Psychology Department Ferghana State University,
UZBEKISTAN, mb.yuldasheva@pf.fdu.uz

Abstract

The role of the great encyclopedic scholar Abu Nasr al-Farabi in the development of psychological science remains relevant in the modern era. The problem of cognition in the psychological and philosophical system of al-Farabi follows from his general teaching about man and is connected with the consideration of man as a being remote from nature, as a subject in relation to nature - object. In relations with the surrounding nature, man acts as a cognizing subject, and nature - as an object of knowledge. In the question of the cognizability of nature, the philosopher asserts that a person receives all his knowledge from outside, in the process of knowing the phenomena around him. To do this, it is endowed with a variety of tools and abilities: sensations, memory, imagination, and most importantly - the mind. Such psychological concepts as reasonableness, moderation, and virtues are extremely important for us today. The article deals with such problems that today can be attributed to separate sections of modern social, general and pedagogical psychology.

Keywords: Intelligence, cognition, feeling, the soul, the nerve centers.

WORD DERIVATION NESTS ADYL 'ADIL' IN TURKMEN LANGUAGE

Maral TAGANOVA

Doç.Dr. Türkmenistan İlimler Akademisinin
Mahtumkulu Dil, Edebiyat ve Ulusal El Yazmaları
Enstitüsü, Sözlük bilimi, Terminoloji ve Konuşma Kültürü
Bölümü Aşgabat/TÜRKMENİSTAN, manyeje@mail.ru

Abstract

In linguistics, one of the current trends is the study of word-formation nests. Derivational words consist of words with the same root. In Turkmen linguistics, great importance is given to the examination of word formation nests.

In the Turkmen language, *adyl* is an adjective meaning "supporter of the truth, fair" and "merciful, fair, wise, smart, reasonable, prudent". It is an Arabic word written as *adl* (عدل) and has the same meanings as in the Turkmen language. In the dictionaries of the Turkmen language, the root word *adyl* is *adyllyk* 'justice', *adylsumak* 'so-called fair', *adylsumaklyk* 'so-called fairness', *adylsyrama* 'to appear fair', *adylsyramak* 'to appear fair', *adylsyramaklyk* 'to appear fair', *adylsyz* 'unfair', *adylsyzlyk* 'injustice', *adyllyet* 'authorities of justice', *adylsyraýyş* 'to appear fair' words like this are given. There are also new words and forms of words among them. New words include *adyllyk* 'justice', *adylsumak* 'so-called fair', *adylsyramak* 'to appear fair', *adylsyramaklyk* 'to appear fair', *adylsyz* 'unfair', *adylsyzlyk* 'injustice', *adyllyet* 'authorities of justice', *adylsyraýyş* 'to appear fair'.

The following affixes are involved in the formation of words with the root *adyl* in the Turkmen language: *-lyk* (*adyllyk* 'justice', *adylsumaklyk* 'so-called fairness', *adylsyramaklyk* 'to

seem fair', *adylsyzlyk* 'injustice'), *-sumak* (*adylsumak* 'so-called fair'), *-syra* (*adylsyramak* 'to seem fair').), *-syz* (*adylsyz* 'unfair'), *-ýet* (*adylýet* 'authorities of justice') and *-ýyş* (*adylsyraýyş* 'to appear fair'). The most productive of these is the *-lyk* noun suffix. This suffix is added to both the root of the words (*adyllyk* 'justice'), the sender (*adylsyzlyk* 'injustice'), and the form (*adylsumaklyk* 'so-called fairness', *adylsyramaklyk* 'to seem fair', *adylsumaklyk* 'so-called fairness').

Thus, it can be said that the word *adyl* in the Turkmen language, although of Arabic origin, participates in the formation of new words by using the word formation suffixes in Turkmen. It forms a branched, uncomplicated nest of derivation.

Keywords: Word formation, Turkmen language, fair.

COMPARATIVE ANALYSIS OF RELIGIONS IN "OSOR AL-BAQIYA" BY ABU RAYHAN BERUNI

Marifat Akramovna KHANDAMOVA

Associate Professor Dr., Samarkand State Institute of
Foreign Languages, Samarkand/ UZBEKISTAN,
marifathamdamova73@gmail.com

Abstract

The scientific activity of Abu Rayhan Beruni corresponds to the end of the 10th century and the first half of the 19th century. In the same period, the science and culture of the peoples of Central Asia rose, many scientists-encyclopedists developed. The great scientists who created the foundation of modern science - Muhammad Musa ibn al-Khwarizmi, Ahmed al-Farghani, Abu Nasr al-Farabi, Abu Rayhan al-Biruni, Abu Ali ibn Sina were the greatest representatives of the Renaissance and the works of this era.

Abu Rayhan Beruni (948-1048) was a great encyclopedic scientist who dealt with all branches of science, and more than 150 of his works have survived to this day, including *Osor al-Bakiya*, *India*, and *Minerology*. His works such as *"Saidana"* are known throughout the East and West. Beruni's work *"Osor al-Bakiya"* is written in Arabic, and its full Arabic title is *"Al-osor al-Bakiya an al-Kurun al-Khaliya"*. In Europe it is known as *"Chronology"*. The first Uzbek edition of this book was translated as *"Pamyatniki minuvshix pokoleniy"* and later entered the literature. Also, the Arabic term can be called *"Osor al-Bakiya"*, and in Uzbek it can be called *"Monuments"*. This work is the first major work of the scientist, it consists of a prologue and 21 chapters, describes in detail the calendars, Eid al-Adha and the famous days of Copts, Christians, Jews, pre-Islamic

Arabs and Muslims. The article analyzes the opinions of scientists about the religious worldview of Beruni and systematizes the attitude of the thinker not only to Islam, but also to other religions. The question of which sect of Islam Beruni belongs to is one of the problems that have caused many discussions in Beruni studies. After analyzing the works of Beruni, some Western researchers considered him a supporter of Shiism.

Islam is known to be a religion that relies heavily on science and astronomy. That is why the issue of the five-fold obligatory prayer is inextricably linked with Islam and astronomy, because this is an astronomical problem, and the views of scientists on its solution were analyzed.

Keywords: Beruni, religion, Asor al-Bakiya, awakening, sect.

ГЛАГОЛЬНАЯ ЛЕКСИКА СО ЗНАЧЕНИЕМ ПОЛОЖИТЕЛЬНЫХ ЭМОЦИЙ В ХАКАССКОМ ЯЗЫКЕ В КОНТЕКСТЕ ДРУГИХ ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ

Mariia CHERTYKOVA

Doç. Dr., N. F. Katanov Hakas Devlet Üniversitesi, Sayano-Altay Türkolojisi İnsani Araştırmalar ve Enstitüsü, RUSYA

Абстрактн

Наш доклад посвящён выявлению и функционально-семантическому описанию глагольных лексем, выражающих положительные эмоции (восторг / восхищение, удовольствие, удовлетворение) в хакасском и в других тюркских языках, при основном акцентировании материала сибирских тюркских языков. *Научная новизна* исследования состоит в том, что глагольная лексика со значением положительных эмоций (удовольствие / удовлетворение; восторг / восхищение) впервые описывается в сравнении с аналогичными лексемами в других тюркских языках. В работе применяются описательный, функционально-семантический, и сравнительный *методы и подходы*, предполагающие раскрытие содержательных и структурных особенностей данных лексем. В качестве материала исследования используются подтверждающие семантику глагольной лексики иллюстративные примеры, собранные из хакасской литературы методом сплошной выборки. Для сравнительного анализа материала используются данные из двуязычных лексикографических источников.

В результате исследования получены новые знания об участии конкретных глагольных единиц в создании

нового лексического комплекса смысловых категорий и его роли в организации внутрисловных и межсловных семантических парадигм. В хакасском языке реализация значений положительных эмоций происходит полисемантическими глаголами *морсын-* и *чöпсін-* в зависимости от субъектно-объектных характеристик и контекстных условий. Они покрывают все семантические контекстуальные условия, передающие процессы восторга, восхищения, удовольствия и удовлетворения. В семантике этих глаголов содержится сема оценки объекта как результат внутреннего и внешнего созерцания субъекта. По нашим сведениям, эти глаголы действуют только в хакасском языке. Кроме того, семантика удовольствия и удовлетворения выражается тремя фразеологическими единицами, которые больше приближены к понятию злорадства. В других тюркских языках для описания положительных эмоций также используются глагольно-именные фразеологические единицы, компонентный состав которых указывает на то, что в выражении данных эмоций участвуют и другие эмоции, например, удивление, радость, симпатия / любовь. Данный языковой факт является свидетельством того, что не бывает «чистых» эмоций.

Ключевые слова: хакасский язык, тюркские языки, глагольная лексика, положительные эмоции, словарное представление.

THE EPIC "MANAS" IS THE BEGINNING OF POETS' CREATIVITY

Marsbek OSMONALIEV

Senior Lecturer, Kyrgyz State University named after
I.Arabaev, Faculty of International Relations,
KYRGYZYSTAN, marsbekosmonaliev@gmail.com

Abstract

The main representatives, researchers of the Manas epic and the socio-historical situation of that time, the influence of akyns on each other speaking on the topic were taken as the object of the study of the research work. Since each nation has experienced similar stages of development in its historical growth path, there are many similarities in their spiritual world as well. Any nation has its own oral works created by itself. They created works of art that reflected their joys and sorrows, what they knew, what they saw, what they experienced, their views on their environment, nature, their wishes and hopes. Among them, the great heritage of the Kyrgyz people is the "Manas" epic. "Manas" is the national pride of the Kyrgyz people, the great legacy of our ancestors, which has fulfilled the function of a treasure that collected all the acceptable finds of theirs, kept sacred and preserved from generation to generation.

Keywords: Manas, storyteller, poetic art, tradition, theme.

IDIOMS IN MAGTYMGULY PYRAGY'S POETRY

(Based on Environmental Lexicon)

Maya ATAJANOVA

Senior Teacher, Institute of International Relations by the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan, International Relations Faculty, World Languages Department, Ashagabat/ TURKMENISTAN, mayechka35@gamil.com

Abstract

The philosophy of human life is clearly shown in Magtymguly Pyragy's work, the great thinker of the Turkmen people, who left unquenchable traces in the Turkmen literature of the XVIII century, and who recognized himself as a great historical figure of that century. The poet, following Sufism in the world of poetry, and in most of his poems, gave a great place to truth in the life of a person, advising open-heartedness and deep emotions. The great Philosopher poetically described the state of the people and their dreams about the bright future in his poems.

Magtymguly Pyragy's poems are characterized by the fact that the meaning of the word is expressed in artistic language, and used idioms much. The eloquent usage of idioms in the creative work of the poet occupies a great place in the focus of the scientists-linguists until nowadays for carrying research work. A number of idioms used in the poet's poems contain words relating to the environmental lexicon, and those lines of the poet were taken under analysis in present work.

Keywords: Poetry, idioms, environmental lexicon, linguists, analysis.

TURKISH WRITTEN SOURCES RELATED TO THE SUFI DOCTRINE

Mekhrojiddin Uzbekovich AMONOV

PhD., Imam Bukhari International Research Center,
Department of Scientific Research,
Samarkand/UZBEKISTAN, mirzomerojiddin@gmail.com

Abstract

The countries of Central Asia are among the regions that have a special position due to their contribution to the development of world civilization. As a result of scientific research, there is an opportunity to study the history of the murshids of Sufism, to determine their characteristics, to scientifically analyze the traditional religious ideas and beliefs of the ancestors in the material and cultural sphere.

In the article, great thinkers and scholars who made a worthy contribution to the world civilization grew up in the Zarafshan oasis. Rare written sources related to the history of Sufism, which operated in the Zarafshan oasis in the XV-XIX centuries, including manuscripts, historical documents: waqf, irshodnoma, genealogy, architectural and epigraphic monuments, and through them, the information about the tariqa is clarified and supplemented. In order to further improve education in the region, to prevent the acceleration of the educational process, it was explained that representatives of Sufism taught students to write special textbooks on "Sufism" and "Fiqh" by systematically establishing the activities of mudarris in the country when new madrasahs were opened.

Written sources on the history of Sufism, which were active in this period, were mainly written in Arabic, Persian and

Turkish languages. Although there are many sources written in Arabic and Persian, there are also sources written in Turkish. In particular, we can list works such as "Sabotul Ojizin" ("Sabot of the Weak") by Sufi Allahyor, "Manoqibi Islam Shaykh" ("The Ways of Life of Shaykh Islam Karruhi") by Muhammad Qasim ibn Hasan Balkhi.

The life and activities, series and scientific heritage of Sufi Allahyor have been researched. His work "Sabotul Ojizin" was taught as a textbook in madrasas in Movarounnahr lands until the 20th century. The work of more than three thousand verses is written in the Turkish language, in the form of verse. In addition to having a special place in the literature of the Turkic peoples, it is one of the rare sources of Hanafi-Maturidy and Sufism teachings.

The work "Manoqibi Islam Sheikh" is dedicated to the life and work of Muhammad Islam Sheikh Karruhi. It contains valuable information about many mashaikhs, scientists and statesmen who lived in Movarounnahr and Khurasan, as well as about the names of places unknown to us. There are quotes about Sharia, Tariqat, Truth and Paths of Enlightenment. The work belongs to the series of hagiographic books, written in the style of manoqib and maqamat.

There are also Turkish translations of works written in Persian language, which are the fruitful work of the devotees of the field who worked in the past centuries. One of such works is "Miftohut Talibin" ("Key of the Taliban") by Mahmoud G'ijduvani. This work was translated from Persian to Turkish by Mohammad Reza Ogahi. The work talks about the nature and economy of the cities of Khorezm, Bukhara, Samarkand, Mashhad, Marv, Herat, Husayn Khorezmi and the Kubroviya tariqa at the beginning of the 16th century.

Keywords: Zarafshon, silsila, sufism, irshodnoma, manuscript.

BIRTH RITUALS AND BELIEFS IN NAKHCHIVAN AND KARS FOLKLORE

Meleyke Nizami kızı MEMMEDOVA

AMEA Folklor Enstitüsü Mitoloji Bölümü`nde Aparıcı Elmi
İşçi, Bakü/AZERBAYCAN, melikememmed@gmail.com

Abstract

Taking place in various ceremonies, rituals are the forms of conventional behavior that applied in the realization of certain desires and aspirations of man, elimination of fears, prevention of negative energies such as evil eye and bad intention.

The investigation of ritual is the one of the most important branches of folklore, the history of religions, anthropology and ethnography. Investigations about the real functions of the ritual has maintained its relevance. Ritual strengthens social relations between people by gathering them together. At the same time it takes an important place in helping them to adapt to society and keeping their traditions and beliefs. In general, the main purpose of the rituals about ancient Turkic beliefs is to celebrate the new situation of people, as well as to protect them from dangers and harmful effects that are believed to be expected in the “transition” period.

In the article the birth rituals and beliefs about them are investigated and showed systematically with examples that, deal with Nakhchivan and Kars folklore. At the same time birth rituals and beliefs about them are investigated under the different titles such as “to get pregnant”, “prohibitions and beliefs imposed on pregnant women”, “defining the sex of the baby”, “protection of the newborn in the first 40 days”, “first and recovery in the life of baby” and “beliefs about future life of the baby”.

Keywords: Nakhchivan, Kars, ceremony, ritual, belief.

FOLKLOR MİSTİKASININ MÜASİR NƏSR TRANSFORMASIYALARI

Metanet ABBASOVA

Doç.Dr. Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor
Enstitüsü, Güney Azərbaycan Folkloru Şubesinin Başkanı,
Bakü/ AZERBAIJAN, abbasova-metanet@list.ru

Öz

Mistika və mistizm anlayışlarının məzmunu bütün hallarda insanın dünyanı, ətraf aləmi öyrənmə və şüuraltı fikir dünyasından qaynaqlanır. Folklor düşüncəsinə bağlı ilkin, ibtidai təsəvvür və görüşlərin formalaşdığı tarixi mərhələ bu kontekstdə ayrıca yer tutur. Ətrafı obrazlı dərk etmək, fantastik görüş insan şüurunun bu mərhələsi üçün daha səciyyəvidir. İlk təsəvvür formalarından olan animizm, fetişizm, magiya və s. mistik düşüncə tipi ilə uyğunluq təşkil etməkdədir. Fəlsəfi kateqoriyada mistizm anlayışı yaradılış, materiya və Allah fenomeni üzərində qurulur. İkinci mühüm tərəf isə Allah və ruh anlayışlarını özündə cəmləşdirir. Nəhayət klassik təcrübədə insanın sonrakı dünyagörüşünün formalaşması din daxilində tarixə qovuşur. Hər iki halda insan şüurunin aş a bildiyi sərhədlərdə mistizm formalaşmağa başlayır. Dünyagörüşü və düşüncədə formalaşan mistikanın şifahi və yazılı ədəbiyyatda mövcud formalarının dəyərləndirilməsi də bu strukturda başlıca yer tutur. Folklor ədəbiyyatında bu dəyərləndirmə azman formullarda ifadə edildiyi kimi, yazılı ədəbiyyata da eyni şəkildə daxil olur. Şərti olaraq transformatik şəkilləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar: 1.Konkret mifoloji obrazların işləkliyi (Buraya fərdi, məkani, rəng, ümumiyyətlə dünyanın obrazlaşdırılması düşüncəsi daxildir). 2.Ruhun təzahürü. 3. İnsan şüuru ilə qəbul edilməsi mümkün olmayan

digər hadisələr (Buraya kəsilmiş baş, danışan obyekt və cansızlar və s. daxildir). Bütün hallarda mistizm dünyanın qavranılmasında irrosional-ağılla, məntiqlə dərk edilə bilməyən formanı təlqin etməkdədir. Dünya ədəbiyyatında E. A. Po, M. Bulqakov, Azərbaycan ədəbiyyatından Y. Səmədoğlu, Anar, K. Abdulla, E. Hüseynbəyli, S. Səxavət və s. yaradıcılığında mistik düşüncə və s. hadisələr xeyirlə şərin əbədi qarşıdurmasına əsaslanmaqla həm də insanın dünyadakı yerinin müəyyənləşməsi, onun dərk edə bilməyəcəyi həqiqətləri ifadə etməkdədir.

Fəlsəfi düşüncə olaraq mistizmin ədəbiyyatda ifadə olunması burada mətn və bədii dil anlayışlarından keçir. Fəlsəfi və teoloji mətn sözsüz ki, bu kontekstdə tam fərqlidir. Mistik mətnin əsas xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, burada motivləşmə öndə olmaqla ən uyğun dil strategiyalarından istifadə edir. İstənilən mistik mətnin ən azı iki məqsədi var - mistik təcrübənin ifadəsi və mistik təcrübəyə inam məsələsidir. Klassik təcrübədə bədii sənətdə biz bunun ən bariz formasını romantik ədəbiyyatda rast gəlirik. Mistizmin folklordan gələn düşüncə sistemi bütün hallarda yazılı ədəbiyyatın məzmun və formasına daxil olmaqla sənətin davamlılıq, qorunmasını bir daha təsdiq etməkdədir.

Açar sözlər: Mistika, nəsr, təsəvvür, mətn, üslub.

KAZAK DÜNYA GÖRÜŞÜNDE ETNO-KÜLTÜREL DEĞERLER FELSEFESİ

Möldür KOMEKOVA

Öğr. Üyesi, Turan Üniversitesi Bölgesel ve Uluslararası
İlişkiler Bölümü, Almatı/ KAZAKİSTAN,
moldirkomek@gmail.com

Öz

Bu makalenin amacı, Kazak halkının manevi değerlerinin oluşturuluş tarihini ve Kazak halkına kazandırılış sürecini incelemektir. Çalışma nitel araştırma türlerinden fenomenolojik araştırma metoduyla desteklenmiştir. Makalede, Kazakistan'da var olan çeşitli etnik kültürlerin manevi miraslarıyla olan ilişkilerinin karşılaştırmalı bir analizi yapılmakta ve kültürel mirasa karşı dikkatli davranmanın bir medeniyet göstergesi olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada Kazak halkının kültürel değerlerine ilişkin çeşitli olumsuz tutumları eleştirel analizlere tabi tutularak incelenmiştir. Kazakistan'da yeni neslin kültürel değerleri kazanabilmeleri için “Kültürel Miras” programı hazırlanmış, bu program çağın ihtiyaçlarına uygun olup dünya medeniyetlerinin oluşum süreçleri ile paralellik göstermektedir. Milenyumun başında BM, 21. yüzyıl kültürünün değerleri ve barış kültürü ile ilgili tavsiye kararları almıştır. Büyük Türk düşünürü Farabi'nin kültürel mirasının yeniden canlandırılmasında, yeni bir dünya düzeninin inşasında önemli bir unsur olan farklı halkların kültürel mirası arasındaki alışverişe önem verilmektedir. Dünya kültürleri arasındaki kültürel alışverişi teşvik eden ve bağımsızlığını yeni kazanmış devletlerin, kültürel kimliklerini oluşturmalarına yardımcı olan Kazakların kültürel mirası, çeşitliliğinin tüm zenginliğini dünyaya sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etnokültür, Avrupa merkezcilik, etnonihilizm, tikelcilik, köktendincilik.

BURSA HANLAR BÖLGESİ ÇARŞIBAŞI KENTSEL TASARIM PROJESİ VE ÇEVRESEL ETKİLERİ

Muammer ÇAKIR

Dr., muammer.ts@gmail.com

Barış TAŞ

Prof. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü, Çankırı/ TÜRKİYE,
tas.baris@hotmail.com

Öz

Tarihsel süreçte kent yerleşmeleri bir konumu, doğal oluşumu ya da sembolik yapıyı merkez kabul ederek onun etrafında gelişim ve yayılım göstermiştir. Kentler için merkez kabul edilen konum, geçmişten günümüze kentte yaşayan insanların kültürel, tarihî, sosyal, ekonomik, mekânsal ve politik kimliğinin birer yansıması olmuştur. Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olan Bursa, Bitinyalılar döneminde bir traverten taraçası olan Hisar Bölgesi üzerinde kurulmuştur. Şehrin ticari temelleri ise Osmanlı döneminde atılmıştır. Özellikle Osmanlı döneminde hisar bölgesi dışına çıkıp şehrin yeni merkezi hâline getirilen Ulu Cami, Hanlar Bölgesi ile Tarihî Kapalı Çarşı ve çevresi, şehre ticari bir merkez hüviyeti kazandırmıştır. Ayrıca bu ticari merkez, Bursa şehrinin kentsel nüvesini kendi etrafında toplamıştır. Cumhuriyet döneminde de önemini koruyan bu bölge, 1960'lı yıllardan itibaren sanayileşmeyle birlikte yoğun göç ve hızlı kentleşme baskısı ile karşı karşıya kalmış, devlet kurumlarına ait binalar da dâhil birçok ofis ve ticarethane Ulu Cami, Hanlar Bölgesi ve Kapalı Çarşı'nın silüetini bozmuştur. 2021 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin

başlattığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın desteklediği “Hanlar Bölgesi Çarşıbaşı Kentsel Tasarım Projesi” kapsamında Ulu Cami, Hanlar Bölgesi ve Tarihî Kapalı Çarşı'nın silüetini bozan ve önünü kapatan, 1970-1980'li yıllarda inşa edilmiş 37 bina yıkılarak bölgede tarihî mekânların erişilebilirliği artırılmıştır. Ancak yıkımlar esnasında asbest riski, hava kirliliği, toz yayılımı ve gürültü kirliliğine dikkat edilmemiştir. Bu çalışmada “Hanlar Bölgesi Çarşıbaşı Kentsel Tasarım Projesi” kapsamında yapılan yıkımlar ve çevresel etkilerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Yıkımların çevreye etkisini incelemek adına Humai HI -150 adlı cihazla anlık hava kalitesi, PM 2.5 ve PM 10 ölçümleri, UNI-T UT353 adlı cihazla ise gürültü seviyesi ölçümleri yapılmıştır. Potansiyel asbest riskinin tespiti, Bursa şehri için üretilmiş haritalar ile uydu görüntüleri kullanılmıştır. Yapılan ölçümler sonucunda hava kalitesi indeksi 380, PM 2.5 36 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, PM 10 318 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, gürültü seviyesi ölçümü ise 88 dB(A) olarak ölçülmüştür. Sonuç olarak tarihî mekânların erişilebilirliğini iyileştiren yıkımlar diğer taraftan insan ve çevre sağlığını olumsuz yönde etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Hanlar Bölgesi, asbest, hava kirliliği, gürültü kirliliği.

SACI CUSTOM IN TURKISH TRADITION: EXAMPLE OF TIMURIDS (1370-1447)

Muhammed Emin KOÇAK

Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Ankara/ TÜRKİYE,
emin.kocak0@gmail.com

Abstract

Sacı tradition, which has a deep-rooted custom in Turkish culture, is an important part of the life of the state and society. Sacı custom seen from the pre-Islamic Turkish rulers continued until today after the Turks accepted Islam. In this aspect, it is an important example of cultural continuity in the historical process. The practice of sacı tradition varied according to changing political and religious conditions. However, it has preserved its essence in terms of taking part in official ceremonies and social life. The custom of sacı is generally seen in the throne, ambassador acceptance ceremony and weddings. The main purpose of the practice is to scatter money or precious metals around as a source of joy and happiness. This is a sign of both wealth and generosity. The Timurids, as in the Turkish and Turkish-Islamic states established before them, attached great importance to the custom of sacı. In the Timurid State, the tradition of sacı used in case of weddings, receptions of the ruler, military expeditions and asking for forgiveness from the ruler. Therefore, the tradition of sacı is a practice seen in both social and political life. During the reigns of Timur and his son Shahruh, the custom of his hair was mostly seen in wedding ceremonies. In this direction, the tradition of sacı from the reception of the bride to the end of the wedding process is seen. It is also known that during the mentioned

period, valuable items were scattered to increase the morale of the soldier before going on an expedition. In addition, other rulers, recognizing the supremacy of the Timurid ruler, resorted to the custom of sacı as a symbol of loyalty. In this study, the tradition of sacı in Turks and its historical roots were evaluated in general and its application in Timurids was examined.

Keywords: Timur, Shahrukh, Timurids, Sacı Tradition, Turkish Culture.

THE CONCEPT OF “FAITH” AMONG ABŪ ĪSĀ AL-TĪRMĪDHĪ

Muhammet Ali ASAR

Doç. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İslami
İlimler Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE,
muhammetali.asar@gmail.com

Abstract

Abū Īsā al-Tirmidhi, born in 209 Hijri (824 AD) in Tirmidh, which is located within the borders of modern-day Uzbekistan, was indeed one of the leading hadith scholars of Hijri 3rd century. During the period called “*riwayatu-l hadith*” in which a great amount of hadith books were released, al-Tirmidhi wrote his work titled *al-Jami- al-Sahih* and He particularly emphasized the value of his book by stating, “Whoever has this book in his house, there becomes indeed a speaking prophet in that house.” Throughout the history of social sciences, it is seen that the works created have been naturally influenced by the political, economic, social, religious, and cultural context of their time. Similarly, Hadith sources have also improved within the path of this fundamental principle. In this manner, it is seen that the hadith works, most of which were compiled and classified in the third century of Hijri, intensively dealt with the controversial issues of the period. The creedal discussions in this period were mostly centered on theological issues such as faith, the attributes of God, and the belief in fate in the aftermath of the Abbasid state's approval of Mu'tazila as the official sect and its poised attitude towards other traditions of thought. Being one of the important representatives of Ahl al-Hadith in Hijri in the 3rd century, Tirmidhi sophisticated the beliefs of the theological schools that were

apparently opposed to the Ahl al-Hadith belief system regarding matters of faith. He expressed his own opinions through the significance of the hadiths in his work titled *al-Jami*. Furthermore, he named one of the chapters in this work as "faith" and studiously covered the subject of "faith" within the eighteen sub-topics including thirty-eight hadiths. In this workshop, Tirmidhi's understanding of faith is revealed, and the certain topic concerning, the nature of faith, the relationship between faith and deeds, faith and major sin, faith and Islam, and the strengthening and weakening of faith. In this sense, this paper answers to the following questions; what the influential factors in the formation of Tirmizi's understanding of faith were?; what the fundamental parameters of Tirmizi's understanding of faith were?; which sect and belief Tirmizi placed at the center of his opposition regarding faith placed?; how Tirmizi's understanding of faith influenced subsequent periods?

Keywords: Hadith, Tirmidhi, faith.

THE MOTIVE OF MADNESS IN THE EPIC “DEDE GORGUD” AND FUZZY LOGIC

Muxtar Kazımoğlu-İMANOV

Academician, Azerbaijan National Academy of Sciences
Director of the Institute of Folklore

Abstract

According to the world-famous theory of fuzzy logic associated with the name of Lutfi Zade, good-evil, good-bad, black and white, up-down, true-false, etc. there are different shades of meaning, diverse sets of content among the opposite poles. This theory does not accept the taking of concepts in the absolute sense and believes that there is no good-evil, good-bad... in the absolute sense, there are signs of evil in good, good in evil, bad in good, good in bad.

One of the motives for which fuzzy logic is vividly manifested in the epic is the motive of madness. This motive occupies a large place in the epic “Dede Gorgud” and the brave heroes enter the ranks of the main characters in that epic. The main thing that unites the brave heroes is their unexpected step. The unpredictability of the taken step is measured by the degree to which the existing rules and known norms are followed. If the norms are followed, it becomes difficult for the third, fourth... meaning (for example, the meaning smart, crazy) to take place between the poles of smart and crazy. In the conditions of the final expectation of norms, smart is smart, crazy is crazy, it is impossible for them to mix together. The characters such as Deli Domrul, Deli Garjar, Agrak, Sagrak, who take unexpected steps in the epic “Dede Gorgud” and make it possible to break the boundaries between the poles of

intelligent and unintelligent, and eliminate the meanings of absolutely intelligent and absolutely unintelligent.

Deli Domrul's idea of fighting with the angel of death Azrael, Deli Garjar's raising his hand to spiritual leader Deda Gorgud, Agray's passing and sitting on the khan's sofa, Sagrey's going to rescue his brother from captivity on the wedding night are examples of deviating from the existing rules and norms.

In these examples, we witness that the images of the mad hero combine positive and negative, good and bad aspects.

Keywords: Epic, mad hero, fuzzy logic, deviating from the norm, violation of the border of good and bad.

THE IMAGE OF THE LEGEND HERO GYOROGLY IN THE EPIC POETRY OF TURKIC PEOPLES

MURAD KURBANOV

Senior Lector of Turkmen National Conservatory named
after Maya Kulyeva, History of Music Department.
Ashgabat/ TURKMENİSTAN, j_kurbanova@mail.ru

Abstract

The central genre of the epic heritage of the Turkmen people is the “Gorogly” epos. Distinguish of the bearers of the epic art – bagshy destanchy – from the folk tradition is the result of millennia of development of the Turkmen culture in general. Simultaneously with the process of storytelling art genre formation the formation of performing repertoire occurred. Many heroic narratives are vivid examples of the heritage of the Turkic peoples. Heroic epic reflects the fate not only of one character, but also of all the people. Cyclical character of Turkic eposes, narrating the deeds of the hero from birth to death, is the result of a genetic connection with the heroic epic odes in honor of the fallen heroes. The epic song tells the biography of the hero, the audience is introduced to the main episodes of his life. Many nations in the region created their national versions of “Gyorogly” heroic epos, having a distinctive composition and independent storyline. These versions have incorporated numerous historical events in the life of Central Asian people, the final cyclization of them lasted for several centuries. There are close family ties between the Turkmen “Gyorogly” heroic epos and versions of other nations. The origin of the epic goes back to real historical events, which are then become surrounded by all sorts of inventions that

turns them into a legend. Historical facts about the legends about Gyorogly were enriched by so many details that it has led to the creation of a grand epic. “The first received information about the Koroglu talks about his belonging to a “*Tekeli*” tribal group. As soon the legend of Gyorogly emerged, thanks to its plot and exceptional personality of the main character – the son of the grave, the poet-singer, a warrior, and a native of the people's environment – it won popularity among many peoples of the East.

Keywords: Turkmen epic art, Gyorogly, epic song, heroic narrative.

TWO COLORS IN TURKISH CULTURAL GEOGRAPHY: TURKISH RED AND TURKISH BLUE-TURQUOISE

Murat TANRIKULU

Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü, Çankırı/ TÜRKİYE,
mtanrikulu@karatekin.edu.tr

Abstract

It is an accepted fact that colors have similar effects in the culture-building efforts of complex structures called the nation, which are formed by people who find themselves in a common past, unite in the same language, religion and ideal, are determined to live together and are conscious of determining a future. In this sense, it is a well-known fact that nations have a remarkable rich color culture, provided that they are not considered separately from other cultural values. The culture of color, from the smallest to the largest of the individuals that make up that nation; from his brick to his banner and flag; from woman to man; from his clothing; from sadness to enthusiasm; from its tale to its epic, from its tale to its song, from its lullaby to its lament; from his black tent to his tent and every kind of dwelling; from its rug to its carpet; It manifests itself in his entire life, from the animal he keeps for a living, to his mount. In this way, color has a place in the sum of the tangible and intangible cultural values that a nation has built over thousands of years. This place is known and accepted by all individuals who make up the nation. There are some colors that have a rich spectrum, that color almost identifies with that nation and is called by that nation's name all over the world. Turkish red (alizarin) and Turkish blue (Turquoise) are among the colors in this

spectrum for the Turkish nation and culture. The purpose of the study; The importance of these colors, which are called Turkish and have deep traces in Turkish culture, in the construction of national culture, production and determination of the differences in usage areas constitute. While doing this, document analysis, which is based on the examination of all kinds of documents related to the subject, and hermeneutics were used in the interpretation phase of them.

Keywords: Culture, Turkish culture, color, Turkish red, Turkish blue.

HAFIZ CEREMONIES IN KASTAMONU CULTURE

Nail KARAGÖZ

Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi, İslam Bilimleri Bölümü, Bişkek/KIRGIZİSTAN,
nail.karagoz@manas.edu.kg

Adil KARAGÖZ

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel
Müdürlüğü Uzmanı, Ankara/TÜRKİYE,
adilkaragozz@gmail.com

Abstract

The Holy Quran, which started to be revealed in 610, has been recorded and preserved by various means, especially writing and memorization methods, until today. From the beginning, people made great efforts to preserve it, and memorization as well as writing became a very important method in this preservation process. Those who memorized the Quran were called "hafiz" and these people were valued because of the value of the text they memorized. Although it is important to preserve the Quran through memorization in the world, it seems that this issue is given more importance in Turkey. Especially the Black Sea region of our country is known as the bed of "hafiz". Kastamonu province, located in the west of the Black Sea region, is also included in this scope. Especially in rural areas of Kastamonu, memorization of the Quran is given more importance. There are hafiz in almost every village. The ceremonies held at the end of the completion of hafiz were also valued for the same reason, and some cultural traditions were formed within this framework. During these ceremonies, people would usually

gather in the largest and central village mosque in the region and listen to the Quran recited by the hafiz candidate for four days from Tuesday to Friday. The young man's hafiz teacher would listen to him on an ornate and magnificent cushion, right next to the altar in the sanctuary of the mosque. A large audience coming from surrounding villages and settlements accompany this listening. Since this ceremony lasted for four days, from Tuesday to Friday prayer, the needs of the guests, especially those coming from far away, such as food, drink and shelter, were met by the common responsibility of all people in the village, especially the family of the young hafiz candidate. It is known that hafiz ceremonies left a deep impact on society in the past. Hafiz ceremonies, which are a cultural richness and a beautiful memory of the past, have become less common lately. The hafiz ceremony, which continued for four days, is almost gone. The reasons for this are the fast pace of life, financial inadequacies, etc. countable. The purpose of this paper in the example of Kastamonu province is to determine the purpose of the forgotten hafiz ceremonies, the way they are carried out, the effects they have on the hafiz candidates and participants, and to reveal the moral virtues that this tradition has brought to our society. In our study, social and intellectual description methods and qualitative interview techniques used in addition to literature review.

Keywords: Hafiz, Holy Quran, Kastamonu.

THE OLD TURKISH TRADITIONS OBSERVED AMONG THE SAFAVIDS DURING THE PERIOD OF SHAH ISMAIL

Namiq MUSALI

Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kastamonu/ TÜRKİYE,
nsmusali@gmail.com

Abstract

The Safavids, who came to power in Azerbaijan in 1501 and managed in less than ten years to take control of a vast region from the Caucasus Mountains to the Persian Gulf, from the Euphrates River to the Oxus River, largely preserved the old Turkish state traditions. Shah Ismail, the founder of the state, is also a famous poet who wrote Turkish poetry under the pseudonym Khatai, and one of the most important representatives of classical Azerbaijani Turkish literature. Within the framework of our article, we have sought to discuss the old Turkish traditions observed among the Safavids during the period of Shah Ismail, under the following subheadings:

1. The tradition of cutting off the tails of horses as a sign of mourning;
2. The ritual of using a rain stone (Yada) to call rain;
3. Use of the Turkish twelve-year animal cycle calendar in addition to the Hijri calendar in government affairs;
4. Giving meaning to the symbol of the wolf in chronicles and literature;
5. The ritual of making a bowl from the skull of a killed enemy;
6. The influences of old Turkish traditions in the field of state bureaucracy, military affairs and diplomacy.

The full text of the report will provide the necessary examples based on the main sources, as well as domestic and foreign studies on that period. Information showing the existence of these traditions and rituals among the Turks in the historical process and their position during the Safavid period will be discussed in a comparative manner. The results obtained from the study of the problem will help to more clearly reveal the role and place of the Safavid period in the history of Turkish culture.

Keywords: Safavids, Turkish, Turkish twelve-year animal cycle calendar, rain stone, traditions.

XORAZM BAXSHICHILIK SAN'ATINING QADIMIY ILDIZLARI

Nasiba Ergashevna SABIROVA

Filologiya fanlari doktori (DSc), UZBEKISTAN,
sabnas1@yandex.ru

Annotatsiya

Ushbu maqolada soʻz Xorazm baxshichilik sanʼatining ilk manbalarini va taraqqiyot bosqichlarini, oʻziga xos xususiyatlarini, dostonchilik maktablarini, qissaxonlik va uning ogʻzaki ijroga taʼsiri, baxshilar xalfalarning ustoz – shogirdlik anʼanalari, hududga xos epik anʼanalar haqida soʻz boradi. Shuningdek, maqolada baxshichilik sanʼatining qadimiy ildizlari xususida ilmiy maʼlumotlar berib oʻtilgan. Baxshilarga tushida iqtidor, idrok inʼom etilishi aslida shomonlik davridan qolgan anʼanalarning davomidir. Xorazmda shomonlik vazifasini soʻnggi davrlarda poʻrxon (parixon)lar amalga oshirgan. Shomonlikka daʼvat, avvalo tushda kechadi. Kishiga tushida shomonlikka daxldor asboblari –doira, qamchi hadya etiladi. Oʻz navbatida unga tabib, taʼbichilik kasbi ham ato etilgan. Shomonlikning ilohiy kasb ekanligi, u ayrim kishilarga tushida tuhfa qilinishi hodisalari oʻtkan asrning 30-yillarida Xorazmga kelgan L.P. Potapovning tadqiqotlarida ham qayd qilingan. Soz va soʻz ustalarining qadimgi shomonlik, tabiblik, afsungarlik kasbkorlariga aloqadorligi Toʻra Mirzaevning ishlarida ayniqsa ishonchli dalillar orqali yoritib berilgan. Uning yozishicha, Qoʻrgʻon dostonchilik maktabi vakili Egamberdi Ollamurod oʻgʻli (1895-1972), baxshichilik vazifasini “qoʻshnoch”, “qoqimchi” kasbi bilan qoʻshib olib borgan. U ayrim bemorlarni turli usullar ishlatib, afsun oʻqib “davolagan”. Hatto taniqli baxshi Ergash Jumanbulbul oʻgʻli

ham ayrim qishloqlarga borganida “qo’shnochlik” vazifasini bajargan. Har bir kasb –korning qadimiy ildizlariga razm solinsa, uning birikkan-sinkretik mohiyati oydinlasha boradi. Chunki, ibtidoiy jamiyatda barcha murakkab vazifalarni amalga oshirish ongli, aqlli, iste’dodli, qobiliyatli kishilar zimmasiga tushgan. Bunday toifa kishilar esa, tabiiy ravishda kam bo’lgan. Shu sababli oddiy avom xalq bunday shaxslarni ilohiylashtirib, ulardagi donolik sifatleri ilohiydan berilgan, degan xulosaga kelishgan. Bunday shaxslar haqidagi yuqorida keltirilgan afsona, rivoyatlar zahirida ham o’sha hodisa yotadi. To’ra Mirzaening qayd qilishicha, “baxshi” atamasining negizida ham turli qarashlar mavjud bo’lib, uning sinonimik ifodalari ham nihoyatda ko’pdir. Baxshi –ijodkor va ayni paytda epik an’analarni saqlovchi va kelgusi avlodlarga yetkazuvchidir. Baxshichilik san’atini xalq juda e’zozlaydi. Shu boisdan ham “Baxshili ovul botir, mullali ovul qo’rzoq” degan maqol keng tarqalgan. Baxshilarning xotira va hofiza qudrati hamisha ilohiylashtirib kelingan. Buyuk o’zbek yozuvchisi, akademik Muso Toshmuhammad o’g’li Oybek baxshi shaxsi haqida shunday yozadi: “Rivojlangan yozma adabiyot paydo bo’lgunga qadar O’rta Osiyo xalqlari o’z ona tilida boy va rang barang folklor asarlari-qo’shiqlar, ertaklar dostonlar ijod qilishdi. To’ylarda, sayillarda, bayramlar va yangi manzillarga ko’chishda xalq kuychilari-baxshilarning yoqimli ovozi, qo’biz va do’mbiralarning ohanglari yangrab turdi. Baxshilar oddiy mehnatkashlarning mashaqqatli mehnatlari, qabila-urug’lar tarixi, elbahodirlarining buyuk qahramonliklarini baland ruhda kuylab kelishdi. Og’zaki xalq adabiyotining asosini qahramonlik dostonlari tashkil etadi. Xalq ijodiyotining buyuk yodgorligi bo’lgan dostonlar o’z xalqining buyuk qahramonlari amalga oshirgan mislsiz jasoratlarini monumental obrazlar orqali ifodalab beradi. Doston qahramonlari xalqning haqiqat va adolat haqidagi g’oyalarni tashuvchi oliyjanob insonlardir. Xalq ijodiyotining ushbu xazinasini ming yillar davomida paydo

bo'lgan xalq donishmandligining buyuk boyligidir". O'zbek xalqi orasida doston kuylovchilarni "baxshi" deb atash bilan birga bu atamaning turli variantlari uchraydi. Maqolada baxshichilik san'atining qadimiy ildizlari tahlil ostiga olinar ekan, taraqqiyot bosqichlari o'rganildi, folklorshunos olimlarning fikrlari qiyoslab o'rganildi.

Kalit so'zlar: Shomonlik, baxshichilik san'ati, qo'shnoch kasbi, qoqimchi kasbi, shoir.

VALUES EDUCATION IN NİĞDE TALES

Nedim BAKIRCI

Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen
Edebiyatı Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
nbakirci@ohu.edu.tr

Abstract

The meaning of value is as follows in the dictionary: *“pecuniary, worth, cost.” Excellent skills such as honor, dignity that a person has appreciate; regard, regarding judgement.”, statement of value, value, important object.” “Worthy, equivalent, counterpart.”* Value is the sensibility that a person should have. Being effected from the character of a person sensibility is shaped in a family environment. That shaping process is the fundamental of values education. While thinking of value along with education, we remind ethical sensibility as well. Beginning with the birth, values education is a process that uninterruptedly lasts till death. No doubt that first steps of education sets in family environment, spreads in a person’s environment and it is aimed to be ordered in school life. The Ministry of Education gathers commonly held values under twenty-seven titles. These are as follows: *“love, responsibility respect, tolerance and sensibility, self-esteem, empathy, being fair, courage and leadership, being kind, friendship, cooperation and solidarity, cleanliness, pay attention to unity of family, think independently, optimism, development of aesthetic, patriotism, do a kindness, hardworking, sharing, compassion, greeting, modesty, conserve cultural heritage, altruism, trueness and honesty.* From this point of view, someone grows up along with values education should be an exemplary character in a society. Person would have

the sense of right and wrong. Our methods of child-care education should include values of education. Distinguishing the sense of right and wrong is an acquired character for children. Fairy tales has crucial importance for children to have these features. Fairy tales not only attract the children's attention but also penetrates into their life. Values acquired through fairy tales would be more effective and sustainable for children. Because fairy tales one of the best way children to express their mood. In this sense, telling fairy tales to children makes them gain depth. By the help of that depth and attention, children acquire the common values and virtues of a society at the same time.

In this study, Nigde tales will be examined in terms of values education and it will be revealed which values can be gained to children through tales.

Keywords: Value, values education, tale, Tales of Nigde, values education in tales.

LANGUAGE FEATURES OF KIRKUK FOLKLORE

Nigar HASANOVA

Doç. Dr., Azərbaycan Ulusal İlimlər Akademisi, Folklor
Enstitüsü, Bakü/ AZERBAIJAN,
nigar.qasanova.80@mail.ru

Abstract

Speaking in the Iraqi Turkmen dialect (the community living in villages in the winter and the highlands in the summer), mainly in the province of Kirkuk - in the city of Kirkuk, Tuz Hurmatu (accident), Altun Bridge (nahiye), Fresh Hurmatu (nahiye), Beşir, Buyuk Hasar, Bilava, Karabulak, Kizilyar, Yaycı, Yarveli, Yengice, Kerkuz, Kumbetler, Leylan, Omer Benden, Tercil, Gokteppe, Tisin, Tohmaklı, Tirkalan, Çardaklı as well as the "Bayat villages" area and cover 64 villages. Moreover, they live in Hanakin, Shahraban accidents, Delli Abbas, Bendeli townships, Erbil city center of Erbil city, Tilefer district of Mosul province, Mosul city and Baghdad city.

The oral literature, dialect of this elat spoken in Azerbaijani language is of great importance in terms of researching folklore, language history, and dialects. Eta Terzibaşı, Muhammet Hurşit Dakuklu, Abdlatlatif Benderoglu, Hidayet Kemal Bayatlı, Habip Hurmuzlu, Hadi Mirzezade, Ferhat Zeynalov, Kazanfer Paşayev and other academics have extensive research on this subject. In Ziya Bünyadov's research, there is information about the Turkmen ethnography. Turkmen's name is found in the works of the classic poets of Azerbaijan, Imadeddin Nesimi and Shah Ismail Hatai.

Azerbaijan, Turkish and Iraqi scholars, who investigate the Iraqi Turkmen dialect, as well as Kirkuk folklore, customs and traditions, folk songs, epics and tales, hoyrat (bayati), proverbs, puzzles, beliefs, children's folklore, underline the similarity of this province's dialect with the Azerbaijani language.

The use of dozens of words followed in the epic "Dede Korkut" in Kirkuk dialect is interesting facts: bread (donut), xerxız // thief (son), butterfly (maker), pedestrian (infantry), mare (horse), nape (back), object (article)), cattle (wheat), stealing pipes (playing shapur), drumming (playing), own (essence), yogurt (additive), hoyrat (nadan), ordering (tapping), room (otak), well (beautiful) other words. While examining Kirkuk folklore, the language facts here attract the old audience reader and researcher. In the examples of Kirkuk folklore, there are many old words, old measure, names of weight units, term-related words, local words and so on. The Azerbaijani literary language of these words is mentioned in similar and different aspects, and the meaning of dialectisms specific to Kirkuk dialect is explained only.

In the article, interesting language facts that we recorded from Kirkuk folklore samples are grouped, a description of etymology is made, and its use in other Turkish languages is compared. In addition, it is emphasized that Azerbaijan is being observed in the Karabakh region.

Keywords: Kirkuk, Iraqi, Turkmen, folklore, polish, hoyrat.

GAGAUZ TURKS' EFFORTS TO KEEP THE NAME OF MİHAİL ÇAKİR ALIVE

Nina PETROVICI

Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri
ve Edebiyatları Bölümü, Ardahan/ TÜRKİYE,
ninapetrovici@ardahan.edu.tr

Abstract

Born into a family of educators, M. Çakir (1861-1938), after successfully completing his theological education in 1881, started working as a teacher at the Chisinau Male Theological School, where he graduated. During his studies, he came to the conclusion that students should receive education in their native language, and in 1896 he applied to the Russian Ministry of Education to publish his books in Moldovan language. The Ministry approved the application and allowed the books to be printed in two languages (Moldovan and Russian). Starting to study in two languages simultaneously, M. Çakir added Gagauz Turkish as a third language and began to produce his first works in Gagauz. Çakir, who published the first religious books in the Gagauz language, wrote in this language not only in the field of religion but also in other fields. At the request of the Gagauz people, he researched Gagauz origin and history and published his works in the Gagauz language. M. Çakir did not stop with the above-mentioned topics but also provided important, albeit brief, information on the livelihoods, folk dances, music and musical instruments, wedding customs, village toponymy, sacrifices, and religious traditions of the Gagauz. Until the 2000s, while conducting scientific research on Gagauz Turks, scientists just referred to M. Çakir's works, and his name was kept alive in new

publications. However, since the beginning of the 21st century, M. Çakir's name has been kept alive not only in written works but also in many educational and socio-cultural areas. Activities to keep Çakir's memory alive among the Gagauz people are carried out regularly every year. Çakir's studies on the Gagauz people have a well-deserved reputation. In this study, we will focus on the works of M. Çakir, his fame among the Gagauz, and the efforts to keep his memory alive.

Keywords: Mihail Çakir, Gagauz people, written literature, folklore, history.

К 160-ЛЕТИЮ НИКОЛАЯ ФЁДОРОВИЧА КАТАНОВА

Nina S. MAGNAGAŞEVA

Doç. Dr., Hakas Dil, Kültür, Tarih, Edebiyat Araştırma
Enstitüsü Müdürü, Hakasya/ RUSYA

Абстракт

В 2012 году в Хакасии был объявлен Год Николая Фёдоровича Катанова. Спустя 10 лет, в 2022 г. в нашей республике и Татарстане прошли масштабные мероприятия по празднованию юбилея первого хакасского ученого с мировым именем – Николая Федоровича Катанова. Одно из таких мероприятий – международная конференция в Абакане.

Кроме того личность и деятельность Катанова могут стать стимулом для создания различных проектов: пособий для педагогов, студентов и учащихся, работников культуры, заинтересованных читателей, сценариев для сельских клубов, школ. Его путь к образованию, к науке, проделанный в 1876 году, до сих пор вызывает восхищение. Однако дело не только в научных достижениях нашего земляка, главное – образ Катанова, что ценно для каждого живущего на хакасской земле.

DADA GORGUD MOTIFS IN ATAYI'S “LEYLI AND MAJNUN” POEM

Nushaba ARASLI

Prof. Dr., Azərbaycan Millî Bilimler Akademisi, Nizami
Gencevi adına Edebiyat Enstitüsü, Bakü/AZERBAIJAN,
nushabe.arasli@gmail.com

Abstract

“Kitabi Dada Gorgud” has nourished Turkish folk creativity as well as our classical heritage from an intellectual and moral point of view for centuries. Nizami, Navai and other poets benefited a lot from this unique relic of folk literature, the content and poetic influence of epics has been clearly felt in medieval Turkish literature. In this regard, the poem "Leyli and Majnun" by the poet with the pseudonym Atayi, who lived in the 15th century, is particularly characteristic, reflecting the wide influence of Gorgud Ata in the Turkic world as a holy saint and a scholar. The poem also creates a complete picture of Atayi being an artist who is particularly sensitive to spiritual heritage, related to his predecessors and literary-artistic achievements before him.

Atayi's poem interprets the poet's life-philosophical ideas about the world, the universe, human life and death, connecting them with holy figures along with the content, with the words attributed to the wise patriarch.

In the work, the instructive, moral and educational ideas, which are not reflected in the text that has come down to us from the literary epics of Dada Gorgud, are often conveyed to the readers as aphorisms spoken by the father of Dada Gorgud.

In confirmation of the poet's admirable ideas, the aphorisms spoken by Dada Gorgud give reason to say that the ancient monument of the Azerbaijani people is larger in size. In Atayi's poem, the content features of epics and the use of old words, expressions and artistic metaphors specific to the monument bring the work closer to this ancient monument. All this once again confirms that this work, which is important for studying the original continuation of Atayi's Nizami traditions in Azerbaijani literature, also enriches Turkish written literature with national characteristics.

Keywords: Folk creativity, Atayi, Gorgud Ata.

FORMATION OF NOUNS IN THE LANGUAGE OF YUSUP BALASAGUNLY'S WORK "KUTADGU BILIG"

Ogulsapar A. NURIYEVA

Doç. Dr., Türkmenistan İlimler Akademisi, Mahtımkulu Dil,
Edebiyat ve Millî Elyazmalar Enstitüsü,
Aşgabat/TÜRKMENISTAN, enesh1961@gmail.com

Abstract

Yusup Balasagunly's work "Kutadgu bilig" ("Knowledge that makes happiness") is a valuable reference book for tracing the development of our language in the Middle Ages. It is important to study the language of this work in order to establish the linguistic patterns that were in force in the 11th century and compare it with those of other periods. The language of Yusup Balasagunly's work "Kutadgu Bilig" is unique. It has a certain share in the enrichment of the ancient Turkmen language.

Nouns are formed morphologically, lexically and syntactically. Since the Turkmen language belongs to agglutinative languages, it is common to form nouns by affixes, that is, in a morphological way. Derivational suffixes are unique when they are added to nouns and verbs to form nouns, and this is the most common form of word formation. This is also the case with the language of ancient written monuments.

In the language of Yusup Balasagunly's work "Kutadgu bilig", the noun was created using derivational suffixes. The suffixes *-çy/-çi* are useful in word formation. The words that have received these affix meant career, profession, and

occupation in the language of the work. For example: Negü tir eşitgil bu si'r *aýguçy*.

In the language of "Kutadgu bilig", by adding *-lyk/-lik*, *-luk/-lük* to the words, new words were formed denoting the name of the situation. Also these suffixes meant the name of the profession in the language of the work: Bu iki ara boldy *gulluk* bilin.

The suffixes *-lyk/-lik* meant the sum of the plural. In the language of this written monument, this affix was added to abstract common nouns. For example: Tapug kyl baýatka *tapuglug* küsüş.

By adding *-daş/-deş*, that have the meaning of solidarity, the nouns with the meaning of generality and similarity were formed (*köngüldeş*, *koldaş*, *erdeş*).

In the language of "Kutadgu bilig", the noun was also formed from words that were the original verbs. The suffixes *-ak/-ek*, *-k* formed nouns from verbs with different meanings (*töşek*, *tilek*).

In the language of the analyzed written monument, there are word-building units *-yg*, *-ik*, *-ug*, *-ük* (*ölüg*, *açyg*).

The suffixes *-ç*, *-anç* formed nouns from words that were the original verbs (*küwenç*, *awynç*, *sewinç*).

In the language of "Kutadgu bilig", nouns were formed from verbs by adding *-gy/-gi* (*algu*, *ýigü*, *süzgü* we ş. m.).

With the help of suffixes *-ym/-im*; *-um/-üm*; *-m*, nouns were formed from words that were the original verbs (*ölüm*).

In the language of the poem, nouns are formed with the help of suffixes from words that are the original nouns and verbs. The word formation found in the language of "Kutadgu bilig" is similar to the modern Turkmen language.

Keywords: "Kutadgu bilig", Yusup Balasagunly, nouns.

URBAN TOPONYMY: NEIGHBOURHOOD NAMES IN ÇANKIRI PROVINCE

Okan TÜRKAN

Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi Coğrafya Bölümü,
İzmir/ TÜRKİYE, okan.turkan@bakircay.edu.tr

Abstract

Naming can be defined as a process of social communication and identification. Naming provides a convenient way for individuals to distinguish places and/or things, to create memory, and to establish a sense of identity and belonging. Urban toponymy, which constitutes a dimension of naming, refers to the study of place names in urban areas, focusing on the origin, development and significance of the names given to streets, neighborhoods, squares, parks and other urban features. In this context, urban toponymy focuses on many aspects of the names related to the city, especially linguistic, historical, geographical, cultural and social, and focuses on the relationship between the connections between these topics. This study focuses on neighborhood names in the context of Çankırı province. Examining the origins of neighborhood names, their meanings, the reasons why they were given and the evolution of these names can reveal multifaceted information specific to the researched area. The origins of neighborhood names can be quite diverse and multifaceted. These names may be influenced by geographical features, historical references, cultural influences, and sociopolitical processes. In this respect, the study of neighborhood names not only reveals the context of the name, but also serves to create a sense of belonging and a strong connection to the neighborhood, settlement, province and homeland, and thus to create a common

identity. The neighborhoods of Çankırı province, which constitute the scope of the study, were accessed from the Ministry of Interior's Civil Administration Departments e-İçişleri Project system. There are 12 districts in the study area, including the central district of Çankırı province. In addition to the urban settlement that serves as the district center in each district, there are 4 towns in Atkaracalar (Çardaklı), Çerkeş (Saçak) and Orta (Yaylakent and Dodurga). In this context, there are 99 units as urban neighborhoods in the province. Neighborhood mukhtars and relevant municipalities were interviewed about the origin of neighborhood names. In addition to examining historical sources on the subject, field studies were also conducted. With the study, neighborhood names were classified and examined on the basis of natural and human geography.

Keywords: Neighbourhood, urban toponymy, Çankırı province.

**"THE WORD "TURK" IN THE TAJIK WRITTEN
MONUMENT OF THE 10TH CENTURY
"SHAHNAMEH": LINGUISTIC AND CULTURAL
ANALYSIS"**

Olimjon QOSIMOV

Prof. , Head of The Department of Teaching Methods, Tajik International University of Foreign Languages named after Sotim Ulugzoda, TAJIKISTAN, olimjonk@yandex.ru

Abstract

The language and vocabulary of the outstanding epic of the 10th century "Shahnameh" Firdowsi is the richest source for the development of the literary language.

The study of the "Shahnameh" vocabulary is still relevant today. It allows you to determine the possibilities and potential of the original Tajik vocabulary. Linguistic and cultural coverage of Firdousi's "Shahnameh" lexicon contributes to the definition of world outlook and worldview in the region in a particular historical period. One of the important lexical and thematic layers of "Shahnameh" are ethnonyms and toponyms, which have a very wide geography.

The lexical unit *turk* is one of the numerous units that is used hundreds of times in the Shahname and testifies to the cultural and political relationship of the Tajik people with the neighboring peoples and nationalities of the Eurasian region.

The word *turk* occurs in the "Shahname" about 700 times. Examples from "Shahnameh" and other monuments of Tajik classical literature indicate that the Tajik language occupies a special place in the spread of the word *Turk* as the name of

a country and people, as happens with the names of countries Āin, Hind, Rum (Byzantium), Yunon (Greece) .

The word *Turk* in “Shahnameh” has several meanings:

1) The word *turk* means the name of the people and the representative of the people:

a) Chu ruzash faroz omadu bakht shum, Shud on *turki* pulod bar soni mum.

"When his days were numbered, and the fate of filth, This steel *Turk* became like wax."

b) Bikhandidu onгах ba afsus guft, Ki turkon ba Eron nayoband juft.

"And he laughed then, and said with regret, That the Turks do not choose their mate from Iran".

There are a huge number of examples in the “Shahnameh”, where, depending on the context, *turk* as a people or a representative of the people is characterized by one or another quality, feature. For example:

c) Ki *turkon* ba didan parichehraand, Ba jang andarun pok bebahraand.

"Yes, the Turks are all beautiful in appearance, But in war they have little skill".

d) The following couplet by Khakani Shirvani indicates that the *Turks* have a tradition of drinking blood as a sign of friendship and devotion:

Rasmi turkan ast khun khurdan zi rui dusti,

Khuni man khurdu nadid az dusti dar rui man.

“It is customary for the Turks to drink blood as a sign of friendship,

He drank my blood, but did not look at me out of friendship.

A lot of examples indicate that Turkish women and Turks were famous for their beauty (and this was the reason for their captivity and service in captivity), black narrow eyes. Their high military art, toughness and cruelty in battle, invasions and raids on neighboring tribes and cities are indicated (the expression "ba Yaghmo burdan" "to take the loot to Yagmo" is popular).

2) The word Turk is used in the meaning of the country, region, Turkestan:

که شد ترک و چین شاه را یکسره

به آبشخور آمد پلنگ و بره

"And both Chin and Turk began to obey the king,

A tiger and a sheep began to be friends with honey.

3) The word *turk* is also found in the meaning of "admirer; attendants, servants; caring servant":

Varo panj turki parastanda bud, Parastandavu mehrubon banda bud

"He had five Turkish attendants,

Servants, who were distinguished by care and loyalty".

4) The lexical unit *turk* is very popular in the meaning of "a) beloved", "b) beautiful, beautiful woman". With its help, a lot of attractive images are created, where the word *hindu* "Hindu" is also used in contrast.

گویی برخ کس منگر جز به رخ من

ای ترک چنین شیفته خویش چرایی

"You say don't look in the direction of others, except for me,

Oh, my beloved (*Turkish*), why are you so in love with yourself.

5) The word *turk* is often used in a metaphorical sense, for example, Turkoni Charkh "Turkish women of the cosmos" in the meaning of "Seven beautiful Planets", Turki Chinitaroz "Sun (literally - a Turkish woman of Chinese origin)".

6) In "Shahname" and other Tajik classical sources, a huge number of derivative words with the *turk* component are used: *turkzoda*, *turkvor*, *turktozy*, *turky*, *turkona*, *tannoiz turk*, *dilrabo turk*, *zulmpesh turk*, *chafokor turk*, *davotdor turk*, *turki falak*, *turki gardun*, *turki hindukhol*, *turknishin*, *Turki Chin*, *Turki Nimruz*, *rukhi turk* and others. With the help of these words it is possible to determine many parameters of the relationship of the peoples of Iranian origin with the Turks and the Turkish world.

In Tajik classical literature, the expression *turku tojik* is also popular, which means all people who speak Turkish and Persian, representatives of the Iranian and Turkish peoples.

"Shahnameh" is the most ancient work that has come down to our times in full and creates the most complete picture of the images and perceptions of the surrounding world. This great work deserves a detailed study in many areas, including from the standpoint of linguoculturology.

Keywords: Tajik language, lexical unit *Turk*, "Shahnameh" Firdowsi, ethnonyms, linguistic and cultural coverage.

FOLKLORE IN THE CONTEXT OF A MORE COMPLETE THEOLOGY CURRICULUM FOR THE TURKIC WORLD

Özkul ÇOBANOĞLU

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk
Halkbilimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE,
ozkul@hacettepe.edu.tr

Abstract

Theology, especially when considered in the context of the Turkish world, is the most important and leading field of science in the field of Turkish Science or Turkicology. Our country, which has a multidisciplinary structure by nature, is an inevitable necessity and reality for our country and nation for the present and future centuries for theology studies to deepen and enrich the fields of praxis and practice, especially for the Turkish world, with multiple disciplines. In our presentation, in the context of this conceptual framework and restructuring, the contributions of the discipline of Folklore to our theology studies will be discussed.

Keywords: Turkicology, Theology, Folklore, Turkish world, reconstructions.

**HIDIRELLEZ CELEBRATIONS IN ITALIA IN
CONTEXT OF INTERCULTURAL
COMMUNICATION APPROACH AND NEW
FUNCTIONS OF THE TRADITION**

Pınar KARATAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Halkbilimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE,
pmeden@hacettepe.edu.tr

Abstract

Foreign language teaching which is continued with various approaches includes many subjects that belong to the research area of folklore. Intercultural communication, which is one of these approaches, asserts that language teaching should take place in a cultural context and with cultural interaction. The approach, besides competences like reading, speaking and writing, identifies one new competence area namely “intercultural competence” which is based on the creation of a third place where the learner will be able to negotiate and mediate between the native and target cultures. Accordingly, in language teaching the student is not expected to use the language perfectly, but to use it with cultural reasoning. In the improving of this competence which is defined as being able to behave and think appropriately in intercultural contexts, capacity to establish intercultural relationships on both emotional and cognitive levels, as well as the ability to stabilize one’s self – identity while mediating between cultures, it is important to incorporate elements that represent culture and performances in the teaching process. In this paper Hidirellez celebration held within the scope of Turkish lessons conducted by lecturers who are assigned from Turkey in the cities of

Florence, Venice and Lecce in Italy will be discussed. Covid-19 salgını sürecinde çevrimiçi kutlanan Hıdırellez, Covid sonrasında geleneğe uygun olarak yeşillik mekanlar olan parklarda yüz yüze iletişim ortamında kutlanmıştır. Çalışmada kutlamaların gelenek çevresinin genişlemesi, kültürel iletişim ve etkileşim bağlamında dil öğretiminde üstlendiği yeni işlevler ele alınacak ve geleneğinin folklorlaşmasına dair değerlendirmelerde bulunulacaktır. Hıdırellez, was celebrated online in the period of Covid-19 pandemic, but once the pandemic ended it was celebrated face to face and on a green place appropriately to the tradition. In this study, enlargement of tradition, the new functions of the celebrations in language teaching in the context of the cultural communication and the celebrations will be evaluated in the context of applied folklore studies, in line with the concepts of folklorization, folklorism, representation and creation, and the invention of tradition.

Keywords: Hıdırellez, intercultural communication, foreign language teaching, applied folklore, folklorisation.

LOVE OF TABRIZ IN AZERBAIJANI FOLKLORE AND POETRY, LONGING FOR TABRIZ

Qiymət MƏHƏRRƏMLİ

Dr., Azərbaycan Millî Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü,
Güney Azərbaycan Folkloru Şubesi, AZERBAIJAN,
qiymet-555@mail.ru

Abstract

The "Gulistan" and "Turkmenchay" treaties, written in black letters in the bloody memory of the Azerbaijani people, separated the children of this heroic nation from each other. It broke the hearts of the brothers, who came from the same mother and father, and they longed for each other as if there were years and centuries between them. These pains, these separations have turned into lullabies, laments, poems, tales, elegies, stales, and folk songs in the language of our south-north compatriots, and have spread from mouth to mouth.

Mixing the blood flowing from the wounded heart of our divided mother Azerbaijan with the waters of Araz, many poets tried to show their scorching pain in their poems. This separation, this wave of longing, has formed the main vein of the poetry world of all our creative people. Muhammadhuseyin Shehryar, Bakhtiyar Vahabzade, Suleyman Rustam, Sohrab Tahir, Rasul Rza, Khalil Rıza Ulutürk, Medine Gulgun... as well as countless artists whose names we have not mentioned, tried to announce the pain of Tabriz and the longing of Tabriz to the whole world by producing immortal works on this subject. The reasons for the endless troubles that befell the Azerbaijani Turkish people, and the spiritual crises arising from the pain of separation and longing became the main motifs of his poems on Tabriz.

Throughout history, the most beautiful, most meaningful and valuable works have been born from the emotions and excitement caused by painful spiritual emotions such as separation, and longing. As long as we have a wound named "Tabriz" and "South", of course, this subject will always remain current both in our folklore and in the creativity of our poets and ashugs. We believe with all our being that the day when this longing and separation will end and those sad poems and folk songs will be heard from our parents' tongues is not far away. We turn our faces to Tabriz and say: "You are a Turk, from your eyelashes to your eyebrows, Tabriz!"

Keywords: Tabriz, South, North, folklore, poetry.

НАИМЕНОВАНИЯ ОБРЯДОВЫХ БЛЮД ХАКАСОВ

Raisa ABDİNA

Senior Researcher, Khakass Research Institute of Language,
Literature and History, Language Department, RUSSIA,
rabdina@mail.ru

Абстракт

Пища является важным условием существования человека, поэтому лексика, относящаяся к еде, занимает центральное место в лексиконе каждого этноса. В статье рассмотрены лексико-семантические особенности обозначения обобщенных понятий пищи и ее тематических групп в хакасском языке. По тематическим основаниям наименования блюд в хакасском языке могут быть дифференцированы по следующим группам: общие собирательные названия блюд; наименования мясных продуктов и блюд; наименования молочных продуктов и блюд; наименования продуктов и блюд из зерна и муки. Для общего понятия еды, пищи используется общетюркское слово *ас* 'еда, пища, угощение'. Обозначение пищи и еды в хакасском языке представлено еще словом *тамах* 'пища, еда'. Эти слова активно используются в поговорках и пословицах. В хакасском языке слово *тамах* в некоторых значениях синонимично слову *ас* и обозначает близкие по значению слова: 1) угощение; 2) свеженина (свежее мясо) 3) хлеб (на корню), зерно. В отличие от многозначных слов *ас* и *тамах*, для обозначения собственно еды используется слово *чиис* 'пища, еда, питание'. Слова *ас*, *тамах* участвуют в образовании парных слов, как между собой, так и с

другими словами: *ас-тамах* ‘пища, продукты, угощение’, *айран-ас* ‘напитки из айрана’, *ас-суэ* ‘еда, пища’. В основном, для обозначения пищи используются парные слова, образованные способом словосложения. В качестве компонентов парных слов выступают слова из одной обозначаемой тематической группы: 1) молочные продукты и блюда: *айран* ‘молочный напиток’, *сүт* ‘молоко’, *хамыс* ‘кумыс’, *поча* ‘молочный продукт’, *потхы* ‘каша’, *мүчирее*, *пичирё* ‘сырки’, *хайах* ‘масло’; 2) мясные продукты и блюда: *ит* ‘мясо’, *хан* ‘кровяная колбаса из крови барана, коровы или лошади’, *паар* ‘печень’, *чүрек* ‘сердце’, *харта* ‘блюдо из кишок лошади’; 3) блюда из продуктов растительного происхождения: *арба* ‘ячмень’, *чарба* ‘крупа’. Обобщенные наименования блюд подтверждают, что компоненты парных слов относятся к одной и той же части речи и являются либо близкими по смыслу или синонимами.

Ключевые слова: хакасский язык, еда, культура, лексика.

THE EFFECT OF SHEIKH SHAMIL AND THE MURDISM MOVEMENT ON THE ISLAMIZATION OF THE NORTH CAUCASIA REGION

Ramazan EMEKTAR

Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü, Çankırı/ TÜRKİYE,
ramazanemektar@karatekin.edu.tr

Abstract

Sheikh Shamil (d. 1871), known for his resistance against the Russian occupation, was born in the Gimri village of Dagestan. After completing his exoteric education, Sheikh Shamil first received his Sufi education from Cemaleddin Gazi Kumukî, the sheikh of the Naqshbandi sect, Khalidiyya school. Then he became affiliated with Mullah Muhammed Yeragî. He was elected as the leader of the Sufi-based political resistance movement, which the Muslims of the North Caucasus started against the Russians, which the Russians call "Muridism" and the Muslims call "Gazavat". Sheikh Shamil, who was elected the leader of the Muridism movement, started to preach Islam primarily to the people of the Caucasus. At the same time, he struggled to unite the North Caucasus around the ideal of independence against the occupation and assimilation movements of the Russians. When the studies on Sheikh Shamil are examined, it is understood that he was a Naqshbandi sheikh, and his influence with his determined attitude, military and political genius stood out in the Islamic geography in general, especially in Dagestan and the entire Caucasus. It is accepted that his struggle had a great impact on the Islamization of Dagestan and Chechnya in the North Caucasus Region. As a result, in this study, the impact of

Sheikh Shamil and the Muridism movement on the Islamization of the North Caucasus region will be tried to be analyzed by compiling the necessary information from relevant sources and using the descriptive analysis method. Additionally, this study aims to contribute to the literature.

Keywords: Sheikh Shâmil, Sûfism, North Caucasus, Muridism, Islam.

"KİTABI-DADE KORKUT" DESTANINDAKİ KAM-ŞAMAN MİTLERİNİN FONKSİYONAL-SEMANTİK YAPISI

Ramazan Orucoğlu QAFARLI

Prof. Dr., AMEA Folklor İnstitutu, Dede Korkut Bölümü,
Bakü/ AZERBAYCAN, folklor.institutu2003@gmail.com

Öz

Makale, mitsel olanın Şamanik modelinin yeniden inşa yöntemlerini tartışıyor. Oğuz-Türk erken dönem dünya görüşünün ana hatları, "Kitabi-Dede Korkut" ve erken Orta Çağ yazılı anıtları yardımıyla çizilebilir.

Türk mitolojik düşüncesinde şamanın özel bir yeri vardır. Dünyanın şamanik-mitsel modeli ve kam-şaman hakkındaki mitler incelenir. Uzun bir süre, genel olarak mitolojik düşünce tarihimizde Şamanist mitler, Şamanizm'in yerine gereken ilginin gösterilmesinin nedenlerine işaret etmektedir. Yazar, Şamanizm'i düşünenlerin vardığı sonuçları çürütüyor. Münhasıran Sibiryaya Türklerine ait bir olay, "Türk dünyasının etno-kültürel düşünce tarihinde şamanizm yoktu" deyenlere cavab olarak Şamanizm, bir dünya görüşü olarak değerlendirilir; mitolojik düşünce tarihinde bir aşama, bir ilkel din biçimi, ritüel-mitolojik uygulama olarak araçtırılır. Yazar, Şamanizm'i animist görüşlerin en yüksek aşaması olarak görüyor. Animizmden farklı olarak eski el yazmalarına dayanan Şamanizm, doğaüstü gücün kaynağının sabit kalmadığını kanıtlar. Şamanizm, animist görüşlerin en üst seviyesidir. Ancak animizmden farklı olarak doğaüstü gücün kaynağı sabit bir durumda kalmaz. İnsanların yeteneği sayesinde, o sanki dünyanın üst katmanında bulunan Ana Ruh'un (Gök Tanrısının) iradesiyle "evcilleştirilmiş" gibidir. O, bir

mekândan diğetine geçmek için gürültüye "boyun eğmek" zorunda kaldı. Uyarınca keder, görünmez ruhlarla temas kurabilir, karakterinizi istediğiniz yöne yönlendirebilir, böylece varoluşun gelişimini hızlandırabilir veya uzatabilirsiniz.

Keywords: Şamanik mitler, funrsiya, kutsallık, Gök Tanrısı, Oğuz-Türk inancı.

**"KITABI-DADA GORGUD" IN DEGENERATIVE
TENSE: THE MATURE TENSE FORM OF
DECONSTRUCTING THE EPOS -
DECONSTRUCTIVE TENSE**

Ramil ALIYEV

Prof. Dr., Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi,
Bakü/AZERBAYCAN, ramill.aliyev@gmail.com

Abstract

Deconstruction is the process of dismantling the structure of a text and starting a new form of text. This process has a literary-artistic nature. The reason for deconstruction is that the old text is not suitable for the new thought and the need for this process arises as a result of the requirements of the time. The deconstruction of the "Kitabi-Dada Gorgud" epos was carried out on the basis of this important demand, taking into account the interests of the new era.

The word "deconstruction" is used in the sense of destroying, dismantling and building a new one. The time when this process takes place is called deconstructive time. As a result of the deconstruction of the "Kitabi-Dada Gorgud" epos, the process of transitioning from the language of poetry to the language of prose is followed. And the one who performs the work of deconstruction is the master minstrel (ozan). It is Dada Gorgud who performs this task in the epos. To perform the work of deconstruction requires deep knowledge and artistry from the minstrels (ozans). Lyrical songs formed the basis of the structure of "Kitabi-Dada Gorgud" until the 7th century. The master minstrel (ozan), who formed the transition from the lyrical song to the epic plot, fulfilled this task in full.

Deconstructive time is directly related to postmodernist thought. It forms the basis of postmodernism and rejects the artistic system that preceded it. The reason for the activity of the deconstructive time was the emergence of the written language. In this time type, all mythological elements, mythological signs become textual signs.

The source of deconstruction is structuralism. The source of deconstructivism is structuralism. In the deconstructive time, the concept of word and meaning of structuralism becomes the concept of opposite sign and opposite meaning. Accordingly, the old text and language become signs and texts in the new text.

The Latin meaning of the word deconstruction is "from above to below", "behind", and the word "construction" means "to build", "to create a new one", "to understand". Deconstruction is the process of dismantling an old building and building a new one in its place. The creator of this training is the French sociologist Jacques Derrida. According to him, deconstruction has neither a beginning nor an end. It is an endless process. Deconstruction is a philosophy created by postmodernist philosophy, but it is not an ideology, but a methodology, and in folklore it manifests itself as a new method. The main object of deconstruction is the text.

Keywords: Deconstruction, degenerative time, deconstructive time, Jacques Derrida, Dada Gorgud.

THE IDEA AND PRINCIPLES OF NATIONAL UNITY IN THE CREATION OF AZERBAIJAN ROMANTICS

Ramiz QASIMOV

Doç. Dr., Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Nahçıvan
Bölümü, Nahçıvan/ AZERBAIJAN,
ramizqasimli44@gmail.com

Abstract

The serious socio-political events of the beginning of the 20th century, the revolutionary epoch and the national awakening of the people called the intellectuals to the ideas of national unity, independence and republic. Alibey Huseynzade, Ahmadbey Agaoglu, Huseyn Javid, Muhammad Hadi, Abdulla Shaiq, Muhammadamin Rasulzadeh, Ahmad Javad, Jafar Jabbarli and others brought new themes and problems to literature with the ideas of Turkish national unity, Turanianism and independence, united in one literary front and represented Azerbaijani romanticism. Many of the realists of Azerbaijan united with the romantics on the issue of Turkish national unity. Also, they supported the path of national awakening and independence of the Azerbaijani people. In particular, great thinker, politician and diplomat, scientist and publisher, alphabet reformer Mahammadaga Shahtakhtili, great realist writer, publisher and editor-in-chief of "Molla Nasreddin" magazine Jalil Mammadguluzade, Omar Faig Nemanzade, Mirza Alekbar Sabir and others were loyal to the ideal of the unity of the Turkic world. .

In their artistic creations, Azerbaijani romantics brought the issue of common history, values and spirituality in accordance with the ideal of Turkish national unity and presented its foundations. Thinker poet Huseyn Javid's

"Mother", "Sheikh Sanan", "Iblis", "Topal Teymur", "Khayyam" and others. the issue of the common history and moral values of the Turkish peoples was clearly reflected in his works. Huseyn Javid joined the concept of Turkish language with the idea of Istanbul dialect in the matter of national unity. The great artist Muhammad Hadi reflected the ideas of national unity in his poems "Song of the Turk", "Our future is bright", "To our soldiers and volunteers". His understanding of language was based on "Istanbul dialect". Alibey Huseynzade's great thinker of the Turkish world "Salvation is in love!" Abdulla Shaig, one of the Azerbaijani romantics who joined the idea, responded and supported with his poem "We are all a particle of a Sun" and his artistic thesis. A. Shaik regretted the fact that the purpose of "religions" is "tawhid" - "the guardian of one nest", dividing humanity, humanity, and creating a threat to happiness and happiness. Ahmet Javad's services are unparalleled due to the power of artistic expression of the Turkish national unity. The poet's works such as "Chirpinirdin, Black Sea", "Istanbul", "To the Martyrs", "To the Turkish Army", "O Soldier", "Kur" reflected the idea of rkism. A. Javad, showing his agreement with M. Rasulzadeh, thought to go towards this ideal with the "simple Turkish-Azerbaijani language".

Thus, Azerbaijani poets and writers artistically reflected the ideal of the unity of the Turkic world in their works. They expressed their hope to reach this ideal through a common national language, values and history. Also, towards the end of the 20th century, they served the realization of this idea from a cultural and spiritual point of view.

Keywords: National unity, Turkic world, Azerbaijani romantics, Azerbaijani poet, literary service.

SOVYET DÖNEMİNİN POLİTİKASI VE KIRIM TATAR AYDINLARININ FACİASI

(1917-1938 YILLAR)

Ranetta GAFAROVA

Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversite Rus Dili ve
Edebiyat Bölümü, Ağrı/ TÜRKİYE,
ranetta.gafarovaqgmail.com

Öz

Sovyet Birliği'nin tarihinde çok trajik sayfaları var, ülke olarak binlerce suçsuz insanlar ölüme mahkûm etti. Sovyet rejiminin Türk halklara baskı yapan politikası değerlendirmeye muhtaç olmaktadır.

Kırımlı Türk aydınları için Sovyet esareti altında ulusal kimliği korumak, her şeyin başında gelmekteydi. Onca baskıya rağmen politik hayattan çekilmediler. Sovyet sisteminin kurallarına göre oynamayı, bütünüyle mahvolmamak için de Kırım'ın yönetiminde ağırlıklarını koymayı yeğlediler.

Bolşevik sisteminin kuruluşunun başından -1917 yılından itibaren artık istiklâl yoluna giren Kırım Tatarları, kendi Millî Parlamentosunu da teşkil etmelerinin ardından, kurdukları Millî Hükümet'in başına İlk Kırım Tatar Cumhurbaşkanı, Kırımın Müftüsü Numan Çelebi Cihan'ı getirdiler fakat 1918 yılının başında Kırım Tatar mücahitleriyle beraber zindana atılan Çelebi Cihan, insanlık dışı bir muameleye ve vahşete maruz bırakıldı. Kurşuna dizilmek suretiyle şehit edilen Çelebi Cihan ve dava arkadaşlarının naaşları kimse bulamasın diye Karadeniz'e atıldı.

1922 yılından itibaren Kırım Türklerinin açlık konusu başta olmak üzere eğitim ve diğer sorunlarını dile getirenler arasında Dr. Ahmed Özenbaşı, Bekir Odabaş, Osman Akçokraklı, Halim Baliç, Osman Derenayrılı gibi millî bilince sahip, “Millî Fırka” üyesi Türk aydınlarının isimleri dikkat çekiyor. Türk aydınlarını idama, sürgüne ya da hapis cezasına mahkûm eden yargı kararları, hep aynı basmakalıp suçlamalara dayanmaktaydı: “Burjuva Milliyetçisi”, “Kulak-Toprak Ağası”, “Karşı Devrimci-Troçkist”, “Anti-Sovyet Unsur” vb. Örneğin; Yalta’daki Şark Müzesi Müdürü olan Yakub Kemal, müzede teşhir edilen tarihsel kıymetteki sanat eserleri dolayısıyla “Hanlık dönemine özenmek ve halkı da özendirmekle” suçlanıyordu. Sovyet yöneticileri, 1937-38 yılları arasında Kırımlı Türk aydınlarına karşı büyük bir tutuklama kampanyası başlattılar. Bu dönemde idam ya da başka yollarla öldürülen, sürgün yerlerinde çeşitli nedenlerle hayatlarını kaybeden Kırımlı Türk aydınları arasında Osman Derenayrılı, Hamdi Giraybay, Ömer İpçi, Abdullah Lâtifzade, Hasan Şumin, Eşref Şemizade, Kerim Cemalettin, Abdülhakim Hilmi, Ali Hasan, Yahya Şerafeddin, Raşit Bağçivan, Mahmut Aziz, Kerim Cemalettin, Prof. Dr. Bekir Sıtkı Çobanzade, Yahya ve İbrahim Bayraşevskiy, Eşref Şemizade, Seyit Ömer Turpçu ve daha pek çokları bulunmaktaydı. Bu akademik araştırmamızda Kırım Tatar Türklerine karşı yapılan baskıların tekâmülünü ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sovyet Birliği, baskı, Kırım Tatar Türkleri, eğitim, edebiyat.

THE ANALYSIS OF THE INFORMATION ABOUT THE PROPHET (PBUH) AND SĪRA IN THE POEMS ATTRIBUTED TO KHWĀJA AḤMAD YASAWĪ

Recep ERKOCAASLAN

Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami İlimler
Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları, Çankırı / Türkiye,
receperkocaaslan@karatekin.edu.tr

Abstract

One of the most influential figures of the Turkish Islamic world, Khwāja Aḥmad Yasawī is an important figure who managed to leave deep traces in the religious and mystical life of the Central Asian Turks with the Yasawiyya sect he founded. Because of this influence of Aḥmad Yasawī on Muslim societies, he was called “Pīr-i Turkistan”. Aḥmad Yasawī, who was initiated into Shaykh Yūsuf al-Hamadānī and came under his guidance and tutelage, also improved himself in terms of Islamic sciences by learning Arabic and Persian. Aḥmad Yasawī, who took over the duty of guidance as the third caliph of Yūsuf al-Hamadānī after his death, left the position of sheikh to ‘Abd al-Khāliq al-Ghijduwānī upon the spiritual signal he received from his teacher in the following years, returned to Yasī and continued his guidance activities there until his death. Like his teacher Shaykh Yūsuf al-Hamadānī, Aḥmad Yasawī was a Ḥanafī sectarian and had a great influence on the spread of the Ahl al-sunna creed among the Turks. He succeeded in explaining Islam in simple language to the people around him and nomadic peasants, especially with his simple poems called Ḥikma, which were free from artistic concerns.

It is possible to come across the name or ḥadīths of the Prophet (pbuh) in almost all of the poems that Khwāja

Aḥmad Yasawī used to instruct the people. However, his poems dealing entirely with the Prophet (pbuh) are very few. Aḥmad Yasawī's poems, which he wrote mainly to teach Islam and Şūfism to the people, also contain rich information in terms of the science of sīra. Some of the closest relatives of the Rasūl Allāh, such as Khadija, Abū Ṭālib, Abū Bakr, 'Umar, 'Uthmān and 'Alī, who had served Islam, were featured in these poems. Additionally, enemies of Islam such as Abū Lahab and Abū Jahl are also mentioned in these poems. It is noteworthy that Aḥmad Yasawī's information about the Prophet (pbuh) and sīra in his poems is generally compatible with the first period sīra sources. However, there are some serious inaccuracies in the poems. Khwāja Aḥmad Yasawī is a scholar who adheres to the Ahl al-Sunna creed and there are no elements in his poems that are contrary to this creed. However, in his poems, elements related to Ahl al-bayt such as 'Alī, Fāṭima, Salmān al-Fārisī and Dhu'l-Faḳār are frequently used. Khwāja Aḥmad Yasawī, who also wrote poems about Abū Bakr, 'Umar and 'Uthmān in a very decent language, gives Alī a little more space in his poems, which reminds us of the love of Ahl al-bayt in Anatolian Alevism.

In this study, the information on sīra in Khwāja Aḥmad Yasawī's poems called *Ḥikma* will be analyzed in comparison with the information in the first period sīra sources. This study on Khwāja Aḥmad Yasawī's poems will fill a very important gap in understanding both him and the sīra accumulation of the period he lived in.

Keywords: History of Islam, Aḥmad Yasawī, poem, the Prophet (pbuh), Sīra.

IN THE CONTEXT OF FOLKLOGY AND CREATIVE WRITING THE NOVEL OF THE MARIES OF THE MERIDIAN

Sacide OBANOĞLU

Dr., Emekli Trk Dili ve Edebiyatı ğretmeni, Yazar ve Akademisyen, TRKİYE, sacidecobanoglu01@gmail.com

Abstract

Human beings have been separated from other living species by having the ability to think since the moment they existed. He tried to make sense of the world and the universe he lived in through his mind and intelligence. Man, who started to use language and started to create culture after reaching abstract thought, applied to his inherent creativity in order to meet the need to make sense of the world and universe that exists in his nature. With this creative power, he created myths, tales, stories, riddles and legends. With every changing age, these creations have also evolved and turned into novels, screenplays, theaters, movies and digital products in today's world.

Creative writing is a journey that a person makes to his inner world. With a Freudian approach, people meet dozens of new identities that carry a part of themselves, which they actually contain, throughout this journey. It picks up people from their hiding places, blends them with what they have experienced in their own life and the lives of others, internalizes them, presents them to people's worlds of emotions and thoughts as fictions and brand new creations. The phenomenon called reality in literature is mostly related to the reality internalized by the writer/drawer/shape of the work in question. Because no matter what 'whatever' or 'whatever way' is experienced, the individual who

writes/draws/shapes it reflects the opposite of reality in his inner world to his work. These reflections; The artist is intertwined with the traditions, customs, ethical values, and folk philosophy of the society in which the artist lives, and all the sciences, whose core is human, have a close relationship with folklore, as it is the science of the people, as well as a very close relationship with folklore in his creative writing. product.

In this study, the close relationship between folklore and creative writing will be examined within the framework of the novel *Meridyenin Meryemleri*. The subject of our study is to reveal how folklore takes place in the novel, which is one of the narrative types, in the context of the relationship between human and society. The aim of our study is to exemplify how folklore can be used in the field of creative writing with quotations from the novel.

Keywords: Folklore, creative writing, novel, Virgins of the Meridian.

"DEDE KORKUT"TA GENDER (CİNSİYET) İLİŞKİLERİ: YAPI VE FUNRSİONALLİĞİ

Sadaqat QAFAROVA

Azerbaycan Millî İlimler Akademisi,
Bakü/AZERBAYCAN, folklor.institutu2003@gmail.com

Öz

Makale, toplumsal cinsiyet sorununun sözlü ve yazılı anıtlara nasıl yansıdığını anlatıyor. Orta çok eski zamanlardan beri tüm toplum üzerinde kafa yoran bir soru var: Sosyal yapılarda, ailede, toplulukta, kabile sisteminde kadının işlevi ne olmalıdır? Ancak batı tartışma çevreleri girdabında kadın daha çok toplumun temel direği gibidir, "başın tacı, başın saadeti, evin tahtı"... Yine de kötülükleri, hainlikleri, entrikaları içinde barındıran, insanların arasını bozan bir varlık olarak tanımlanır. Bununla birlikte, doğu Rönesans'ının büyük figürleri - Ömer Hayyam, Sadi Shirazi, Nasiruddin Tusi, özellikle Nizami Gencevi kadınlara bambaşka bir açıdan yaklaşmıştır. Türk destan düşüncesinin kral eseri olan "Dede Korkut" destanında toplumsal cinsiyet konusu âdeta modern düşünce yapılarına işlemiştir. Orta Çağ'ın Dresden ve Vatikan nüshalarının girişinde toplumsal cinsiyet sorununa İslami-Türk bakış açısıyla bakılmış ve kadınlar kategorilere ayrılmıştır. Gruplardan sadece biri olumlu karaktere sahiptir ve âşıklar da her grubun kadınlarının en karakteristik özelliklerini gösterir. Aslında eski yazılı anıtlardaki betimlemelerdeki toplumsal cinsiyet sorununun izlerine bakıldığında somut kanıtlar aramaya gerek yoktur. Karşılaştırma, sezgisel olarak yapıldı. Aile, ev, ekonomi gibi toplumsal kurumların yapılarında, yönetimde ve devletlerarası ilişkilerde kadın-erkek ilişkilerinin dengeli, üstün biçimleri geçerlidir. Kadının rolünü gizlemeyen

toplumlar, yüzyıllardır ileriye doğru gelişme yolunu tutmuştur. "Anne hakkı, Allah'ın hakkıdır" diyen atalarımızın kadınlara birer hikmet aynası olmaları tesadüf değildir. Onu bir güzellik kaynağı, bir ahlak taşıyıcısı ve bir kural koyucu olarak gördüler. Bu anlamda yazılmış anıtlar, destanlar, oğuznameler ve klasik eserler temelinde cinsiyet ilişkilerinin değiştirilmesi, bunu yaparken "yapı" kavramının temeli olarak iki önermeyi öne sürmek doğru sonuçlara götürür. İlk olarak ana yapı içindeki belirli yapısal bileşenler ortaya çıkarılmalıdır. İkincisi, zamanın geçişine ilişkin toplumsal yapı göstergelerinin karşılaştırmalı analizleri yapılmalı, sonuç olarak farklı yönleri ortaya çıkarılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Gender (cinsiyet) ilişkileri, yapı, işlevsellik, , özgür kadın, anne sütü - dağ çiçeği.

СОВЕТТЕР СОЮЗУНУН УБАГЫНДА ӨГӨЙЛӨНГӨН АДАБИЙ МУРАСТАР: ТАКТОО, ТАЛДОО МАСЕЛЕЛЕРИ

Prof. Dr. Sadık ALAHAN TİLLEBAYEV

Yusuf Balasagun Kırgız Millî Üniversitesi, KIRGIZİSTAN

Аннотация

Кыргыз адабиятынын тарыхый булактарын көп жанрдуу элдик оозеки чыгармачылык мурастары менен бирге, төкмө жана жазгыч акындардын чыгармалары, ошондой эле, XIX кылымда жана XX кылымдын башында жашап, чыгармаларын жараткан жазма акындар менен прозаиктердин чыгармалары түзөт. Советтик доордо, көбүнчө идеологиялык себептерден улам, кат сабаты жадид усулу менен: же ага чейин эле ачылган акындардын (Молдо Нияз, Молдо Кылыч, Нурмолдо, Алдаш Молдо, Молдо Багыш ж.б.) чыгармалары басып чыгарылбай, изилденбей жана билим берүү системасында колдонулбай келген. Алар менен катар, өмүрү-чыгармачылыгы Совет доорунун алгачкы жылдарына туура келген профессионал акын жана жзуучулардын (Осмонаалы Сыдык уулу, Белек Солтоноев, Сыдык Карачев, Касым Тыныстанов ж.б.) чыгармаларын колдонууга тыюу салынган. Ошентип, кыргыз адабиятынын тарыхында өз орду бар акын, жазуучулардын чыгармалары окурмандарга белгисиз бойдон кала берген.

Кыргыз Республикасынын эгемендикке ээ болушу менен, мурдагы тыюулар жана чектөөлөр алынып ташталып, аталган адабият ишмерлеринин чыгармаларын идеологиялык эмес, адабий-эстетикалык, адабият тарыхы өнүттөрүнөн изилдөө жана аларды

басып чыгаруу жумуштары жолго коюлду. Бул илимий баяндамада совет доорунда өгөйлөнгөн авторлор менен алар жазып калтырган адабий мурастарды изилдөөнүн назарий-усулдук жана амалий-тажрыйбалык маселелери жөнүндө сөз болот.

Урунттуу сөздөр: бийлик жана сүрөткер, сабаттуу акындар, жазуу салты, адабият тарыхы, тыюу салуу.

DEDEM KORKUT'UN YAD KIZLARI

Salahaddin BEKKİ

Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve
Edebiyatı, Kırşehir/ TÜRKİYE, sbekki@gmail.com

Öz

Mertol Tulum Hoca, İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından İstanbul'da düzenlenen TUDOK VI. Öğrenci Kongresinin açılış konferansına akademideki elli yıllık tecrübesini paylaşmış ve eski harfli metinler üzerinde birtakım değerlendirmelerde bulunarak bu tür metinleri anlama ve yorumlamaya dönük birçok öneride bulunmuştur. Sayın Tulum, konuşmasının 45. dakikasında sözü Dede Korkut Kitabı'na getirerek Dresden yazmasına eklenen başlığın “[Kitâb-ı Dedem Korkud ‘alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân (=Oğuz boyunun/Oğuzların diliyle Dedem Korkud Kitabı)]” hangi dilin kuralına göre böyle yazıldığını sorgular. Konuşmasının devamında boyların yazmadaki sırasının farklı olması gerektiğine değinir ve bu konudaki düşüncelerini Mehmet Mahur Tulum'la hazırladıkları “Dede Korkut Oğuznameler / Oğuz Beylerinin Hikâyeleri” adlı çalışmada eyleme dönüştürmüştür. Daha sonra boylarda geçen “yad” kelimesi üzerinde durarak özellikle Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyunda geçen “yad kızı helalim var” ibaresinden hareketle, “Bütün oğuz yiğitlerinin Türk eşlerinin yanında birer de ‘yad’ eşi vardır ki bunlar Hıristiyan kızlarıdır.” şeklinde bir açıklamada; daha doğrusu böyle bir iddiada bulunmaktadır. Osman Fikri Sertkaya da tüm Oğuz alplarının eşleri için olmasa da Dirse Han'ın eşinin Hıristiyan olduğunu birçok yerde dillendirmiştir. Mertol Tulum ile Osman Fikri Sertkaya'nın dillendirmiş oldukları Oğuz alplarının ikinci eş olarak Hıristiyan kızlarla evlilik yaptıklarına dair iddiaların Türk evlilik gelenekleri bağlamında araştırılması bu tebliğin konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alplara mahsus evlilik, Dede Korkut, egzogami, Mertol Tulum, Osman Fikri Sertkaya.

ARMENIANIZED ALAWITE POET SAYAT NAVA (SAYAT NOVA)

Salide ŞERİFOVA

Prof. Dr., Azərbaycan Millî Bilimler Akademisi, Nizami
Gencevi adına Edebiyat Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN

Abstract

The process of self-actualization of Sayat Nava is constantly showing itself. Accurate presentation of Sayat Nava's nationality attracts attention as a necessary issue. Attempts to appropriate Sayat Nava by Armenians make it urgent that the authenticity of the national identity of this poet be communicated to the world community. The attempt of Armenians to armenize Sayat Navan is clearly showing itself. There is constant propaganda about Sayat Nava being an Armenian poet. Those who try to present him as an Armenian inevitably allow a contradiction in their views.

Attempts to armenize Sayat Nava are also clearly manifested in the armenization of words in his poetic examples. There are attempts to remove not only the language of Sayat Nava's poetic works, but also his name from the native language.

The language of Sayat Nava's poetic works is rich. However, mistakes were made during the transliteration of his works. In Sayat Navan's poetic example, it is also evident that some words are related only to the Turkish people, Islamic religion and customs.

Sayat Nava often presents himself as a dervish in his poems. Dervishes have a pure heart and are considered to be morally and morally pure and pure religious disciples, free from materialistic tendencies and desires.

We should note that Sayat Nava's religious meetings are fully revealed in the poetic examples he wrote. Ashiq was an Alevi poet with his artistic creativity.

According to Alawites, religion is a kind of love between God and man. In Sayat Nava's poems, the poet is in love and God is his lover. In the poet's poems, God's love is for the poet's family, etc. appears in his love. In Sayat Nava's poems, it is evident that Alevi give the main idea to the intention, not the image, in worship. Sayat Nava Qizilbash is the basis of the sect's spiritual purity, wisdom, knowledge, knowledge, patience, pious will, lack of malice and arrogance in the heart, enmity, etc. he made human qualities the main rock of his poetic examples.

Sayat Nava promoted Aleviism in his poetic examples. Sayat Nava lived and wrote during the time when the Safavid sect was on the square. This is why he refers to Shah Ismail Khatai in his poems. Because the poet Shah Ismayil Khatai considered himself a senior and reflected that he was the bearer of the idea of this sect.

Sayat Nava's creativity once again told us that the prevention of attempts to appropriate our national heritage by Armenians should become one of the priority steps of our literature. An Alevi poet like Sayat Nava should be recognized by the world community as an Azerbaijani poet who wrote and benefited in his mother tongue. This journey will bring peace to Nava's troubled soul. Steps should be taken to protect, promote and introduce Sayat Nava's creativity. This is also one of the issues facing the divided Azerbaijani people. Adoption of our poets by other nations, presentation of the Azerbaijani people in different parts of the world under different names, naming of our people by different names, creation of new nations, etc. such actual problems are still waiting to be solved.

Keywords: Alevi poet, national heritage, Azerbaijani Turkish, Armenianized poet, ashug.

TUVA TÜRKÇESİ ARAŞTIRMALARINA GENEL BİR BAKIŞ: BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Salih Mehmet ARÇIN

Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Denizli/
TÜRKİYE, saliharcin@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanlarındaki “Tuva Türkçesi” üzerine yapılan akademik yayınların bibliyometrik göstergeler açısından analiz edilmesidir. Söz konusu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Araştırmada analiz edilen veriler, Clarivate Analytics şirketine ait Web of Science (WoS) ve Elsevier şirketine ait Scopus veri tabanlarından çekilmiştir. Söz konusu veri tabanlarındaki yayınlar; öncelikle “Tuvan language (Tuva Türkçesi)” anahtar kelimesiyle taranmış, bahse konu tarama sonucundaki bulgular tek bir dosyada birleştirilmiş ve daha sonra bahse konu veriler R Studio’nun Biblioshiny paketi aracılığıyla analiz edilmiş ve görselleştirilmiştir. Sonuç olarak tespit edilen veriler; (2007 - 2023) Zaman Evresine İlişkin Temel Bilgiler; Yayınların Yıllara Göre Dağılımı; Yazarlar, Anahtar Kelimeler ve Dergiler Arasındaki İlişkinin Üç Alan Grafığı ile (Sankey Diagramı) Gösterimi; Lotka Yasasına Göre Bilimsel Üretkenlik Dağılımı; En İlgili Kaynaklar; Konuya Göre En İlgili Yazarlar; Sorumlu Yazarların Ülkelerine Göre Yayın Dağılımları; Yayınların Anahtar Kelimelerinde (Plus), Başlıklarda ve Yazar Kelimelerinde En Sık Kelimelerin Karşılaştırılması; İlgili Yayınların Yazarların Anahtar Kelimelerine ve Yıllara Göre Trend Topikler; İlgili

Yayınların Başlıklarına ve Yıllara Göre Trend Topikler; İlgili Yayınların Özetlerine ve Yıllara Göre Trend Topikler; Yazar Anahtar Kelimelerine İlişkin Kelime Bulutları; En İlgili Kurumlar; Ülkelerin Bilimsel Üretimi; En Çok Atıf Yapılan Ülkeler; En Çok Atıf Alan Çalışmalar gibi değişkenlere göre tetkik edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tuva Türkçesi, bibliyometrik analiz, Web of Science (WoS) veri tabanı, Scopus veri tabanı.

HAREZM TÜRKÇESİ METİNLERİNDE *KEMİŞ-* FİİLİNİN KULLANIMI ÜZERİNE

Serkan CİHAN

Dr. Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çankırı/
TÜRKİYE, srknchn06@hotmail.com

Öz

Türkçenin yazı dili, bin yıldan fazla bir süreyi kapsamaktadır. Bu uzun süreç boyunca birçok kelime kullanımını yitirmiş, çok daha fazlası dilimize girmiştir. Orhun Türkçesinin söz varlığına bakıldığında kelime sayısının sınırlı olduğu, Uygur ve Karahanlı dönemi metinlerinde bu sayının çok daha arttığını söylemek mümkündür. Harezmi-Kıpçak döneminde de söz varlığı git gide artmıştır. Buna rağmen her kavram, olay, durum için kelime türetimi mümkün görünmemektedir. Bir dildeki kelime sayısı belirli iken doğada adlandırılması gereken sayısız olgu-olay-durum-kavram mevcuttur. Eski-Orta Türkçe metinlerinde farklı olaylar için mevcut fiillerin kullanımı örneği de oldukça fazladır. Bu fiillerden birisi de *kemiş-* fiilidir. Fiil, Harezmi Türkçesi metinlerinde birçok anlamda kullanılmıştır. Bu çok anlamlılık, zamanla yerini farklı fiillere bırakmış, fiilin kullanım alanı daralmış ve günümüzde fiil, işlevselliğini tamamen yitirmiştir. Harezmi Türkçesiyle yazılan birçok eser günümüze ulaşmıştır ancak inceleme, dönemin dört önemli eseri *Kıyasü'l-Enbiyâ*, *Nehcü'l-Ferâdis*, *Mu'inü'l-Mürid* ve *Mukaddimetü'l-Edeb* üzerinde yapılacaktır. Bu dört eserin söz varlığı, Harezmi Türkçesi kelime hazinesini ortaya koymada sıkça başvurulan kaynaklar arasında yer aldığı için incelemede örneklem olarak tercih edilmiştir. Karahanlı ve Çağatay Türkçesi

arasında bir geiş d6nemi kabul edilen Harezmi T6rkesi s6z varlığı 6zerinde yapılan alışmaların yetersiz olduğunu s6ylemek m6mk6nd6r. Bu alışmada, Harezmi T6rkesinde ok sık kullanılan fiillerden birisi olan *kemiş-* fiilinin etimolojisi, anlam ve kullanım alanı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *kemiş-*, Harezmi T6rkesi, fiil.

BUKET UZUNER'İN “ATEŞ” ROMANINDA TÜRK HALK KÜLTÜRÜ VE EDEBİYATI UNSURLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Seval KASIMOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çankırı/
TÜRKİYE, sevalkasimoglu@karatekin.edu.tr

Semiha ÇÖMLEKÇİ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD,
Çankırı/ TÜRKİYE, heyhatsem@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı Buket Uzuner'in 2023 yılında yayımlanan Uyumsuz Defne Kaman'ın maceraları (Su-Toprak-Hava) serisinin son kitabı olan Ateş isimli romanındaki Türk halk kültürü ve edebiyatı unsurlarının tespit edilerek ele alınmasıdır. Buket Uzuner'in edebiyatımıza kazandırmış olduğu Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları serisinin Ateş isimli son romanında mit, ağıt, atasözü, inanışlar, masal, destan, evlilik gibi halk kültürü unsurlarına oldukça yoğun bir şekilde yer verildiği görülmektedir. 2023 yılında yayımlanan bu seri, yazarın Su romanıyla başlamaktadır. Bu romanı Toprak, Hava ve Ateş romanları takip etmektedir. Birbirine bağlı maceralardan oluşan bu serinin son romanı Ateş'te olaylar Mardin'de geçmektedir. Romanda, Mardin'den derlenen çeşitli maddi kültür unsurlarına yer verildiği gibi masal, atasözü, efsane vb. sözlü kültür unsurlarına da yer verilmektedir.

Çalışma özelde Ateş isimli bu eser örneğinden yola çıkarak gelecek nesillere kültürün aktarımının modern dönemde en önemli aktarımlarından birinin romanlar olduğu düşüncesiyle hazırlanmıştır. Paralel bir şekilde günümüzde roman gibi anlatı türlerinin temel kaynaklarından biri de maddi manevi halk kültürüdür. Uzuner'in bu romanından hareketle makalede başlıklandırma temelde maddi kültür unsurları ve manevi kültür unsurları başlıkları altında incelenecektir. Bu temel başlıklar da çalışma içerisinde tespit edilen kültürel unsurlarla şekillendirilecektir.

Serinin diğer kitapları olan Su, Toprak ve Hava daha önce bir çalışmada mitolojik açıdan ele alınmış olsa da Ateş romanı halk kültürü açısından doğrudan ilk defa bu bildiride incelenecektir. Çalışmada, halk kültürü unsurlarının tespiti kadar bu unsurların yazar tarafından modern kültürde nasıl yorumlandığı ve sunulduğu konusu da tartışılacaktır. Çalışmanın bir başka önemli özelliği de birçok disiplinle alışveriş içerisinde olan halk kültürünün modern edebiyatla olan ilişkisinin bu roman bağlamında ortaya konmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Ateş, Buket Uzuner, halk kültürü, roman, Uyumsuz Defne Kaman'ın maceraları.

ETHNIC PROCESSES IN CENTRAL ASIA DURING THE MONGOL PERIOD

Sevinch ULASHOVA

PhD, Dotsent, Tashkent Uygulamalı Bilimler Universitesi,
Tarih, Tashkent/ O'ZBEKİSTAN,
sevinch.ulashova@mail.ru

Öz

Dünya uluslarının tarihinde önemli bir rol oynayan Moğol İmparatorluğu'nun tarihi, komşu ülkelerin halklarının tarihi ile doğrudan ilgilidir. Farklı Türk, Moğol ve Türk-Moğol halkları Cengiz Han'ın yönetimi altında, özellikle Orta Asya'da, Moğol ordusuyla birlikte ülkelere göç etti. Yerli halkla ekonomik, sosyal ve kültürel bağlarının bir sonucu olarak Türk olmayan etnoslar da Türk oldu. Bu dönemde bölgede bazı güçlü Türk etnik kökenleri olmasına rağmen, tarihî eserler ağırlıklı olarak Farsça yazılmıştır. Bu nedenle Moğollarla birlikte Maverannahr'a ve komşu bölgelere Fars kaynakları temelinde gelen *Celeyir*, *Arlat*, *Barlos*, *Sulduz* ve diğer etnosların tarihini analiz etmek istiyoruz.

Cengiz Han'ın Orta Asya'daki askerî kampanyaları sonucunda bölgenin nüfusu keskin bir şekilde azaldı. Bazıları savaş sonucu öldü bazıları komşu ülkelere kaçtı ya da Moğollar tarafından zorla diğer ülkelere sürüldü. Chigatay ulusunun ana askerî üssü olan Moğollarla gelen etnik kökenler, azalan nüfusu zenginleştirdi fakat yerleşik ulus etnik yapısını değiştirmede. Birçoğu etnik kökenlerini çabucak unuttu ve yerlilerle karıştı.

Kaynaklar ve çalışmalar, Moğollarla Orta Asya'ya gelen kabilelere farklı bilgi ve yapılan yorumlar sağlıyor. Bu kabilelerin isimleri kaynaklarda farklı bir şekilde belirtilirse

araştırma neredeyse aynı görüşlere dönecektir. Araştırmacılar, Orta Asya'daki XIII. yüzyılın 60'larında binlerce Celeyır, Barlos, Qavçın ve Arlat kabileleri olduğunu söylüyor ancak Fars ve Moğol kaynaklarına dayanan araştırmamız, Moğolların liderliğindeki kabilelerin XIII. yüzyılın 20'lerinde Orta Asya'ya girdiğini gösteriyor. Ayrıca ortaya çıkan ilk kabileler Barlos, Celeyır, Sulduz, Arlat gibi her biri binlerce insandı ve Nayman kabilesinden sekiz bin birlik olduğu kanıtlandı.

Anahtar Kelimeler: Maveraunnahr, Moğollar, qavçın, barlos, Chigatay.

A NEW CONCEPT ON TEPEGOZ CHARACTER

Seyfeddin RZASOY

Prof. Dr., Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi,
Bakü/AZERBAYCAN, seyfeddin_rzasoy@mail.ru

Abstract

In the eleventh story of the "Kitabi-Dada Gorgud" epic, Gazan Khan tells about his battle with the seven-headed dragon in one of his songs. According to the scheme of the battle, Gazan's left eye lives in fear of the dragon. He also calls his own eye "Insidious" and "Traitor" because he is afraid of the dragon. From the content of the song, it is clear that while Gazan was fighting with the dragon, his eye "was reckless" and "betrayed" him. In terms of mythological semantics, this means that Gazan's left eye is afraid of the enemy (dragon) and goes to the side of the dragon, acting recklessly. From the semiotic point of view, Ghazan's fighting the dragon and defeating it means that he is simultaneously fighting and defeating his own left eye.

So far, no reasonable explanation has been given for this episode in Gorgud scholar studies. In the recently discovered "Kitabi-Turkman lisani" manuscript related to the "Dada Gorgud" tradition, the battle of Gazan with the seven-headed dragon is extensively described. According to the results of the ritual-mythological analysis:

~ Kazan's fight with the dragon depicts his next initiation ritual to become a Khan.

~ Gazan dies and comes back to life in ritual. This happens in the form of being absorbed by a dragon and reborn from its body.

~ In the process of initiation, first, the dragon scares the left eye of the Gazan and turns to it, and the dragon swallows the Ghazan.

~ When the Ghazan's left eye turns into a dragon, his body is divided into two single eyes: Tepegoz with the brave eye and Tepegoz with the right brave eye. The left Tepegoz represents the dragon, the right Tepegoz represents the Gazan. Gazan defeats the left Tepegoz by carving his eye. In a ritual organized by Bayındır Khan, Gazan regains the status of Khan by being born from the body of a dragon.

Thus, in the epic "Dada Gorgud", Salur Gazan's desire to remove and blind his left eye by calling him insidious and traitor, in the epic plan means that he blinded Tepagoz by fighting with him in the ritual-mythological plan. In this regard, according to our main conclusion, the image of Tepegoz in "Kitabi-Dada Gorgud" is the left side of the body of the hero who is going through the initiation ritual.

Keywords: "Kitabi-Dada Gorgud", Salur Gazan, Tepegoz, Basat, initiation.

TÜRKMEN HALKI ARASINDAN DERLENEN RİVAYETLERE GÖRE MAHTUMKULU

Soner SAĞLAM

Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve
Edebiyatları Bölümü, Denizli/ TÜRKİYE,
soner.saglam@gmail.com

Öz

Türkmenistan sahasının en büyük şairi olarak kabul edilen Mahtumkulu Firaki'nin 1724-1833 yılları arasında yaşadığı kabul edilmektedir. Mahtumkulu, dağınık boylar hâlinde yaşayan ve merkezî bir otoritenin eksikliği nedeniyle zor günler geçiren Türkmen halkına şiirleriyle yol göstermeye çalışmıştır. Mahtumkulu, babası Azadı ve diğer çağdaşlarından farklı olarak şiirlerinde Türkmence kelimeleri daha çok tercih etmiş, böylece Türkmenenin bir edebiyat dili kimliği kazanmasında büyük bir rol oynadığı gibi Türkmen edebiyatında bir ekol meydana getirmiştir.

Mahtumkulu'nun hayatı ile ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Burada en önemli kaynak onun şiirleridir. İkinci sırada ise halk arasından derlenen rivayetlerdir. Elbette bu rivayetler tarihî belge hükmünde olmadığı için onlara daha temkinli yaklaşmak gerekir. Ancak halkın düşünce dünyasındaki Mahtumkulu algısını göstermesi bakımından da ayrı bir önem arz etmektedir. Rivayetleri okuduğumuzda, Mahtumkulu'nun şair kimliğinin yanında bir kanaat önderi olduğunu açıkça görmekteyiz. Yine bu anlatmalar bize, Mahtumkulu'nun sahip olduğu birlik ve beraberlik içinde yaşama düşüncesinin halkın ortak belleğinde ne şekilde tezahür ettiğini göstermesi bakımından da kıymetlidir.

Bildiride doküman analizi yöntemi kullanılacaktır. Mahtumkulu hakkındaki rivayetler okunacak ve sözlü kültüre ait bu anlatmalar üzerinden Türkmen halkının düşünce dünyasındaki Mahtumkulu algısı örnekler üzerinden ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkmenistan, Mahtumkulu, rivayetler.

СУҒД ВОҲАСИДА ҒАРБИЙ ТУРК ХОҚОНЛИГИ БОШҚАРУВИ

Soxiba SULAYMANOVA

PhD, Senior Lecturer, Karshi State University,
UZBEKISTAN, s.sohiba@gmail.com

Аннотация

Суғд воҳаси илк ўрта асрларда дастлаб Эфталлийлар (420-565), сўнгра эса Турк хоқонлиги (552-744) қўл остидаги Самарқанд, Кушония (Каттакўрғон), Иштихон, Фай, Маймурғ, Кабудон, Панч (Панжикент), Кеш (Шахрисабз), Нахшаб (Насаф/Қарши) ва хоказо каби ўнлаб вассал ҳукмдорликлардан иборат эди. Агар ўша давр ёзма ёдгорликлари (хитой, византия, суғдий, араб ва форс) ва нумизматик материалларга назар ташланса, бу даврда ушбу ҳукмдорликлардан муайян бир қисми маҳаллий сулолалар бошқарувида бўлгани, қолган бир қисмида эса Турк хоқонлигига алоқадор сулолалар ҳукм юритгани англашилади.

Ғарчи бу даврда мазкур мулклардан фарқли равишда Суғд мулклари бошқарувида бевосита ашиналийлар сулоласи вакиллари турмаган бўлсалар-да, воҳадаги бир қатор мулкларда хоқонликка хос унвонлар кўрина бошлаши билвосита бўлса-да, хоқонлик бошқарувининг Суғдга ўз таъсирини кўрсатганидан дарак беради. Шу билан бирга, ашиналийларнинг бу ердаги нуфузи бошқа қарам мулклардан кам бўлмагани, аксинча, хоқонлик бу ерга катта эътибор бергани ва ўзаро алоқалари анча тигиз бўлгани аён бўлади. Хусусан, хоқонларнинг ўнлаб воҳа мулклари орасида асосан Суғд воҳаси ҳокимлари билан қариндошлик алоқаларини ўрнатиб, уларга ўз

қизларини бергани Суғднинг хоқонлик наздида қанчалик аҳамиятли бўлганини тасдиқлайди.

Суғд ҳукмдорликлари бошқарувида бевосита Турк хоқонлигининг бош хонадони – Ашина сулоласи вакиллари турмаган бўлса-да, воҳадаги бир қатор ҳукмдорликларда хоқонликка хос унвонлар кўрина бошлаши билвосита бўлса-да, хоқонлик бошқарувининг Суғдга ўз таъсирини кўрсатганидан дарак беради. Хусусан, хоқонларнинг ўнлаб воҳа ҳукмдорликлари орасида асосан Суғд ҳукмдорлари билан никоҳ алоқалари ўрнатиб, уларга ўз қизларини бергани Суғднинг хоқонлик наздида қанчалик аҳамиятли бўлганини тасдиқлайди.

Ғарбий Турк хоқонлиги ўз вассалларини назоратда тутишнинг муайян усулларида фойдаланган бўлиб, бунда маҳаллий сулолаларга унвон бериш (элтабар), назоратчи ноиб сифатида махсус вакил юбориш (тудун), вассалларга ўз қизларини узатиш орқали назоратни кучайтириш ва ҳақозо каби бевосита ва билвосита бошқарув усулларини қўллаган.

Қисқаси, салтанат сифатида Турк хоқонлиги (аниқроғи Ғарбий Турк хоқонлиги) ўнлаб уруғ бошқарувлари ва воҳа мулкларида қарийб икки асрга яқин ўз ҳукмронлигини юритган пайтда ўзига қарамларни назоратда тутишнинг муайян усулларида фойдаланган бўлиб, бунда маҳаллий сулолаларга унвон бериш (элтабар), назоратчи ноиб сифатида махсус вакил юбориш (тудун), қарам мулклар бошлиқларига ўз қизларини узатиш орқали назоратни кучайтириш каби бевосита ва билвосита бошқарув усулларини қўлагани аён бўлмоқда.

Калит сўзлар: Суғд, Ғарбий Турк хоқонлиги, бошқарув тизими.

COMMON PROVERBS IN THE ARABIC AND TURKIC LANGUAGES

Sureyya ALIZADE

Araştırmacı, Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi Folklor
Enstitüsü, AZERBAIJAN, sureyya_ms@mail.ru

Abstract

Each nation has its own culture, literature and folklore, which makes up its national cultural and mental values. As it is known, there are many types of folklore examples. Proverbs are also among them. Proverbs are an integral part of oral folk literature in all nations of the world, including Arabs, Azerbaijanis and Turks. Proverbs are a branch of the epic genre of oral folk literature. Proverbs and sayings, which reflect the subtlest features of the language to which they belong, are above all figurative language. Proverbs have come down to nowadays in various forms, passing from folk to people, from generation to generation.

Throughout history, as a result of the neighborhood relations of peoples, their invasion of each other, there has been a mutual assimilation of nations. Over time, they mixed with each other and similarities appeared in their culture, literature and other areas. Sometimes these similarities have been on a insignificant, sometimes noticeably large scale. The similarities among the Azerbaijani and Turkish peoples belonging to the same lineage are natural and undeniable. There were no pre-Islamic similarities between folklore samples and literature of Arabs and Turks. After the establishment of Islam and its spread in many states, over time, changes occurred in the way of life, clothing, culture of the nations of these states. These changes influenced to the literature of peoples, as well as folklore and over time

similarities also occurred. One can meet them in many examples of literature, including in proverbs and sayings.

The word “proverbs” is called in the Arabic language as “**مثل** قول **حكمة**”, but in the language of Turkish it is said “ata sözü”. In the language of different peoples the proverbs and sayings can be seen in different meanings: in Russian folklore “instructive word”, “winged word”, “golden word”, in Greek folk literature “dominant ideas”, in Italian folklore “folk school”, in Spanish “folk spirit” and in English and French literature “bar of experience” and so on.

One can also find proverbs in our ancient epic “The Book of Dede Gorgud”. The proverbs used in this epic have always aroused interest in the Turkic world with their educational and moral features.

In this article the proverbs and their common features, which are a branch of the oral folk pattern of the Arab, Azerbaijani and Turkic peoples will be investigated.

Keywords: Proverbs, Azerbaijani, Turkish, Arabic, oral folk literature.

ТҮРК ЭТНОФИЛОСОФИЯСЫ КОНЦЕПТИ ЖӨНҮНДӨ

Sulayman Turduyevič KAYIROV

Prof. Dr., Kırğızistan Millî İlimler Akademisi,
KIRGIZİSTAN

Аннотация

Этнофилософия – социалдык философия курамындагы салыштырмалуу жаңы, азырынча, өзүнүн спецификалык түшүнүк, концепт, термин жана категориялар системасын тактоо, калыптандыруу, аларды башка социалдык-гуманитардык илимдердин тутумундагы колдонулуштарынан айырмалап алуу, багымсыз философиялык дисциплина катары өз ордун ээлөө мезгилин башынан өткөрүп жаткан маанилүү илимий-теориялык багыт; ал – адамзаттын философиялык ойлومунун көп кылымдык тарыхый өнүгүүсүнүн мыйзамченемдүү туундусу. Аталышына *этно-* деген, бир караганда чектөөчү мааниге ээ болгон сыпат жалганып айтылып жатса да, жалпы адамзаттык философиялык ойлөмдун жаңы горизонтторун ачуучу ойлөм бийиктиги.

Этнофилософия – теориялык ойдун жеке, өз алдынча илим тармактарынын (алардын илим классификациясынын кайсыл тобуна кирерине карабай) баарынын натыйжаларын бири-бири менен айкалыштыра, бир бүтүндүк ичинде колдонуу деңгээлине жеткенде гана өз максатына жетиши мүмкүн болгон илим. Айрыкча, тилдик материалдардын концептуалдык анализи, этнологиялык жана этнософиялык изилдөөлөрдүн жыйынтыктары, этностук

дүйнө тааным тажрыйбаларын изилдөөнүн корутундулары этнофилософиянын негизгин түзөт.

Этностордун тилдик, этнософиялык жана дүйнө таанымдык негиздерин комплекстүү изилдөө улам терең мааниге ээ болуп бара жаткан азыркы учурда, этнофилософия алардын аракеттерин бир максатка бириктирген илимий-методологиялык матрица кызматын өтөйт. Тактап айтканда, биринчиден, этностун тили булак катары колдонулбаса, анын философиясы гана эмес, өзүнүн да тарыхый-социалдык мааниси төмөндөгөн болот. Экинчиден, этностун фольклордук мурастары эске алынбаса, анын өзүнүн социум катары калыптанышынын жана ойломунун тарыхый өнүгүшүн элестетүүгө мүмкүн эмес. Ал эми, этностун дүйнө таанымы көмүскө калса, анын философиясы тууралуу ооз ачуунун кажети болбой калат.

Урунттуу сөздөр: этнос, этнофилософия, этнософия, социалдык философия, кыргыз дүйнө таанымы.

LINGUISTIC ORIGIN OF ONOMASTIC UNITS IN “REVIEW NOTEBOOK OF EREVAN PROVINCE”

Şehla HÜSEYNLİ

Doç. Dr., Azərbaycan Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü,
Bakü/ AZERBAYCAN, shahla_huseynli@mail.ru

Abstract

Toponyms, which play a special role in the lexical system of each language, are of great importance in determining the formation, origin of such words as historical lexicon. It is no coincidence that toponymy is considered an important area not only of linguistics, but also of history, geography and ethnography and is widely studied worldwide as a joint, common object of these sciences. In this sense, consistent attention to the study of toponyms in Azerbaijani scientific thought is completely understandable and natural.

It is clear that the written sources have a special value for the etymological-historical explanation of words. Fortunately, we also have such meanings and some of them are associated with toponyms of Turkic (Azerbaijani) origin in the territory of Western Azerbaijan. Among such valuable historical documents, it is necessary to note the “Review notebook of the Erevan province” specially, which is rich in historical facts and provides great opportunities for serious research.

This historical document, compiled as a tax book of the Ottoman Empire in 1728, is important primarily because it fully reflects the toponymic landscape of Yerevan province in the past. This document, which belongs to the Middle Ages, is also interesting from a linguistic point of view.

As we know, onomastic units are the material-moral wealth of the nation. They keep alive the history, geography, way of thinking and traditions of the people they belong to. However, in the Western Azerbaijan, which is our ancient native land, the names of places were changed as a result of hostile relations, completely removed from their roots and replaced with fictional names. No matter how serious attempts our hostile neighbors make in this field, onomastic units of Turkic origin have been preserved in ancient sources, including in the “Review notebook of the Erevan province” compiled in the 18th century.

As a result of research, it becomes clear that most of the place names mentioned in the “Notebook” are associated with the name of the ancient Turkic tribes. In the article the anthroponyms related to the names of persons used in the “Book of Dede Gorgud”, which is considered our ancient monument are also investigated.

Keywords: Toponym, Erevan province, Book of Dede Gorgud, monument, Turk.

MAHTUMKULU'NUN ŞİİRLERİNDE ESKİ TÜRK KELİMELER

Tagandurdy BEKJAYEV

Dr. Öğr. Üyesi Mahtumkulu Türkmen Devlet Üniversitesi,
Türkmen Dili ve Edebiyatı Fakültesi, Türkmen Dili Bölümü,
TÜRKMENİSTAN, taganbekje@gmail.com

Öz

Dilin tarihini öğrenmekte yazılı edebiyatın çok önemli yer vardır. Halk eserlerinden farklılıkta onlar bilgileri daha kesin, değişmeden devam edebilmektedir. Bu konuda klasik edebiyatın temsilcilerinin yaratıcılığının büyük yeri vardır. Eski yüzyıllarda yaşamış olan şairlerin şiirlerinin dil özelliklerini inceleyerek o dönemdeki dil durumunu öğrenmek mümkündür. Bu bakımdan XIII. yüzyıl Türkmen edebiyatının meşhur temsilcisi, büyük âlim şair Mahtumkulu'nun şiirlerinin dili de kendi döneminin hayatını her yönü ile yansıtmakla ayırt edilir.

Şairin eserlerinde Arapça ve Farsça kelimeler ile birlikte Türkî dillerin çoğu için genel olan eski Türkî sözlere de rastlanmaktadır. Bu sözlerin birçoğu Türkî dillerin yazılı kaynaklarında, halk eserlerinde yaygın olarak kullanılsa da günümüz Türkmen dilinde aktif bir karaktere sahip değildir. Sözlerin bazısı günümüzde eskimiş olup kullanıştan kalksa da bazısının yerine eş anlamlı olan yeni sözler alınmıştır.

Mahtumkulu'nun şiirlerinde eski Türkî dillerinde kullanılan *erre* (bıçak), *bitig* (yazı), *biçmek* (kesmek), *alp* (cesur, yiğit), *ört* (ateş, alev), *bijin* (maymun), *eski* (eski), *buga* (öküz), *buzag* (köle), *inek* (sığırr), *töre* (hâkim, dövlət) gibi onlarca kelimeye rastlanmaktadır. Bu sözler, erken dönem yazılı kaynakları olan “Dede Korkut, Mahmut Kaşgari'nin

sözlüğünde, Zemahşarî'nin “Mukaddimetü'l-Edeb” sözlüğünde (XII. yüzyıl), “Nehcül-Feradis” eserinde (XIV. yüzyıl), XIV. yüzyıla ait Kazı Burhaneddin'in diwanında, XVI. yüzyılda yazılmış olan Salar Baba'nın tarihî kitaplarında da rastlanmaktadır.

Mahtumkulu'nun döneminden bu yana geçen üç yüz yıl boyunca bu kelimelerin bir kısmı anlam değişikliğine uğramıştır. Örneğin: “ört” sözi “ateş, alev” anlamında günümüz Türkmen dilinde bağımsız olarak kullanılmaktadır. Güneşin ışınlarıyla bronlaşarak derisi yanan insana bu bakımdan “ört gara bolmak” söz dizisinin içinde geliyor. “Bicin” sözine günümüz Türkmen dilinde sadece on iki hayvanın adını kendinde toplayan Müçe takviminde söz edilmektedir. Diğer durumlarda o “maymun” kelimesi ile verilmektedir. Mahtumkulu'nun eserlerinde o çoğu zaman eski şeklinde “bicin” olarak kullanılmaktadır. Şairin şiirlerinde kullanılan “buga, buzag, inek” sözleri Türkî dillerin eski sözlerinde, destanlarında, erken yüzyıllarda ortaya çıkan yazarlı kıssa ve manzum/şairane eserlerde devamlı kullanımı görülmektedir. Günümüz Türkmen dilinde onlar “öküz, göle, sygyr” sözleri ile karşılanmaktadır. Ancak Türkmen dilinin bazı şivelerinde onların eski şekillerini korunduğu da görülmektedir.

Mahtumkulu'nun şiirleri milletin ruhu dünyasını sanatsal şekilde ifade etmekle birlikte Türkî halklar için genel olan eski sözlerin korunması, onların nesilden nesile aktarılması da büyük önem taşımaktadır çünkü sözler yazılı edebiyatın ana türlerinin biri olan şiir satırlarının aracılığıyla çağlar boyunca devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkmen Dili, Mahtumkulu, eski kelimeler, Türkî sözler.

PRAISE OF THE TURKISH RULERS IN THE MASNAVIS BY NIZAMI GANJAVI

Tahmina BADALOVA

Assoc. Prof., .Azerbaijan National Academy of Sciences
Institute of Literature named after Nizami Ganjavi., Baku /
Azerbaijan, tehmine_b@mail.ru

Abstract

The poetry of Azerbaijani poet Nizami Ganjavi, who lived in the 12th century, is an example of the literary and creative ideas of that period as well as a reflection of the social, political, and economic environment. The truths masked behind the artistic fiction in the poet's works are easily discernible and analyzed. It is important to remember that above all Nizami Ganjavi was a part of the powerful Turkish empire, the Seljuk state. Hence it comes as no surprise that the poet's works frequently feature images of Turkish sultans and judges (either the images of the rulers included in the plot (Sultan Sanjar), or the rulers who are remembered purely as historical figures (Sultan Togrul II, Bahramshah ibn Davud, Muhammad Jahanshah Pahlavan, Qizil Arslan). The most important thing is that the poet wrote the rest of his poems for Turkish rulers, except for "Leyli and Majnun", which was commissioned by Shirvanshah Akhsitan: "Makhzanul-asrar" was dedicated to Fakhreddin ibn Davud ibn Ishaq Bahram Shah (1162-1225), ruler of Erzinjan and Erzurum, a vassal of Atabay Eldeniz, a prominent representative of the Banu-Mangujak dynasty, who ruled for more than sixty years. In "Khosrov and Shirin" although he praises Togrolu III as a sultan, the work was devoted to Azerbaijani atabays Muhammad Jahanshah Pahlavan and his brother Gizil Arslan, "Seven Beauties" to Maragha judge

Alaeddin Korpe Arslan from the Aghsunur dynasty, "Iskendername" to Azerbaijani atabays Nusrataddin Abubakr ibn Muhammad. In his works, Nizami devoted separate titles to the praise of the rulers whose names we have mentioned and to their activities. Although the elements of the 12th-century eulogy poem are evident in these epic-poetic samples, the poet's perspective on the events of his time is also sensed. In addition, those eulogies demonstrate the attitude toward the rulers of Nizami's time and are a clear expression of their respect and praise for the poet. We see this especially clearly in the description of the scene of Nizami's meeting with Qizil Arslan at the end of "Khosrov and Shirin".

Not just in these dedication sections, but also in the narrative and exhortation sections that make up the poems' plots, Nizami expressed his sympathy for the Turkish state structure, the state administration techniques, and the traits of the Turkish rulers. The famous verse in "Makhzanul-asrar" دولت ترکان که بلندی گرفت | مملکت از داد پسندی گرفت ("When the state of the Turks formed, justice was established in the country") is the best proof of this.

The praise of Turkish rulers in although the fact that different viewpoints were found in some studies on the subject (Mammadamin Rasulzade, academics Evgenii Bertels, Teymur Karimli, corresponding member Nushaba Arasli, prof. Khalil Yusifli, and others). In the globalization era of the modern world and integration of cultures, it is of special importance to approach the subject from this aspect in the study of the peculiarities of our Turkish identity.

Keywords: Nizami Ganjavi, masnavi, Turkish rulers.

TÜRKİSTAN'DAN KUZEY BATI ANADOLU'YA TÜRK YEMEK KÜLTÜRÜNÜN BENZERLİKLERİ VE MEVCUT DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tansu GEYİKLİOĞLU

Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Tarih Bölümü, Kastamonu/TÜRKİYE,
tansugeyiklioglu@gmail.com

Öz

Türklerin Orta Asya'dan farklı zamanlarda göç ederek ebedi yurtları olan Anadolu'ya yerleşmeleri sadece siyasi bir göç hareketi ile sınırlı kalmamıştır. Çeşitli Türk toplulukları, XI. yüzyılda Anadolu'ya girişlerinden kısa bir zaman sonra Haçlı kaynaklarında “Türkiye” olarak adlandırılan bu coğrafyaya kültür bağı ile sıkı sıkıya bağlanmışlardır. Kaynaklar ışığında 24 Oğuz boyunun tamamının ve birçok Türk topluluğunun yerleştiğini bildiğimiz Kuzey Batı Anadolu ise aynı hız ile Türk kimliğine bürünmüştür. Bölgede zengin Türk mirası meyvelerini vermeye başlamış ve bu miras korunarak günümüze kadar ekseriyetle gelmeyi başarmıştır. Millî hazinemizin temel taşlarından birini teşkil eden Türk yemek kültürü ise özünü muhafaza etmenin yanı sıra Arap, Fars ve Bizans mutfakları ile etkileşime girmiş ve nihayetinde Osmanlı saray mutfağı çeşitlilik ve lezzetiyle dünya mutfakları arasında ön sıraya çıkmaya muktedir olmuştur. Yoğun ve hızlı Türk yerleşmesi ile Türkiye'nin önde gelen bölgelerinden olan Kuzey Batı Anadolu, Türk mutfağının zengin öğelerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu ürünlerin, Türkistan ile de kuvvetli bir bağlantısı bulunmaktadır. Türk milletlerinin beslenme biçimine uygun olarak et ve hamur işi ağırlıklı yemekler iki bölgenin de sofrasının merkezindedir. Et; haşlama, kavurma ve kebab

yöntemleriyle binlerce yıldır Türk sofrasındadır. Türkistan ile Kuzeybatı Anadolu bölgesinin yemek yeme alışkanlıklarında en büyük fark at eti ve kıızıdır. Ayrıca yemek pişirme teknikleri arasında da farklar bulunmaktadır. Ancak yemek kültürünün diğer öğelerinden olan sofrada adabı ve ziyafet gelenekleri ise aradan geçen bin yıllara ve farklı coğrafyalara rağmen bozkır kültüründeki özelliklerini muhafaza etmektedir. Yemek kültüründe ortak öğelerin bulunması iki farklı bölgede de Türk kültür mirasının korunduğunu göstermektedir. Örneğin; Bolu'nun ovmaç (umaç) çorbası, keşli cevizli eriştesi, Kastamonu'nun ekşili pilavı, kuyu kebabı, Bartın'ın kabak burması, Çankırı'nın etli pirinç pilavı, Sinop'un katlaması Türkistan coğrafyasında da bulunan yemeklerdendir.

Çalışmamızda Türkistan ile Kuzey Batı Anadolu bölgesinin yöresel yemeklerinin tarihsel gelişimi irdelenecektir. Türkistan ve Kuzeybatı Anadolu arasındaki mesafelere ve geçen asırlara rağmen Türk kültür mirasını muhafaza ettikleri millî yemeklerimiz üzerinden objektif bir yaklaşım ile araştırmamıza yansıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Kuzeybatı Anadolu, Türk mutfağı.

TÜRKMEN ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİ TÜRKÇEDE

Tazegul TAÇMAMMEDOVA

Doç. Dr., Türkmenistan İlimler Akademisi Mahtumkuli Dil,
Edebiyat ve Millî El Yazmaları Enstitüsü, Aşgabat/
TÜRKMENİSTAN, tazagul1963@mail.ru

Öz

Türkmen yazar-şairler, Türk halklarının edebiyatı ile yakın işbirliği içindedirler. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yayımladığı "19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başında yaşamış Türkmen şairleri" adlı yayında diğer Türkmen yazar ve şairlerin eserlerinin yanı sıra Türkmenistan halk yazarı İtalmaz Nureyev'e geniş yer verildi. Şairin "Vatan'a Doğru", "Becerikli Genç", "Taci Kertikler" şiirlerinin yanı sıra İtalmaz Nuriyev'in hayatı hakkında Türkçe kısa bilgi verilir: "İtalmaz Nuriyev (1938-1985), Türkiye Gençlik Ödülü almış bir şairdir. İtalmaz Nuriyev, Merv ilinin Sakarçege ilçesine bağlı Çonur köyünde doğdu. 1964'te Moskova'daki M. Gorki Edebiyat Enstitüsü'nden mezun oldu, ilk şiir koleksiyonu 1963'te "Bahar Çiçeği" adıyla yayımlandı. Şair çeşitli yayınevlerinde çalıştı. "Şiir Okusam mı?", "Kurtarıcı", "Doğulu", "Yıllar Benim Adım", "Masallar Âlemine Yolculuk", "Dokuzlardan Biri", "Yüz Yüz" kitaplarının yazarıdır.

Allayar Churiev, Türkmen yazar ve şairlerinin seçkin temsilcilerinden biridir. Bir şair ve bilim adamı olan Allayar Churiev, halkın yaşamında dostluk, kardeşlik, iyi ilişkiler, akıl hocası-öğrenci işbirliği temelinde yazılmış birçok şiirin yazarıdır. Şairin şiir dünyası geniş ve çok yönlüdür ve bunlarda vatanın kutsallığı, barış, birlik, insanîyet, kardeşlik gibi temalar geniş bir yelpazeyi işgal eder. Allayar Churiev'in şiir severlere manevi hazlar yaşatan ilham verici

ŕiirleri edebî iŖ birliklerine de yansımıŖtır. Bu, Ŗeçkin Ŗairin TŖrkçe yayınlardan da teyit edilebilir: "ÇaędaŖ TŖrkmen Ŗiirlerinden Ŗrnekler", "AtatŖrk YŖksek Kurumu. AtatŖrk KŖltŖr Merkezi MŖdŖrlŖęŖ". "TŖrk DŖnyasında Çeyrek Asırlık Edebiyat TecrŖbesi: Millî Ruh ve Edebiyata YaklaŖım". Allayar Churiev'in biyografisi, sanatsal eserleri ve Ŗiirleri Ankara, 2020 gibi farklı yıllarda yayımlanan kaynaklarda ele alınmaktadır.

Italmaz Nuriev, Allayar Churiev okyanus benzeri bir manevi kaynak hazinesini tŖm insan ırkına adayan kiŖidir.

Anahtar Kelimeler: Allayar Churiev, Italmaz Nuriev, TŖrkmen yazar-Ŗairler, TŖrk ve TŖrkmen halklarının edebiyatı, TŖrkmen yazar ve Ŗairlerinin Ŗeçkin temsilcileri.

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNİN ANADOLU VE TÜRKMEN VARYANTLARININ MUKAYESESİ

Tillagüzel HOCAHANOVA

TÜRKMENİSTAN

Öz

Kerem ile Aslı, Türk halk hikâyeciliği geleneği içinde önemli bir konuma sahip hikâyelerimizden birisidir. Anadolu'da sözlü ve yazılı olarak yayılma gösterdiği gibi Azerbaycan, İran, Türkmenistan ve Özbekistan gibi coğrafyalarda da yaygındır. Türk boylarında anlatılan Kerem ile Aslı hikâyeleri arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte, önemli benzerlikler de vardır. Türk halk hikâyesi geleneğinin unsurlarını daha iyi takip edebilmek için boylar arasında anlatılan ortak hikâyelerin mukayeseli bir şekilde araştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu düşünce ile bu çalışmada Kerem ile Aslı hikâyesinin Anadolu ve Türkmen varyantları mukayese edilmiştir.

Türkmen varyantında, Kerem (Şâzada Mahmıt Han), Tövriz (Tebriz) vilayetinin şahı Ziyat Şah'ın oğlu olarak karşımıza çıkar. Aslı ise Rum vilayetinin şahı iken Ziyat Şah'a intisab eden Gara Melek'in kızıdır. Görüldüğü üzere her iki kahramanın da babası padişaktır. Gara Melek bir Hıristiyan, Ziyat Şah ise Müslüman'dır. Bu varyantta Aslan'ın annesi Meryem olarak geçerken Kerem'in annesinin ismi geçmez.

Anadolu varyantında Kerem (Mirza Beğ), Ahlaz (Ahlat) vilayetinin şahı Ağa Beğ'in oğludur. Aslı, Ağa Beğ'in sarrafı olan Keşiş'in kızı olarak karşımıza çıkar. Ağa Beğ, Müslüman, Keşiş ise Hıristiyan olarak verilir. Bu varyantta her iki kahramanın da annelerinin ismi verilmemektedir.

Kerem ile Aslı hikâyesinin elde bulunan Anadolu ve Türkmen varyantları karşılaştırılmış, bunun sonucunda

benzer ve farklı yönler epizot ve motif bakımından ortaya koyulmuştur. Her iki varyantta da doğum, âşık olma ve evlenme çabası, evliliğin engellenmesi, gurbete çıkış epizotları sırası ve içeriği itibarıyla benzerlik gösterse de Türkmen varyantının devamında kahramanların üç defa ayrılıp kavuşması, sonrasında ölüm ve yeniden dirilme epizotları yer alır. Anadolu varyantında ise bu sırayı takiben iki defa ayrılıp kavuşma ve evlenmeleri ile hikâye tamamlanır. Bu hikâyelerin benzer ve farklı, diğerine göre eksik veya fazla epizodunun olması durumu söz konusudur. Ölüm ve yeniden dirilmeye dair bir bölümün bulunmadığı Anadolu varyantının, iki defa sevgiliyi takip, ayrılık-kavuşma süreci ile Türkmen varyantının üç defa sevgiliyi takip, ayrılık-kavuşma süreci birbirine benzerlik gösterir. Anlatıların geçtiği ve derlendiği coğrafyaya bağlı olarak yer, şehir, doğa unsurlarının ismi de değişiklik göstermiştir. Ayrıca Türkmen varyantında yer ismi fazla yok iken Anadolu varyantında hikâyeyi takiben pek çok yer adı da verilmiştir. Kahramanlar dışındaki diğer müspet ve menfi karakterler görevleri ve işlevleri bakımından benzerlik gösterirken bunların cinsiyet, isim, yapı bakımından farklılık gösterdiği de mevcuttur. Aynı anlatı geleneğinin ürünü olan bu iki farklı coğrafyanın eş metinleri kendi kültür, din, mezhep, sosyal hayat yapısı içinde çeşitli farklılıklar ile tezahür etmiş, ortamlarının zenginliklerini de alarak oluşmuşlardır. Bu oluşumlar da karşılaştırılarak yazıya konu edilmiştir ve incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kerem ile Aslı, halk hikâyesi, Türk halk hikâyeciliği, mukayese, anlatım geleneği.

**THE ETHNOCULTURE OF THE NOGAI TURKS
AND THE NOMADIC HERITAGE OF THE
WESTERN KIPCHAKS**

Tursun GABITOV

Professor of Al-Farabi Kazakh National University, Doctor
of Philosophy, Almaty/ KAZAKHĪSTAN

Zeinullin RAĪMBEK

PhD doctoral student of Al-Farabi Kazakh National
University, Almaty/ KAZAKHĪSTAN

Abstract

The purpose of the article is to study the ethnocultural nomadic code of the Nogai Turks of the Middle Ages, to consider the concept of the "perfect man" in Turkic philosophy, where a new typology of the basic archetypes of the perfect man of the Great Steppe, built on the basis of cultural symbolism, will be proposed, which makes it possible to improve the cultural and philosophical systematization of the spiritual values of the modern Turkic world. In the modern world, where significant changes are taking place, the processes of globalization and unification of cultures are becoming increasingly important. In this regard, the search for ways of spiritual renewal and the re-evaluation of the priorities of the further cultural development of the Turkic peoples, the preservation of the fundamental spiritual values of the ethnic culture of the Turks, unique and original, are of particular importance. It is concluded that Turkic-speaking thinkers have always sought to build a holistic philosophical image of a person. The philosophical approach to man involves the identification of his essence, the concrete historical determination of the

forms of his activity, the disclosure of various historically existing forms of his being. The anthropocentric philosophy of the Euro-Asian thinkers of the Middle Ages reveals the place of man in the world and his attitude to the world, analyzes the question of who a man can become, realizing his potential, what is the ratio of the sacred and profane in him, who is the "perfect man".

Keywords: Turkic culture nogay, Desht-i-Kipchak, Dagestan, Islamic Renaissance, Great Silk Road.

TÜRK DÜNYASININ ORTAK MİRASI BAĞLAMINDA KIZKALESİ VE BURANA EFSANELERİ ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

Uğur SOLDAN

Gebze Bilim ve Sanat Merkezi, Kocaeli/ TÜRKİYE,
ugursoldan@gmail.com

Öz

Bu çalışmada Türk dünyasının ortak miraslarından olan efsaneler ele alınmakta ve sözlü kültür ürünlerinin toplum üzerindeki etkisine değinilmektedir. Türk dünyasının ortak mirası, Türk topluluklarının geçmişten günümüze uzanan ortak köklerini ve kültürel birlikteliğini vurgulayan bir kavramdır. Efsaneler, masallar ve halk hikâyeleri Türklerin tarih boyunca nesilden nesile aktardığı anlatı geleneğinin temel taşlarıdır ve dil-kültür bağlarını güçlendiren, aynı zamanda kimlik ve değerlerin korunmasına hizmet eden önemli araçlardır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan metin analizi tekniği kullanılarak Burana ve Kızkalesi efsanelerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Mersin'in Erdemli ilçesinde bulunan Kızkalesi ve Kırgızistan'ın Tokmok şehri yakınlarındaki Burana Minaresi için anlatılan efsaneler birbirine oldukça benzemektedir. Her iki efsanede de hükümdarın kız çocuğunun kaderine dair kehanetler yapılmaktadır. Birinci efsanede, hükümdarın kızının on altıncı doğum gününde zehirli bir örümceğin ısırığından öleceği söylenir. Bunun üzerine hükümdar baba tarafından yüksek bir minare yaptırılır. Alınan önleme rağmen falcının söyledikleri gerçekleşir ve kız örümceğin sokması sonucu hayatını kaybeder. İkinci efsanede ise hükümdarın kızının gelecekte bir yılan tarafından sokulacağı söylenince hükümdar bir kale inşa ettirir. Denizin içindeki

kalede yaşamaya başlayan kız, kendisine hediye olarak getirilen sepet dolusu üzümün içinde saklanan yılan tarafından sokularak ölür.

Bu tür efsaneler, Türk topluluklarının köklerine, mitolojilerine ve inanç sistemlerine ışık tutar ve Türk dünyasının mirasının anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Toplumun kimliğini ve değerlerini korumada ve aktarmada büyük öneme sahip olan bu tür eserler Türk kültürünün zenginliğini ve birlikteliğini vurgular.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, ortak miras, efsane.

TÜRK GÖRSEL VE YAZILI MEDYASININ ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI'NA ETKİLERİ

Umut DİL

Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü, Çankırı/ TÜRKİYE,
kemaldil@yahoo.com

Kemal DİL

TED Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler,
Çankırı/ TÜRKİYE, umutdil99@hotmail.com

Öz

Bu çalışma, Türk görsel ve yazılı medyasının Ulusal Kurtuluş Savaşı'na etkilerini çarpıcı örnekler üzerinden yorumlamayı amaçlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasıyla beraber itilaf devletleri ve onların müttefikleri olan ülkeler Anadolu'yu ve Trakya'yı çeşitli gerekçelerle işgal etmişlerdir. Bu durum, Anadolu ve Trakya halkında büyük bir tepkiye yol açmıştır. Giderek büyüyen ve Anadolu'nun her tarafına yayılan bu tepkiler, Mustafa Kemal Paşa liderliğinde Anadolu'da ortaya çıkan ve güçlenen direniş iradesiyle büyük bir Kurtuluş Savaşı'nı başlatılmıştır. İşgale karşı topyekûn bir mücadeleye dönüşen bu Kurtuluş Savaşı, kısa zamanda toplumun tüm kesimlerinden de destek görmüştür. Tam da bu noktada Millî Mücadeleye bu desteğin sağlanmasında ve sürdürülmesinde kısıtlı olanaklara sahip olan Türk medyası büyük bir rol oynamıştır. Millî Mücadele süresince Türk medyası halka bilgi aktarmak, motive etmek ve Kurtuluş Savaşı hakkında uluslararası kamuoyu oluşturmak için çeşitli yöntemler kullanmıştır. Özellikle savaşın gidişatı konusunda halkın ve ordunun motivasyonunu sağlamak için dergi ve gazetelerde

komutanları öven, savaşta alınan galibiyetleri resmeden ve düşmanların yenilgisini sergileyen karikatürler yayımlanmıştır. Bu karikatürler çoğunluğu okuma yazma bilmeyen Anadolu halkının motivasyonunun artırılması konusunda aktif bir rol oynamıştır. Bu bağlamda bu çalışmada, karikatürlerin ve dönemin Türk basınının savaşın gidişatını okuyup halka aktarmasındaki etkilerini dönemin önemli mizah dergilerinde yayımlanan karikatür örnekleri içerik analizi yöntemiyle yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimesi: Mustafa Kemal Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet tarihi, Türk basın tarihi, karikatür.

EXAMPLES OF FOLK LORE THAT EMERGED DURING THE INDEPENDENCE WAR OF THE TWO FRATERNAL REPUBLICS

Ülker ALİYEVA

Doç. Dr., Azərbaycan Ulusal İlimlər Akademisi, Folklor
Enstitüsü, AZERBAIJAN, ulker63@mail.ru

Abstract

After the First World War the interstate relations became strained again. As a result of the world wars the redistribution of territory, the establishment of existing conditions in accordance with the interests of the victorious countries, has led to the emergence of a sharp political and social situation. During this period the geopolitical interests of Turkey and Azerbaijan were the same as today. The two states that emerged on the eve of the collapse of the Ottoman Empire, namely the Republic of Turkey and the Republic of Azerbaijan, were able to stay on the field only as a result of unity. There was a closeness and connection between the establishment of Turkey as a Republic and the Republic of Azerbaijan. Its reason was all the people in these regions stood up and decided their own fate. For this reason, the folk activity that emerged at that time was also shaped during this period of political and social movement. During this period, sayings, stories, folk songs and anthems complemented each other in content. The national anthems and the anthems adopted after the establishment of the State Republic have emerged as a product of the people's thought, which was born from the wishes and dreams of the people. In addition, the stories and legends about the Caucasian Islamic army in Azerbaijan and the stories and legends originating from the Dardanelles army in Turkey were created as rich folklore

products. At the same time the national anthem of Turkey, like the national anthem created in Azerbaijan in 1918, was a clear example of struggle and was a rare artistic product of folk thought that reached the creativity of thinkers and therefore became popular. In fact, these marches were important examples of ideas that brought all Turkish peoples together and restored the existence of the state. If it were the opposite, it would not be so easy to keep the entire nation together. In addition, all the folk knowledge products created on this eve led to the integration of nations and the impact of the struggle. In this study, as a contribution to the 100th anniversary of the Republic of Turkey, such folklore examples will be discussed and all aspects of the war will be studied.

Keywords: Azerbaijan, Turkey, education, Wars of Independence, folk science.

FEATURES OF WITCHCRAFT RITUALS

(Based on folklore of Great Britain and Turkic peoples)

Vefa İBRAHİM

Azerbaycan Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü, Bakü/
AZERBAYCAN, vefa-ibrahim@mail.ru

Abstract

Folklore genres are divided into two parts: archaic and contemporary genres. In archaic folklore genres temptations, spells, fortune-telling, oaths, prayers, applause and curses occupy a wide place. However, this division is conditional, since the process of folklore formation has been going on throughout history, new examples are regularly added to these genres. In the oral activity of different peoples, magic and witchcraft are supposedly aimed at removing misfortune from people, protecting them from disease, bringing happiness to them, getting rich, successful hunting, rich harvests, etc., it is presented as an expression formula for a certain magical force that has its power. Even from the ancient times people addressed to various witchcraft rituals to achieve their dreams and desires. The witchcraft rituals has been associated with the most ancient magical imaginations.

The magic-symbolic rituals, ceremonies and rites, colorful taboos, which have found a place in the way of life of both Turkic peoples and other peoples, should be regarded not only as a primitive imaginations and beliefs, but also as an attempt to ensure the safety of people in a difficult, frightening moment, to protect them.

It is precisely because of such a noble, humanistic goal that even after a long time after its creation, these rituals and

ceremonies, taboos and prohibitions do not lose their relevance and are accepted by many people, even applying them in everyday life and gaining the right to life.

In the presented article the problems such as the essence, types and functions of witchcraft rituals, fortune-telling, praise or condemnation in the folklore of the West and the Turkic peoples are investigated.

Keywords: Folklore, witchcraft, period.

TURKISH MANUSCRIPTS STORED IN THE RUSSIAN STATE LIBRARY

Vusala MUSALI

Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi ÇTL Bölümü,
Kastamonu/ TÜRKİYE tezkiresinas@gmail.com

Umut Barış USTABULUT

Öğr. Gör., Bayburt Üniversitesi Görsel-İşitsel Teknikler ve
Medya Yapımcılığı Bölümü, Bayburt/ TÜRKİYE,
umutbarisustbulut@gmail.com

Abstract

Manuscripts are part of the cultural heritage of every nation. The Turkic world is also rich in manuscripts, and these works are preserved in various libraries around the world. Some of these manuscripts have survived in different countries than the geography where they were copied, due to spoils of war, robbery, donation, purchase and other reasons.

Manuscripts, which are an important part of Turkey's cultural heritage, also adorn various libraries around the world. Since catalogs of the manuscripts under review have been published, we have access to information about this work. Otherwise, it becomes very difficult for the target audience to obtain information about the specimens in question.

Turkish manuscripts stored in the Russian State Library are also important in terms of subject matter, content, and art history. This library houses more than 60 Turkish manuscripts related to history, literature, theology and art in four different collections. Since the Russian State Library

has not published a catalog of Turkish manuscripts, researchers know nothing about these works.

We have prepared a list of Turkish manuscripts that are part of the cultural heritage of Turkey and stored in the Russian State Library on the basis of the institution's inventory book.

In the paper that we would like to present at the symposium, we intend to first provide information about the history of the Russian State Library, explain how the Turkish manuscripts came to the library, and present systematic information about the copies in question to the academic community for the first time. This issue is also important from the point of view of listing Turkey's cultural assets abroad.

Since the catalog of Turkish manuscripts in the mentioned library has not yet been compiled, researchers have not had the opportunity to get acquainted with these works. This is the novelty of the article that we present.

Keywords: Russia, Turkish, library, Russian State Library, manuscript.

MEANS CONNECTING THE COMPONENTS OF THE SUBORDINATE COMPLEX SENTENCE IN THE AZERBAIJANI AND UZBEK LANGUAGES

Yadigar Veli oğlu ALIYEV

Doç. Dr., Gence Devlet Üniversitesi, AZERBAIJAN,
yadigar_aliyev@mail.ru

Abstract

In Turkic languages, including Azerbaijani and Uzbek languages, the subordinate complex sentence structure, constituent parts and the means that connect them are common in many cases.

However, the means of binding subordinate complex sentence components sometimes differ in related languages. In Azerbaijani linguistics, among the means of connecting the components of a subordinate complex sentence, the semantic relations of the constituent parts, the order of the components, subordinating conjunctions, demonstrative pronouns and relative suffixes, common elements, tenses, parallelism in the composition of the components, and intonation of subordination occupy an important place. In the Uzbek language, intonation and auxiliary means - conjunctions, auxiliary words, adverbs, pronouns, various words - are distinguished among the means that connect the components of a subordinate complex sentence.

Since in both languages there is a connection between the semantic connection of the components and subordinating conjunctions, the conjunctions are used according to the semantic relations between the constituent parts of the subordinate complex sentence. Sometimes this symmetry is broken, the same subordinating conjunction performs the

function of a connecting device in subordinate complex sentences with not one, but several meanings.

In the Azerbaijani and Uzbek languages, only subordination intonation appears among the constituent parts of compound sentences without conjunctions. In both languages, in complex sentences without conjunctions and subordinate clauses, the constituents are mainly connected by the falling tone. In Uzbek, unlike in Azerbaijani, the intonation of subordination, which combines the components of complex sentences without a conjunction, is accompanied by a rising tone, not a falling one.

In the Azerbaijani language, along with subjunctive intonation and subjunctive conjunctions, demonstrative pronouns, relative suffixes, common clauses, interjections, adverbs, tenses and other means connect the constituent parts of the subordinate complex sentence. In the Uzbek language, auxiliary words, adverbs, lexical elements also perform the function of connecting means.

All this has not been systematically and widely investigated in linguistics. Therefore, the main goal of the study is to systematically and extensively study the means of connecting the constituent parts of the subordinate complex sentence in the Azerbaijani and Uzbek languages.

The descriptive method is mainly used in the research, structural analysis method, comparative-historical method, classification and systematization methods are also applied.

The main results of the study are:

In Azerbaijani and Uzbek languages, there are similarities and differences between subordinate complex sentences and the means of connecting their constituent parts. Unlike the Azerbaijani language, the group of conjunctions denoting participation, clarification and negation is not distinguished in the Uzbek language. In both languages, conjunctions that

are used in pairs are located in the separate components of the subordinate complex sentence and strengthen the meaning connections between them. In both languages, there is a connection between the semantic relations of subordinate complex sentence components and the processing of corresponding subordinate conjunctions. Complex sentences whose components are connected only by intonation appear in both languages.

Keywords: Turkish languages, complex sentence, intonation, conjunction, pronoun.

**THE SOCIAL PROBLEMS OF FAMILY IN THE
MUSLIM SOCIETY IN THE ERA OF
GLOBALIZATION: REGIONAL FEATURES (ON
THE EXAMPLE OF THE AZERBAIJAN SOCIETY)**

Yagut ALIYEVA

Assoc.Prof. PhD., Baku State University Sociology,
AZERBAIJAN, yaqutaliyeva@bsu.edu.az

Sevinj ALIYEVA

Lecturer. PhD, Baku State University, Sociology,
AZERBAIJAN, sevinc.aliyeva.nadir@bsu.edu.az

Mykola ZHURBA

Prof.PhD., Lugansk Regional Institute of Postgraduate
Pedagogical Education, Severodonetsk, Ukraine; University
of Manitoba, /Winnipeg/ CANADA, zna_3@ukr.net

Abstract

The article analyzes the regional peculiarities of family problems in the Muslim society in the era of globalization on the example of the Azerbaijan society.

Islam in the Azerbaijan society is not only a religion, but also a way of life. The approach and observance of the principles of Islam is not the same for all. Depending on the regions, social groups, family, social environment, material security, level of education, age, media influence, etc. the degree of religiousness of the Azerbaijan society is different. However, the attitude to religion of certain members within the above-mentioned groups is also different.

Islam in the Azerbaijan society is not only a religion, but also a way of life and the approach and observance of the principles of Islam is not the same for all. Depending on the regions, social groups, social environment, material security, level of education, age, family, media influence, etc. the degree of religiousness of the Azerbaijan society is different.

Meanwhile the family, as a social unit of society, integrates complex social phenomena. It reflects moral, religious values, the social and economic basis of society, its contradictions and development tendencies. The Azerbaijan family differs significantly from the families of other nations in many parameters and components, even peoples professing the Islamic religion, when studying it one should take into account the mental, national and ethnic, social and psychological peculiarities of Azerbaijanians, without which it is impossible to give an adequate characterization of the Azerbaijan family and predict its possible changes.

The study of this problem is very relevant both in theoretical and in practical relations: the presentation of objective knowledge about the essence of matrimonial relations; the explanation of the reasons for the increase of negative phenomena both in society and in the family; the revealing of tendencies and regularities of influence of globalization processes on the change of matrimonial relations.

The problems of the family and society are mutually influenced and resolved interdependently. How optimally, consistently the apparent contradictions are resolved between the above-mentioned factors, will depend largely on the harmonious and effective development of society.

Keywords: Islam, family, Azerbaijan society, Muslim society, globalization.

TÜRK MÜFESSİR DAHHÂK B. MÜZÂHİM VE TEFSİR-U DAHHÂK

Yahya ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler
Fakültesi, Çankırı/ TÜRKİYE,
yahyaarslan@karatekin.edu.tr

Öz

Orta Asya Türk İslâm Medeniyeti, İslam'a büyük katkıları olan bir medeniyettir. Bu medeniyetin oluşmasına Mâverâünnehir bölgesinde bulunan Semerkant, Buhara, Horasan, Rey ve Belh gibi birçok şehir öncülük etmiştir. Bu şehirler İslam Medeniyeti'nin gelişmesine katkı sağlayan büyük âlimler yetiştirmiştir. İslam'ın yayılmasında ve gönüllerde inkişaf etmesinde önemli bir role sahip olan bu âlimlerden birisi de Dahhâk b. Müzâhim'dir (ö. 105/723). Tam adı Ebü'l-Kâsım (Ebû Muhammed) Dahhâk b. Müzâhim el-Hilâlî el-Horasânî el-Belhî'dir. Horasan'ın meşhur âlimlerinden olan Dahhâk, aynı zamanda tâbiünden olup müfessirlerin birinci tabakasındandır. Dahhâk, sahabenin birçoklarından rivayette bulunmuştur. Daha sonra gelen birçok âlim de ondan rivayette bulunmuştur. İlme, eğitime çok değer veren, âbid ve zâhid olan Dahhâk, tefsir sahasında büyük bir şöhrete sahiptir. Süfyân-ı Sevri'nin, tefsiri Mücâhid, İkrime, Saîd b. Cübeyr ve Dahhâk'tan öğrenin dediği dört önemli müfessirden birisidir. Onun, Tefsiru Dahhâk adında iki ciltlik bir tefsiri bulunmaktadır. Böylesine önemli bir âlimin tefsirinin özellikleri, metodu, âyetleri açıklama şekli gibi hususlarda bir çalışmanın bulunmaması bizi bu tefsiri inceleme ve tanıtmaya yönlendirmiştir. Bu bildiride, hayatı hakkında iki-üç sayfayı geçmeyecek kadar bilgi bulunan, tefsiri hakkında ise çalışma

yapılmayan Dahhâk'ın hayatını ve tefsirinin tanıtımını yapmak amaçlanmaktadır. Bu amacımızı gerçekleştirmek için ise metot olarak Tefsiru Dahhâk odak nokta seçilecek, bu tefsir, tefsir ilmi kurallarına göre taranacaktır. Çalışmamız kapsam bakımından, Dahhâk hakkında tanıtıcı bilgileri ve tefsirinin tanıtımını içerecektir. Bu bağlamda tefsirin içeriği, metodu, kimlerden rivayette bulunduğu, Kur'an ilimlerine yaklaşımı ve âyetleri izah biçimi gibi hususlar değerlendirilecektir. Neticede tâbînin değerli âlimlerinden olan Türk asıllı Dahhâk b. Müzâhim ve tefsirinin önemi dikkatlere sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Dahhâk b. Müzâhim, Tefsiru Dahhâk, Türk İslam Medeniyeti.

ESCHATOLOGICAL EXPECTATIONS IN TURKISH MYTHOLOGY

Yavuz GÖZEN

Dr., Karabük/ TÜRKİYE, yavuzgozen@hotmail.com

Abstract

Every nation has its own mythology. The Turkish nation also has a strong mythology. The type of mythology that talks about the doomsday, called eschatology, has found its place in almost all mythologies around the world. In Turkish mythology, the phrase "kalgancı çak" is used for the Day of Judgment. Although eschatological expectations are not clearly expressed in Turkish mythology, such an expectation has always existed in the mental world of the Turkish people. Because people wonder about the end of the world as much as they wonder how they came to be. There are unanswered questions about the end of the world. The type of mythological narrative that gives answers to these questions is called eschatology. Apart from other types of mythology, eschatology has managed to survive until today. Mythology is the product of people's cultural heritage. Starting from mythology, the present situation of culture can be compared with the old times. Thus, a relationship can be established between the present and the past. The society's view of the world and events and the character of that society can be understood. Another reason underlying mythology research is the ability of mythology to shape the lives of many people. Even the most modern man cannot escape the influence of the myths he considers sacred. As today's people face catastrophic events, he has strengthened his belief in eschatology. The Turkish nation has eschatological expectations within its own belief system.

Keywords: Mythology, apocalypse, eschatology, Turkish culture, myth.

FECR-İ ÂTİ DÖNEMİNİN KADIN ŞAİRLERİNDEN: MEDİHA GÜZİN

Yavuz YILMAZ

Yeni Türk Edebiyatı Bilim Uzmanı, Çankırı/ TÜRKİYE,
yavuzylmz2727@gmail.com

Serap ASLAN COBUTOĞLU

Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çankırı/ TÜRKİYE.

Öz

Fecr-i Âti dönemi Türk edebiyatı, kadın yazar ve şairlerin yoğun olarak edebiyat çalışmaları yürütmeye başladığı bir dönemdir. Saray ve hükümete yakın, üst rütbelerdeki erkek aydınların yanında ve etkisinde edebî ürünler ortaya koymaya çalışan modern Türk edebiyatının ilk dönem kadın yazar ve şairleri, bu dönem içerisinde gerek gizliden gerekse açıktan yayınsal faaliyetlerde bulunmuş, Fecr-i Âti gibi edebî toplulukların da etkisiyle imzalı imzasız birçok eser ortaya koymuşlardır. Mediha Güzin de Osmanlı Devleti'nin son yılları ile Cumhuriyet'in ilk yılları arasında önemli görevlerde bulunmuş olan Delilbaşı ve Danişmend soyadını taşıyan bir aileden gelmekle birlikte yine Fecr-i Âti döneminin önde gelen isimlerinden olan Tahsin Nahid, Ali Süha ve İsmail Hami Danişmend'e olan yakınlığıyla Fecr-i Âti dönemi matbuatında adı geçen kadın yazarlardan birisi olmuştur.

İkinci Meşrutiyet'in özgürlükçü havası, kadın yazarlar için edebiyat sahasında çeşitli fırsatlar doğurmuştur. Kadınların yazar kadrosunda yer aldığı dergi ve mecmualar o dönemin

basın yayın hayatına damga vurmuş, *Genç Kadın*, *Musavver Kadın*, *Kadınlık* gibi kadınlara mahsus dergiler birçok kadın yazarı bünyesinde bulundurmuştur.

Kadınlara ilgili konuların çoğunlukta yer aldığı, ilk kadın dergilerinden birisi olan *Kadın* dergisi başta olmak üzere *Kanad* ve *Tenkid* dergilerinde mensur şiir ve şiir türünde yazılar kaleme almış olan Mediha Güzin, modern Türk edebiyatının ilk kadın yazar ve şairlerinden birisi olmuştur. Çalışmada Mediha Güzin'in hayatı ve edebî şahsiyeti üzerinde durularak yazarın bahsi geçen *Kadın*, *Kanad* ve *Tenkid* dergilerindeki mensur şiirleri tespit edilerek incelenmiş ve elde edilen netice Yeni Türk Edebiyatı araştırmacılarının dikkatine sunulmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mediha Güzin, Fecr-i Âti, mensur şiir, Ali Süha Delilbaşı, kadınlara mahsus dergiler.

ОТРАЖЕНИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ В РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Yelena TEER

Doç. Dr., Azərbaycan Millî Bilimler Akademisi, Nizami
Gencevi adına Edebiyat Enstitüsü, Bakü/AZERBAIJAN,
helena.teer@gmail.com

Аннотация

Низами своими бессмертными творениями обогатил сокровищницу мировой культуры. Его богатое поэтическое наследие было и остается школой мастерства для многих художников слова, в том числе и для русских писателей и поэтов. В поэмах В. Хлебникова «Медлум и Лейли» (1911), «Дети Выдры» (1913), драме в стихах «Хосров и Ширин» (1941) Г.В. Птицына, а также поэме Г. Ушкова «Низами» (1941) удивительным образом представлен образ самого поэта, а также его гениальные поэмы. Эти произведения представляют собой своего рода русские ответы – назире на поэмы Низами. Поэму о беззаветной любви Лейли и Меджнуна В. Хлебников превращает в миф о «вечной любви», достигнутой отречением от земных радостей. А в поэме «Дети Выдры» В. Хлебников по своему пересказывает главу о походе Искендера против русов из поэмы Низами «Искендер-наме», показав гибельность и смертоносность межнациональных распрей, войн и насилия вообще. Драма Г. Птицына «Хосров и Ширин» написана по мотивам поэмы Низами «Хосров и Ширин». Она насчитывает чуть более 2000 строк. В ней сохранена основная сюжетная линия оригинала, связанная с главными героями поэмы, и трактовка их образов. В произведении очень громко звучит патриотический мотив любви к Родине и приоритет общественного долга над узко личными

любовными интересами. В поэме Г. Ушкова «Низами» азербайджанский поэт предстает перед нами как живой. Это не только великий поэт, сильный и гордый, но и тонко чувствующий, любящий и страдающий за свой несчастный и обездоленный народ и страну человек. Поэма состоит из введения и двух глав. В первой главе описана встреча поэта с шахом во дворце. Во второй главе поэт представлен в домашней обстановке, в кругу родных и близких друзей.

Ключевые слова: Низами Гянджеви, азербайджанская литература, русская литература, литературные взаимосвязи, поэтика.

ENVIRONMENTAL ISSUES IN COMMON TURKISH HERITAGE: HISTORY AND PROBLEMS

Yusuf MAHMUDOV

Öğretmen, Azerbaycan Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim
Bakanlığı, AZERBAYCAN, diriliqurbani@gmail.com

Abstract

Throughout the centuries, the types of art created by Turks, including the pearls of literature and culture, penetrated into their everyday life and social life, and in the course of history, had their influence on the formation of modern science. This is of great importance in studying the history of the population's attitude to the environment.

Our research shows that the Sumerians, who lived in the millennia before our era, were not indifferent to nature, and they made it clear in the examples of folklore they created, for example, in the “Bilgamys” epic. In the stories of Turkish heroes depicted on the Orhon-Yenisey monuments (XII century), nature-human relations attract attention in an amazing way. Inscriptions on the antlers show food relationships between living things, the impact of hunting on the environment, and provide information about various plant and animal species.

Based on the “Kitabi-Dede Gorgud” epic, our research shows that “faith and respect for nature, sanctification of living and non-living beings” reflect the positive attitude of the Oguz towards the environment. In the epic, a caring and humane attitude towards nature is vividly described. At the same time, the bitter consequences of indifference to the environment are noted.

Natural motifs and human-nature relations occupy a special place in love poems, which are typical for common Turkish literature. Our master ashuks such as Yunis Amre, Dirili Gurbani, Ashuk Abbas Tufarganli, Hasta Kasim, Ashuk Ali, Ashuk Alasgar, Ashuk Shenlik, Ashuk Veysel have a comprehensive approach to the environment and presented it correctly.

According to our research, shamanism, as a rich belief system in ancient Turkish history, has also contributed to the study of the environment. There was nativeness in their attitude towards animals as a living organism. Belief in nature and measures taken to protect it were typical for shamanism. In the belief system of the ancient Turks, nature was regarded as a divine being.

The wealth of ideas related to the environment, especially human ecology, in the Islamic religion shows that hadiths, sayings and verses of the Koran are extremely important in the spiritual development of the population and the formation of a positive attitude towards nature.

It can be concluded that the attitude towards the environment has been one of the important issues in the common Turkish heritage.

Keywords: Common Turkish heritage and environment care for nature, ashuk literature, “Bilgamys” and “Kitabi-Dede Gorgud” epics, shamanism, Orhon-Yenisey monuments.

**"KHAMSA" THEMES OF NIZAMI GENCEVI:
TURKISH SOURCES OF KHACU-YI KIRMANI'S
"GUL AND NEVRUZ"**

Zahra ALLAHVERDİYEVA

Assoc. Dr., Leading Scientific Worker, Azerbaijan National
Academy of Sciences Institute of Literature in the Name of
Nizami Ganjavi, Bakü/ AZERBAIJAN,
zahra.allahverdiyeva@mail.ru

Abstract

Turkish sources play an important role in the formation of the rich content and structure of Eastern literature from ancient times.

In Nizami's "Khamse", research has been done on the essential elements of old Turkish culture, but there are some masalas that need to be explained. In the works written in response to Nizami issues in the context of the symbol system of medieval literature, Turkish dastans are generally subject to the methodological-literary principles of that period, and these menbes are important sources in the study of the historical, economic and cultural aspects of the Turkish peoples. On this subject, research is being carried out on the theme and plot of the work "Gul and Nowruz" by Iranian poet Khaju-yi Kirmani, which continued Nizami Ganjavi's "Khamse" themes and ideas in the 14th century.

Ali Duymaz, one of the Turkish researchers, includes the story of Nevruz Bey among the heroic love epics in his research study called "Nevruz Bey's Story" and that this theme is not geographically widespread, first of all, this epic is in Azerbaijan, Eastern Anatolia, Turkey - Ağrı. He writes that it spread under the name "Nowruz and Gandab". It

shows that this story was published in centers such as Iğdır, Van and Erzurum, and especially among Azeri Turks, and that Nevruz Bey is the subject of the group of "stories known in a large part of the Turkish world" (D-r.Ali Duymaz. Nevruz bey story (review- texts) Turkish folk literature, National Folklore Publications, Aydın, 1996, page 22- 49).

In the presented article, Khaju-yi Kirmani's "Gul and Nevruz" was analyzed based on Turkish epic sources. Love story of Prince Nevruz in Masnavi - Jahanafruz Kashmiri's appearance and mood of Gul, Nevruz's dream and falling in love, his close friends condemning him, Nevruz's love journey and other stories mystical-philosophical has character. At the same time, rich elements of epic origin peculiar to folk mysticism indicate the existence of an oral version of this theme.

Keywords: Nizami Ganjavi, khamsa, Khaju-yi Kirmani, "Gul and Nevruz", Turkish dastans.

**ACADEMICIAN RAKHMANKUL BERDIBAYEV
AND HIS CONTRIBUTION TO TURKOLOGICAL
ETHNO-FOLKLORISTICS**

Zeine ORAZBEKOVA

Dr., Selcuk University Russian Language and Literature,
Konya/ TÜRKİYE, zerainura67@mail.ru

Ainur ZHANGABAEVA

Doctoral Student, Istanbul University Research Institute of
Turkology, İstanbul/ TÜRKİYE, zeineoe@rambler.ru

Abstract

Rakhmankul Berdybaev is an academician of a number of international academies, a scientist who has contributed to the Kazakh nation, the winner of the National Academy of Sciences named after Shokan Ualikhanov, Mahmud Kashkari international awards "For meritorious service to the Turkish world". Awarded the Order of "Parasat" and several medals.

Berdybaev, an outstanding scientist, figure, academician of the National Academy of Sciences of the country, came to literature with poetry and was recognized as a literary critic in the fifties. The scientist wrote 37 books and 1200 articles on various issues of Kazakh literary studies. "Literature and Life", "Novel and Time", "Contemporary Personality in Kazakh Prose", "Traditional Lessons", "From Legend to Novel", "Century of Ages", "Kazakh Historical Novel", "High Duty", " His monographs and books, such as "Zamana Sazy", "Mukhtar Peak" have made their way to the public. He wrote articles about the impact of the era on the writer's

creativity, plot and character, contemporary image, genre characteristics. The scientist's complex researches, such as "Sarkylmas kazyna", "Kausar bulak", "Epos - the country's treasure", "Hunter tradition", "Problems of Kazakh Turkic epics" were dedicated to the study of the rich epic heritage of the Kazakh people.

Scientist Berdibaev led the writing of such fundamental academic researches as "Problems of Kazakh historical poems", "Truth of folklore", "History of Kazakh folkloristics", "Poetics of Kazakh folklore", "Typology of Kazakh folklore" and wrote the main chapters of these researches.

The books "Nightingales of Gulstan", "On the Friendship Ship", "From Baikal to the Balkans", "Light of the Stars" dedicated to the literature, spiritual ties, and historical roots of related Turkic peoples were published. In Ultjandy scientist's book "If we want to become a country", the great ideals facing our people were boldly raised within the framework of spirituality.

He will remain in our memory as a bright representative of the glorious cohort of Orientalists, Turkologists of the classical type. Magnificent, unhurried, friendly. Rediscovering many things, possessing great erudition, he freely drew parallels in the field of comparative study of the Kazakh-Kyrgyz, Kazakh-Karakalpak, Kazakh-Nogai, Kazakh-Bashkir literary and folklore connections.

Keywords: Folklore, Turkology, Rakhmankul Berdibayev, common historical studies.

YUSUF HAS HACİP'İN "KUTADGU BİLİĞ" ESERİNDEKİ ATASÖZLERİNİN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Zhanna ALASHBAYEVA

Turan Üniversitesi, KAZAKİSTAN, zhanna_alash@mail.ru

Öz

Bu yazıda Türk dünyasının ortak yadigârı olan Yusuf Has Hacip'in yazdığı "Kutadgu Bilig" şiirlerindeki atasözlerinin etnik ve kültürel özellikleri incelenmiştir. Bütün tarihî devirlerin özüne hâkim olan, toplumsal, siyasi vb. sosyal sorumluluklar bizim manevi hazinelerimizin temelidir. Öyle ki bugünkü dilimize, düşüncemize benzer yakın düşüncelere hitap eden sözlerin, hareketlerin ve bu düşünceyle alakalı olan hayallerin geleneksel birliğini oluşturmaktır. "Kutadgu Bilig" adlı kitabı tetkik etme faaliyetiyle ilgili bugüne kadar Reşit Rahmeti Arat, M. F. Köprülü, A. Dilaçar gibi yerli ve yabancı birçok bilim adamı çalışmalar yapmıştır. Kitapta padişah ve vezirlerin, han sarayındaki hizmetçileri ile hekimlerinin, ordu komutanlarının, uşakların, tabiplerin, aşçıların, çiftçilerin ve çobanların toplumdaki davranışlarını, eğitim düzeyini, haklarını ve sorumluluklarını açıklamaktadır. Bir devletin meşru toprağı, tarihsel, sezgisel, bilimsel düşüncelerinin ve şiir sanatının en iyi eserlerinin dünyaya gelmesinde katkı sağlamış bir medeniyetin verimli toprağı, tarihsel ve toplumsal huzurunun ve toplumsal siyasetin durumlarının kurallara uygunluğudur. "Kutadgu Bilig" adlı mesnevi, modern Türk halklarının tarihini, Orta Çağ'daki tarihî, toplumsal siyasetin ömrü, bilimi, edebiyatı ve medeniyet derecesi, gelenek görenekleri, inançları vb. büyük değer taşıyan kaynakları bolca veren eserdir. "Kutadgu Bilig" mesnevisinin bugüne kadar gelmiş, korunan

üç nüshası vardır. Birincisi, Uygur harfleriyle yazılan Viyana nüshasıdır. İkincisi Kahire nüshasıdır. Bu nüsha, Arap harfleriyle yazılmıştır. Üçüncüsü Fergana nüshasıdır. Arap harfleriyle yazılan bu nüsha, Özbekistan'da bulunan Abu Rayhan AlBiruni adındaki enstitüde korunuyor. "Kutadgu Bilig" adlı kitapta Kazak atasözlerinin, özlü sözlerin, nasihat sözlerinin doğasının Yusuf Has Hacip'in manevi ve sanatsal dünyasıyla yakıştığını belirten gerekçeler çok fazladır. Kutadgu Bilig'de şu an aynı şekilde atasözlerine Özbek, Kırgız, Tatar, Uygur gibi halkların edebiyatında rastlayabiliyoruz. Bunlar hikâyenin asıl tarihinin benzeridir. Eser, tarihî verilerle tam olarak yazılmıştır. "Kutadgu Bilig" kitabı, eski Türk uygarlığının evrensel, ahlaki ve manevi ideallerini derinden kapsamakta ve tüm insanlığın asil niteliğini yüceltmektedir. "Kutadgu Bilig" mesnevisi eski Türk kültürünü, imana ve insanlığa ait bütün kişisel özelliklerini nasihat olarak verir. "Kutadgu Bilig" adlı eserdeki asıl miras olan dil hazinesinin özellikleri, Kazak halkının ihtişamını yükseltmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Has Hacip, Kutadgu Bilig, Türk dünyası, atasözleri, kültürel özellikler.

CURTAIN MOTIF MİHRABS IN THE BALKANS

Zuhal ÇELİKLİ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Trakya Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Edirne/
TÜRKİYE, zuhalcelikli@hotmail.com

Abstract

The curtain motif in Ottoman wall painting has been widely used as an ornamental element since the 18th century. The curtain motif, whose place in Turkish culture dates back to the Huns, has been lovingly used in ceramics, miniatures, painting and architecture for centuries. The mystical meaning of the curtain motif in the wall paintings adorning the interior of the mihrab is based on the belief in the afterlife. The curtain motif applications in the mihrab seen in Anatolia and the Balkans have survived to the present day. The curtain decoration applied to the original buildings or added in later repairs was made with wet paint on dry plaster, that is, with the fresco sekko technique.

In the study, Skopje Isa Bey Mosque, Shumen Sharif Halil Pasha (Tombul) Mosque, Pristina Yasar Pasha Mosque, Samokov Bayrakli Mosque, Romania Mecidiye Mosque, Ömerler Ali Rıza Bey Mosque, located in the Balkans, whose history varies between the 15th and 20th centuries, In the samples, the curtain motif used as the interior decoration of the mihrab was examined. It is important for the history of art to reveal the detailed decoration of the mihrabs. Most of the identified mihrabs have lost their original form for some reasons. It is seen that the characteristic understanding of the 19th century continues in the decorations dated to the first quarter of the 20th century. Baroque and Rococo-influenced “S” and “C” folds and gilding are seen in the

decorations of this period. It has been tried to be documented by comparing the curtain motif mihrab examples seen in Anatolia with the examples seen in the Balkans. It has been observed that the diversity of ornamentation seen in Anatolia continues in similar techniques and styles in the Balkan structures.

Keywords: Balkans, Ottoman, curtain.

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYDAKI DİL PROBLEMLƏRİ (CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏNİN ƏSƏRLƏRİ ƏSASINDA)

Zülfıyye İSMAYIL

Doç.Dr., AMEA Nahçıvan Bölməsi Nahçıvan/
AZERBAYCAN, ismayilzulfiyye@yahoo.com

Öz

Ümummillı lider Heydər Əliyev 1926-cı ildə Bakıda Birinci Beynəlxalq Türkoloji Qurultay çağırılmasını “Türk dünyası üçün böyük tarixi əhəmiyyətli hadisə” kimi dəyərləndirmişdir.

Birinci Türkoloji Qurultayda Türk xalqlarının, əsasən Azərbaycan ədəbi dilinin 3 məsələsi müzakirəyə çıxarılmışdı: əlifba, orfoqrafiya və terminologiya məsələləri.

Azərbaycan xalqının görkəmli ictimai xadimi, maarifçi, pedaqoq, görkəmli publisist, nəşir, tənqidi realist ədəbi cərəyanının bayraqdarı, dramaturgiyanın nəhəng simalarından biri, yenitipli ictimai satiranın yaradıcısı, bütün dünyada məşhur olan yeni üslublu “Molla Nəsrəddin” jurnalının nəşiri və mollanəsrəddinçilərin ağsaqqalı, milli mücadilə ədəbiyyatımızın sərkərdəsi böyük ədib Cəlil Məmmədquluzadənin (1869-1932) irsində və fəaliyyətində mənsub olduğu xalqının ana dilinin qorunması, onun savadlanması və yeni tipli əlifbanın yaradılması məsələsi başlıca yer tutur. Böyük Azərbaycançı ədib Mirzə Cəlil Azərbaycan ədəbiyyatında həm də ana dilinin təəssübkeşi kimi tanınır.

Azərbaycan xalqının mədəni tərəqqisində, milli oyanışında, maariflənməsində əvəzsiz xidmətləri olan Cəlil Məmmədquluzadəni Birinci Türkoloji Qurultayda da geniş müzakirə obyektı olan Azərbaycan ədəbi dilinin əsasən

əlifba, orfoqrafiya, terminologiya və digər məsələləri daha çox narahat edirdi. Məlumdur ki, həmin dövrdə yeni əlifba yaratmaq və ya ərəb əlifbasını Azərbaycan (və digər türk xalqlarının) dilinin səs sisteminə uyğunlaşdırmaq ictimai fikir qarşısında çox mühüm bir məsələ kimi dururdu. Azərbaycan xalqının görkəmli oğlu, ana dilinin böyük təəssübkeşi və mücahidi, yeni əlifba mücadiləçisi və islahatçısı Cəlil Məmmədquluzadənin “Ana dili”, “Dil”, “Lisan bəlası” və digər əsərləri milli-mənəvi dəyərlərimizin əsas atributu olan ana dilinin saflığının qorunması uğrunda mübarizəsinin və onun ictimai mahiyyətinin dərk olunması nəticəsində qələmə alınmışdır. Onun ədəbi yaradıcılığında bu problem xüsusi mahiyyət qazanır.

C.Məmmədquluzadənin “Molla Nəsrəddin” jurnalının baş məqaləsi olan “Sizi deyib gəlmişəm” məqaləsindən başlamış “Lisan bəlası”, “Bizim obrazovannılar”, “Abirin və kilab”, “Şirin rusi danışan”, “Ana dili”, “Dil”, “Bismilla xiragima nırragim”, “Əlifba”, “Rus məxrəci”, “İlan-qurbağa”, “Təzə əlifba”, “Latin hürufatı və ingilislər”, “Yeni əlifba nə istəyir?”, “Nöqtələr”, “Behişt əlifbası”, “X” hərfi”, “Ərəb əlifbası” kimi məqalə və felyetonlarında, eləcə də “Anamın kitabı”, “Saqqallı uşaq”, “Sirkə” kimi bədii əsərlərində ana dili və əlifba məsələlərinə aid müxtəlif problemləri öz təbircə qaldırmış, konkret münasibət və fikir ifadə etmişdir.

Beləliklə, I Türkoloji Qurultaydan sonra ustad Cəlil Məmmədquluzadəni düşündürən dil məsələlərinin, Azərbaycan ədəbi dilinin mənzərəsi göstərir ki, bu şəraitdə dil siyasəti və dil quruculuğu əvvəlki dövrlərlə müqayisədə intensivləşir, genişlənir. Kəskin mübahisələrlə müşahidə olunan ana dilinin əlifba, imla və termin məsələləri zaman keçidikcə şəffaflaşmağa başlayır, qeyd edilən sahələrdə ana dilinin xeyri üçün xeyli işlər görülür.

Açar Sözlər: Birinci Türkoloji Qurultay, Cəlil Məmmədquluzadə, dil problemləri.

KONGRE PROGRAMI
29 EKİM 2023

09.00- 11.15 Kongre Açılışı: Hukuk Fakültesi Konferans Salonu
İstiklal Marşı ve Saygı Duruşu
Filistin'e Dua
Üniversitemizin ve Enstitümüzün Tanıtım Filmi
ÇAKÜ Türkiyat Enstitü Müdürü Prof. Dr. Abdulselem ARVAS'ın Konuşmaları
Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Osman MERT'in Konuşmaları (Tensipleri hâlinde)
TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı Sayit YUSUF'un Konuşmaları (Tensipleri halinde)
Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Cahit GÜRAN'ın Konuşmaları (Tensipleri hâlinde)
Çankırı Karatekin Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Harun ÇİFTÇİ'nin Konuşmaları
Çankırı Valisi Mustafa Fırat TAŞOLAR'ın Konuşmaları (Tensipleri hâlinde)
Açılış Bildirisi Akademik Dr. Muhtar İMANOV- Dədə Qorqud Eposunda Dəlisovluq Motivi və Qeyri-səlis Məntiq
11.30 Millî İrade (Belediye) Meydanı Cumhuriyet Bayramı Resmî Kutlama Programına Katılım
12.30- 13.30 Öğle Yemeği
13.30-17.30 Çankırı Gezisi
Tuz Mağarası
Şehir Turu ve Müzeler
Darül-Hadis Medresesi
17.30 Akşam Yemeği
20.00 Program Bitişi

30 EKİM 2023
HASAN TAHSİN OTURUMU (09.00-10.45)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Prof. Dr. Almaz BİNNETOVA- Əlişir Nəvai Dil-Ədəbiyyat Nəzəriyyəçisi və Tarixçi Alim Kimi

Prof. Dr. Süleyman KAIYPOV- Türk Etnik-Felsefesi Kavramına Dair

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU- Türk Dünyası İçin Daha Mütəkamil Bir Teoloji Müfredatı Bağlamında Halkbilimi

Prof. Dr. Tursun GABİTOV, Raimbek ZEİNULLİN- The Ethnoculture of the Nogai Turks and the Nomadic Heritage of the Western Kipchaks

Doç. Dr. Fakhreddin YULDASHEV- Classification of Music Theory in the Views of Abu Nasr Farabi

Doç. Dr. Maral TAGANOVA- Türkmen Dilinde Adyl ‘Adil’ Kelime Türev Yuvası

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Barış TAŞ

Prof. Dr. Nedim BAKIRCI- Niğde Masallarında Değerler Eğitimi

Doç. Dr. Gulmira KARİMOVA- Turkic Cultural Exchange and Interactions: Shaping a Common Turkic Heritage

Doç. Dr. Murat TANRIKULU- Türk Kültür Coğrafyasında İki Renk: Türk Kırmızısı ve Türk Mavisi

Dr. Öğr. Üyesi Yagut ALİYEVA, Okt. Sevinj ALİYEVA, Prof.

Dr. Mykola ZHURBA- The Social Problems of Family in the Muslim Society in the Era of Globalization: Regional Features (On the Example of the Azerbaijan Society)

Dr. Muammer ÇAKIR, Prof. Dr. Barış TAŞ- Bursa Hanlar Bölgesi Çarşıbaşı Kentsel Tasarım Projesi ve Çevresel Etkileri

Umut DİL, Doç. Dr. Kemal DİL- Türk Görsel ve Yazılı Medyasının Ulusal Kurtuluş Savaşı’na Etkileri

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu
Çevrimiçi Zoom Kimliği: 916 6859 3643 **Şifre: 458115**

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ramazan QAFARLI

Prof. Dr. Ramazan QAFARLI- "Kitabi-Dede Korkut"
Destanındaki Kam-Şaman Mitlerinin Funksional-Semantik Yapısı

Prof. Dr. Ramil ALİYEVA- Dejeneratif Zamanda “Kitab-i Dede
Korkut”: Destanın Yapısökümünün Yetişkin Zaman Forması –
Dekonstruktif Zaman

Doç. Dr. Soner SAĞLAM- Türkmen Halkı Arasından Derlenen
Rivayetlere Göre Mahtumkulu

Doç. Dr. Ülker ALİYEVA- İki Kardeş Cumhuriyetin Bağımsızlık
Savaşında Ortaya Çıkan Halk Bilgisinin Örnekleri

Doç. Dr. Vefa İBRAHİM- Büyü Ritüellerinin Özellikleri (Batı ve
Türk Halklarının Folkloruna Dayanarak)

ÇAY ARASI

ŞERİFE BACI OTURUMU (11.00- 12.30)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Süleyman KAIYPOV

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN- Türklük ve Türkoloji Çalışmaları

Prof. Dr. Abdulselam ARVAS, Yavuz Selim MERCAN- Türk-
İslam Kültüründe Mevlid: Çankırı Örneği

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ- Dedem Korkut’un Yad Kızları

Doç. Dr. Aynur İBRAHİMOVA- “Koroğlu-Göroğlu”

Destanlarının Sakral Kahraman Mekânları

Zhanna ALASHBAYEVA- Yusuf Has Hacip’in "Kutadgu Bilig"
Eserindeki Atasözlerinin Kültürel Özellikleri

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Zuhal Yonca ODABAŞ

Prof. Dr. Olimjon QOSIMOV- "The Word "Turk" in the Tajik Written Monument of the 10th Century "Shahnameh": Linguistic and Cultural Analysis"

Doç. Dr. Gülnar KARA- Rus Esir Tihon Ryazanov'un Hive Anıları

Dr. Dilara ALTAŞ- Kerküklü Kale Hristiyanlarında Türkmen Kimliği

Arazgul REJEPOVA- Harezmi'nin Başkenti Ürgenç ve Me'mun Akademisi

Eda GEYİK- Gaznelilerde İçecek Kültürü

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 974 6337 6760

Şifre: 501767

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Salih Mehmet ARÇIN

Doç. Dr. Salih Mehmet ARÇIN- Tuva Türkçesi Araştırmalarına Genel Bir Bakış: Bibliyometrik Bir Analiz

Doç. Dr. Şehla HÜSEYNLİ- "İrevan Vilayeti İcmal Defteri"ndeki Onomastik Birimlerin Dilsel Kökeni

Doç. Dr. Yadigar ALİYEV- Azerbaycan ve Özbek Dillerinde Bağımlı Karmaşık Cümlelerin Bileşenlerini Birbirine Bağlayan Araçlar

İ. R. SADRIEVA, D. Kh. KHUSNUTDİNOV- Тел Материалын Үзлөштөрүнөң Нәтижәле Ысулы Буларак Электрон Чаралар (Dil Materyalini Geliştirmenin Etkili Bir Yolu Olarak Elektronik Yöntemler)

Dr. Kenan SEMİZ- Kazak Türkçesinde *kal-* Fiili Üzerine Yapısal ve Kavramsal Bir Değerlendirme

ÖĞLE YEMEĞİ (12.30- 13.30)

SÜTÇÜ İMAM OTURUMU (13.45- 15.15)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN

Prof. Dr. Galib SAYILOV- Folk Games and Performances in the Turkic Areal As the First Manner of the Culture

Doç. Dr. Hasan KAPLAN- Bir Münazara (Seyf ü Kalem) İki Şair: Ahmedî ve Ahmed-i Rıdvan

Doç. Dr. Marifat KHANDAMOVA- Abu Rayhon Beruniyning “Osor Al-Boqiya” Asarida Dinlarning Qiyosiy Tahlili

Doç. Dr. Tahmina BADALOVA- Praise of the Turkish Rulers in the Masnavis By Nizami Ganjavi

Kıd. Okt. Aliya NIGMETOVA, Aliya KUSHERBAYEVA- Kazakhstan and Turkey: Unity of Philosophy and Culture of the Turkic World

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Almaz BİNNETOVA

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK, Öğr. Gör. Sevim ÇİFTÇİ- “Dul Kadının Oğlu” Adlı Masalda Görülen Anne Tipleri

Prof. Dr. Filiz KILIÇ, Dr. Mustafa HAN- Menkıbevi Destan Silsilesini Tamamlayan Bir Eser Olarak Kıssa-i Hurûc-kerden-i Mâlik Ecdâr

Doç. Dr. Nina S. MAYNAGAŞEVA- К 160-летию Николая Фёдоровича Катанова (Nikolay Federoviç Katanov’un 160. Yılı)

Dr. Öğr. Üyesi Cemil LİV- Ticari İlişkilerde Kusur Sorumluluğu Bağlamında Özkentli Fakih Kâdihânın Fetva Usulü

Dr. Öğr. Üyesi Seval KASIMOĞLU, Semiha ÇÖMLEKÇİ- Buket Uzuner’in “Ateş” Romanında Türk Halk Kültürü ve Edebiyatı Unsurları Üzerine Bir İnceleme

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu
Çevrimiçi Zoom Kimliği: 954 1221 3010 **Şifre: 324572**

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Sadat DEMİRCİ

Doç. Dr. Afag RAMAZAN- Flora Ahmetova Derlemesinde
“Arzu ile Kamber” Hikâyesi

Doç. Dr. Tazegul TAÇMAMMEDOVA- Türkçede Türkmen
Şairlerinin Şiirleri

Doç. Dr. Tagandurdy BEKJAYEV- Mahtumkulu'nun Şiirlerinde
Eski Türk Kelimeler

Dr. Qiyət MƏHƏRRƏMLİ- Azərbaycan Folklorunda və
Poeziyasında Təbriz Məhəbbəti, Təbriz Həsəti

Maya ATAJANOVA- Idioms in Magtymguly Pyragy's Poetry
(Based on Environmental Lexicon)

ÇAY ARASI

EFE AYŞE OTURUMU (15.30- 17.00)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU

Doç. Dr. B.Ş. BAYJUMANOVA- Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik
Öğrenci Tutumları

Dr. Öğr. Üyesi Pınar KARATAŞ- Kültürlerarası İletişim
Yaklaşımı ve Geleneğin Yeni İşlevleri Bağlamında İtalya'da
Hıdırellez Kutlamaları

Dr. Elnaz SARDARİNİA- Azerbaycan'da Şamanizm
Kalıntılarından Olan Alem

Dr. Sacide ÇOBANOĞLU- Halkbilimi ve Yaratıcı Yazarlık
Bağlamında Meridyenin Meryemleri Romanı

Arş. Gör. Doğan Bekir BİLGE- Bir Maddi Kültür Unsuru Olarak
Eskişehir'in Eski Otogar Binası ve Halkbilimsel Yönden
İncelenmesi

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. İsmet ÜZEN

Doç. Dr. İbrahim AKYOL- Çankırı Ulu Cami'deki Musalla Taşının Menkıbesi

Doç. Dr. Muhammet Ali ASAR- Ebû İsâ Muhammed et-Tirmizî'ye Göre İman

Doç. Dr. Nail KARAGÖZ, Uzman Adil KARAGÖZ- Kastamonu Kültüründe Hafız Törenleri

Öğr. Gör. Dr. Gülhan MADEN- “Tanrı Varsa, Kötülük Niçin Var?” Sorusuna Türk Bilgini İmam Mâtürîdî'nin Perspektifinden Cevaplar

Dr. Kakajan JANBEKOV- Harezmi Tarihi Çalışmasında Rashidaddin Vatvat'ın El Yazmalarının Rolü

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 986 0417 5825

Şifre: 959201

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Efzeleddin ASKER

Prof. Dr. Efzeleddin ASKER- Məhəbbət Dastanları Problemi və Başqa Dastan Tipləri

Prof. Dr. Lütviyyə ASGERZADE- Birinci Türkoloji Konferansı ve Türkolojinin Güncel Sorunları

Doç. Dr. Gülzada NARMAMATOVA- Son Dönem Çağatay Yazı Dili Temsilcisi Olarak Moldo Niyaz (1823-1906)

Doç. Dr. Ogulsapar NURIYEVA- Yusup Balasagunlu'nun “Kutadgu Bilig” Adlı Eserinin Dilinde İsimlerin Oluşumu

Doç. Dr. Sevinç ULAŞOVA- Moğol Döneminde Orta Asya'da Etnik Süreçler

ÇAY ARASI

YÖRÜK ALİ EFE OTURUMU (17.15- 18.45)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 988 6226 2574

Şifre: 301023

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ergün LAFLI

Prof. Dr. Ergün LAFLI- Türk Dünyasında Geç Orta Çağ Nüemizmatığı: Bir Grup Saruhanoğulları ve Germiyanoğulları Sikkesi Üzerine

Dr. Jamilya GURBANOVA- The Musical Folklore of Turkic Peoples: Genre Typology of the Wedding Songs

Lachyn HUDAYBERDİYEVA- Turkmen Mukams Among the Central Asia Genres

Kıd. Arş. Raisa ABDİNA- Names of Ritual Dishes of Khakas

Tansu GEYİKLİOĞLU- Türkistan'dan Kuzey Batı Anadolu'ya Türk Yemek Kültürünün Benzerlikleri ve Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 995 4886 0965

Şifre: 924557

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Nüşabə ARASLI

Prof. Dr. Nüşabə ARASLI- Ətayinin “Leyli və Məcnun” Poemasında “Dədə Qorqud” Motivləri

Doç. Dr. Meleyke MEMMEDOVA- Naxçıvan və Kars Folklorunda Doğum Rituaları və İnancları

Doç. Dr. Nigar HASANOVA- Kerkük Folklorunun Dil Özellikleri

Dr. Öğr. Gör. Halil ÇETİN- Kazak Türklerinin Evlenme Kültüründe Betaşar Geleneği

Dr. Nasiba SABIROVA- Xorazm Baxshichilik San'atining Qadimiy Ildizlari

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 981 0714 9875 **Şifre: 441862**

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Recep ERKOCAASLAN

Doç. Dr. Recep ERKOCAASLAN- Hoca Ahmed Yesevî'nin Şiirlerinde Hz. Peygamber ve Siyere Dair Verdiği Bilgilerin Tahlili

Dr. Arş. Gör. Ebru KILIÇ- Türk Kültürünün [Delikanlı Örgütleri] Bağlamında Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya Yiğitbaşı

Dr. Zeine ORAZBEKOVA, Ainur ZHANGABAEVA- Academician Rakhmankul Berdibayev and His Contribution to Turkological Ethno-folkloristics

Sadaqat QAFAROVA- "Dede Korkut"ta Gender (Cinsiyet) İlişkileri: Yapı ve Funrsionallığı

Öğr. Üy. Möldür KOMEKOVA- Kazak Dünya Görüşünde Etnokültürel Değerler Felsefesi

AKŞAM YEMEĞİ (19.00- 20.00)

31 EKİM 2023

KÜÇÜK NEZAHAT OTURUMU (09.00- 10.30)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Nesime Ceyhan AKÇA

Prof. Dr. Edina SOLAK, Dr. Öğr. Üyesi Mirza BAŞIÇ- Bursalı Rahmî'nin Divan'ında Görülen Kavramsal Metonimler Üzerine Bir Değerlendirme

Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL- Türkiye'deki Demografik Değişimin Türk Kültür Politikasına Etkileri Açısından Fütürist Bir Yaklaşım

Doç. Dr. Aida BABUTCU- Azerbaycan ve Kazakistan Türk Edebiyatının Ortak Mizahlı Üsluba Sahip İki Üstadı – Kasım Bey Zakir ve Abay Kunanbayuulı

Doç. Dr. Fidan GASIMOVA- Kahramanlık Destanlarında Rüya Motifi (Oğuz ve Kelt Metinlerine Dayanarak)

Yavuz YILMAZ, Doç. Dr. Serap ASLAN COBUTOĞLU- Fecr-i Âti Döneminin Kadın Şairlerinden: Mediha Güzin

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. İlhan YILDIZ

Prof. Dr. Vusala MUSALI, Öğr. Gör. Umut Barış
USTABULUT- Rusya Devlet Kütüphanesinde Muhafaza Edilen
Türkçe Yazma Eserler

Doç. Dr. Ranetta GAFAROVA- Sovyet Döneminin Politikası ve
Kırım Tatar Aydınlarının Faciası (1917-1938 Yıllar)

Dr. Öğr. Üyesi Cengiz EKEN- *Ak Deve, Ölüm Hükmü, Kıyamet*
Günü Adlı Sovyet Dönemi Azerbaycan Romanlarında Hayvan
Sembolizasyonu

Lale PASHAYEVA- Nevzade Atâyî 'nin "Heft-hvân" Eserindeki
Halk Deyimleri

Dr. Arş. Gör. Ahmet Serdar ARSLAN- Dede Korkut
Hikâyelerinde Devlet Terimi ve Motifi

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 991 8993 2727

Şifre: 797201

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Gülnar KARA

Doç. Dr. Zahra ALLAHVERDİYEVA- "Khamsa" Themes of
Nizami Gencevi: Turkish sources of Khacu-yi Kırmani's "Gul and
Nevruz"

Doç. Dr. Elbrus VELİYEV- XIII-XVI. Yüzyıllarda Türk Dilli
Şiirin Gelişmesinde Azerbaycan Şairlerinin Rolü

Dr. Okt. Janna KARRİYEVA, Okt. Aytach BEGLANOWA-
The Influence of Historical Events on the Translations of Turkmen
Literature

Dr. Mekhrojiddin AMONOV- Tesevvuf ile İlgili Türkçe El
Yazmalar

Kıd. Okt. Jeerenche İSMAİLOV- The Influence of the Fateful
People in the Work of Poets

ÇAY ARASI

ŞAHİN BEY OTURUMU (10.45- 12.15)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Vusala MUSALI

Prof. Dr. Seyfeddin RZASOY- Depegöz Karakteri Üzerine Yeni Konsepsiyon

Doç. Dr. İlhame GESEBOVA- Bakşi ve Azerbaycan Dastan Söyleyicilerinin Performans Özellikleri Üzerine Karşılaştırmalı Araştırma

Doç. Dr. Mariia CHERTYKOVA- Глагольная лексика со значением положительных эмоций в хакасском языке в контексте других тюркских языков (Diğer Türk Dilleri Bağlamında Hakas Dilinde Olumlu Duyguların Anlamını İçeren Filler Sözlüğü)

Dr. Arş. Gör. Serkan CİHAN- Harezm Türkçesi Metinlerinde *kemiş*- Fiilinin Kullanımı Üzerine

Dr. Makhliyo YULDASHEVA- Psychological Views of Abu Nasr Al-Farabi

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Serap ASLAN COBUTOĞLU

Prof. Dr. Namiq MUSALI- Şah İsmail Dönemi Safevî Muhitinde Görülen Eski Türk Gelenekleri

Dr. Öğr. Üyesi Emre ÖZSOY- Sergey Afanaseviç Bağın: Bir Rus Misyonerin Gözünden İdil-Ural Tatar Matbuatı (1909)

Dr. Öğr. Üyesi Nina PETROVICI- Gagauz Türklerinin Mihail Çakır İsmi Yaşatma Gayretleri

Dr. Yelena TEER- Reflection of the Works of Nizami Ganjavi in Russian Literature

Tillagüzel HOCAHANOVA- Kerem ile Aslı Hikâyesinin Anadolu ve Türkmen Varyantlarının Mukayesesi

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 965 4397 6340

Şifre: 227801

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Sadık TİLLEBAYEV

Prof. Dr. Sadık TİLLEBAYEV- Sovyetler Birliği Döneminde Dışlanan Edebî Miraslar: Tespit ve İnceleme Meseleleri

Doç. Dr. Galibe HAJİYEVA- Doğu Anadolu Toponimiyasında Eski Türk Etnonimlerinin Tarihi İzleri

Dr. Kıd. Okt. Soxiba SULAYMANOVA- Суғд воҳасида Ғарбий Турк хоқонлиги бошқаруви (Soğd Vahasında Batı Türk Hakanlığının Yönetimi)

Muhammed Emin KOÇAK- Türk Kültüründe Saçı Geleneği: Timurlular Örneği (1370-1447)

Kıd. Okt. Murad KURBANOV- The Image of the Legend Hero Gyorogly in the Epic Poetry of Turkic Peoples

ÖĞLE YEMEĞİ (12.30- 13.30)

TAYYAR RAHMİYE OTURUMU (13.45- 15.15)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Fatih SONA

Dr. Öğr. Üyesi Abdulhekim AĞIRBAŞ- Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî (ö. 560/1165) ve Vakf-İbtidâ Sisteminin Türkiye'deki Mushaflara Yansıması

Dr. Öğr. Üyesi Arif GEZER- Kuzey Batı Kafkasya Bölgesinin (Çerkeslerin) İslamlaşma Süreci

Dr. Öğr. Üyesi Aslan ÇITIR- Türkistanlı Müfessir Mâturîdî'nin Te'vilâtı'nın Kaynakları

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan EMEKTAR- Kuzey Kafkasya Bölgesinin İslamlaşma Sürecinde Şeyh Şâmil ve Müridizm Hareketinin Etkisi

Dr. Öğr. Üyesi Yahya ARSLAN- Türk Müfessir Dahhâk b. Müzâhim ve Tefsiru Dahhâk

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 926 0535 0645

Şifre: 496989

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Gulnoz KHALLİYEVA

Prof. Dr. Gulnoz KHALLİYEVA- Ali Şir Nevaî ve William Shakespeare Sanatının Karşılaştırılması

Doç. Dr. Metanət ABBASOVA- Folklor Mistisizminin Modern Nesir Dönüşümleri

Dr. Yavuz GÖZEN- Türk Mitolojisinde Eskatolojik Beklentiler

Kıd. Okt. Marsbek OSMONALİEV- The Epic "Manas" is the Beginning of Poets' Creativity

Arş. Gör. Sureyya ALIZADE- Arap ve Türk Dillerinde Ortak Atasözleri

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 958 3770 1157

Şifre: 645262

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Okan TÜRKAN

Doç. Dr. Okan TÜRKAN- Kentsel Toponimi: Çankırı İlinde Mahalle Adları

Dr. Entela MUÇO- Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Çam Meselesi ve Arnavut Diplomasisi Üzerine Bazı Görüşler

Aiman KELDINOVA- Formation of Anti-Terrorist Consciousness: The Experience of Kazakhstan and Turkey

Dr. Yusuf MAHMUDOV- Ortak Türk Mirasındaki Çevre Sorunları: Tarih ve Problemler

Zuhal ÇELİKLİ- Balkanlar'da Perde Motifli Mihraplar

ÇAY ARASI

ŞEKERCİ ÖKKEŞ OTURUMU (15.30- 17.00)

Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 992 2460 6829

Şifre: 228350

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Gulsara ASATOVA

Prof. Dr. Gulsara ASATOVA- A Factor of Spiritual and Cultural Heritage: Revival of National Sports in Uzbekistan

Doç. Dr. Gulalek HANGELDIYEVA- Zikir ve Şekilleri

Doç. Dr. Güljermal GUMMANOVA- “...Halik sesinden gelir”

Doç. Dr. Ləman SÜLEYMANOVA- Mâninin Müzik ve İcra ile İlişkisi

Ahrorbek ABDUG‘ANİYEV- Ornitomorfik Özelliklere Sahip Melez Canlılar ve İlkel İnsanların Ruhsal Yaşamındaki Rolü

İslami İlimler Fakültesi Toplantı Salonu

Çevrimiçi Zoom Kimliği: 961 3424 4951

Şifre: 923054

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Salide ŞERİFOVA

Prof. Dr. Salide ŞERİFOVA- Ermenileştirilmiş Alevi Şair Sayat Nava (Sayat Nova)

Doç. Dr. Elçin ABBASOV- Qədim Türklərin Dəfn Mərəsimləri Xalq İnamları Kontekstində

Doç. Dr. Zülfiyyə İSMAYIL- Birinci Türkoloji Qurultaydaki Dil Problemləri (Cəlil Məmmədquluzadənin Əsərləri Əsasında)

Doç. Dr. Ramiz QASIMOV- Azərbaycan Romantiklərinin Yaradıcılığında Millî Birlik İdeyası və Əsasları

Uğur SOLDAN- Türk Dünyasının Ortak Mirası Bağlamında Kızkalesi ve Burana Efsaneleri Üzerine Bir Karşılaştırma

DEĞERLENDİRME OTURUMU (17.00-18.00)

Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Abdulselam ARVAS

Prof. Dr. Almaz BİNNETOVA

Prof. Dr. Süleyman KAIYPOV

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU

Prof. Dr. Tursun GABİTOV

Doç. Dr. Maral TAGANOVA

KAPANIŞ KONUŞMASI

Prof. Dr. Harun ÇİFTÇİ

(Çankırı Karatekin Üniversitesi Rektörü)

AKŞAM YEMEĞİ (18.30)

Program Hakkında Genel Bilgiler

Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından düzenlenen Türk Dünyası Ortak Mirası konulu II. Uluslararası Türkiyat Kongresine %61 yurtdışından, %39 yurtiçinden katılım sağlanmıştır. Kongreye 8 farklı ülkeden 10 konuşmacı davet edilmiş, 15 farklı ülkeden bilim insanı başvurmuş, Bilim ve Hakem Kurulu değerlendirmeleri neticesinde 13 farklı ülkeden bildiri özeti kabul edilmiştir. Kongremize katkılarından dolayı iş birliği yapan ve destek veren bütün kurumlara, üniversitemizin tüm birimlerine, kongre boyunca görev alan tüm ekip arkadaşlarımıza, davetimizi kabul eden ve kongreye başvuran tüm bilim insanlarına teşekkür ederiz.

KONGRE KATILIMCILARI

Abdulhekim AĞIRBAŞ	Türkiye
Abdulselam ARVAS- Yavuz Selim MERCAN	Türkiye
Afag RAMAZAN	Azerbaycan
Ahmet Serdar ARSLAN	Türkiye
Ahrorbek ABDUG'ANİYEV	Özbekistan
Aida BABUTCU	Türkiye
Aiman KELDİNOVA	Kazakistan
Aliya NIGMETOVA- Aliya KUSHERBAYEVA	Kazakistan
Almaz BİNNETOVA (Davetli Konuşmacı)	Azerbaycan
Arazgul REJEPOVA	Türkiye
Arif GEZER	Türkiye
Aslan ÇITIR	Türkiye
Aynur İBRAHİMOVA	Azerbaycan
B.Ş. BAYJUMANOVA	Kazakistan
Cemil LİV	Türkiye
Cengiz EKEN	Türkiye
Dilara ALTAŞ	Türkiye
Doğan Bekir BİLGE	Türkiye
Ebru KILIÇ	Türkiye
Eda GEYİK	Türkiye

Edina SOLAK- Mirza BAŐIC (Davetli Konuşmacı)	Bosna Hersek
Efzeleddin ASKER	Azerbaycan
Elbrus VELİYEV	Azerbaycan
Elçin ABBASOV	Azerbaycan
Elnaz SERDAR	İran
Emre ÖZSOY	Türkiye
Entela MUÇO	Arnavutluk
Ergün LAFLI	Türkiye
Esmâ ŞİMŞEK- Sevim ÇİFTÇİ	Türkiye
Fakhriddin YULDASHEV (Davetli Konuşmacı)	Özbekistan
Fidan GASIMOVA	Azerbaycan
Fikret TÜRKMEN	Türkiye
Filiz KILIÇ- Mustafa HAN	Türkiye
Galib SAYİLOV	Azerbaycan
Galiba HAJİYEVA	Azerbaycan
Gulalek HANGELDIYEVA	Türkmenistan
Gulmira KARİMOVA	Kazakistan
Gulnoz KHALLİYEVA	Özbekistan
Gulsara ASATOVA	Özbekistan
Gulzada NARMAMATOVA	Kırgızistan
Gülhan MADEN	Türkiye
Güljermal GUMMANOVA	Türkmenistan
Gülнар KARA	Türkiye
Halil ÇETİN	Kazakistan
Hasan KAPLAN	Türkiye
İ. R. SADRIEVA- D. Kh. KHUSNUTDİNOV	Tataristan(Rusya)
İbrahim AKYOL	Türkiye
İlhame GESEBOVA	Azerbaycan
Jamilya GURBANOVA	Türkmenistan
Janna KARRİYEVA- Aytach BEGLANOWA	Türkmenistan

Jeerenche İSMAİLOV	Kırgızistan
Kakajan JANBEKOV	Türkmenistan
Kenan SEMİZ	Kazakistan
Kürşat ÖNCÜL	Türkiye
Lachyn HUDAYBERDİYEVA	Türkmenistan
Lale PASHAYEVA	Azerbaycan
LƏman SÜLEYMANOVA	Azerbaycan
Lütviyyə ASGERZADE	Azerbaycan
Makhliyo YULDASHEVA	Özbekistan
Maral TAGANOVA (Davetli Konuşmacı)	Türkmenistan
Marifat KHANDAMOVA	Özbekistan
Mariia CHERTYKOVA (Davetli Konuşmacı)	Hakasya/ Rusya
Marsbek OSMONALİEV	Kırgızistan
Maya ATAJANOVA	Türkmenistan
Mekhrojiddin AMONOV	Özbekistan
Meleyke MEMMEDOVA	Azerbaycan
Metanət ABBASOVA	Azerbaycan
Möldür KOMEKOV	Kazakistan
Muammer ÇAKIR- Barış TAŞ	Türkiye
Muhammed Emin KOÇAK	Türkiye
Muhammet Ali ASAR	Türkiye
Muhtar İMANOV (Davetli Konuşmacı)	Azerbaycan
Murad KURBANOV	Türkmenistan
Murat TANRIKULU	Türkiye
Nail KARAGÖZ- Adil KARAGÖZ	Kırgızistan- Türkiye
Namiq MUSALI	Türkiye
Nasiba SABIROVA	Özbekistan
Nedim BAKIRCI	Türkiye
Nigar HASANOVA	Azerbaycan
Nina PETROVICI	Türkiye

Nina S. MAYNAGAŞEVA	Hakasya (Rusya)
Nushaba ARASLI	Azerbaycan
Ogulsapar NURIYEVA	Türkmenistan
Okan TÜRKAN	Türkiye
Olimjon QOSIMOV	Tacikistan
Özkul ÇOBANOĞLU (Davetli Konuşmacı)	Türkiye
Pınar KARATAŞ	Türkiye
Qiyət MƏHƏRRƏMLI	Azerbaycan
Raisa ABDİNA	Hakasya (Rusya)
Ramazan EMEKTAR	Türkiye
Ramazan QAFARLI	Azerbaycan
Ramil ALİYEV	Azerbaycan
Ramiz QASIMOV	Azerbaycan
Ranetta GAFAROVA	Türkiye
Recep ERKOCAASLAN	Türkiye
Sacide ÇOBANOĞLU	Türkiye
Sadaqat QAFAROVA	Azerbaycan
Sadık TİLLEBAYEV (Davetli Konuşmacı)	Kırgızistan
Salahaddin BEKKİ	Türkiye
Salide ŞERİFOVA	Azerbaycan
Salih Mehmet ARÇIN	Türkiye
Serkan CİHAN	Türkiye
Seval KASIMOĞLU- Semiha ÇÖMLEKÇİ	Türkiye
Seviç ULAŞOVA	Özbekistan
Seyfeddin RZASOY	Azerbaycan
Soner SAĞLAM	Türkiye
Soxiba SULAYMANOVA	Özbekistan
Sureyya ALIZADE	Azerbaycan
Süleyman KAIYPOV (Davetli Konuşmacı)	Kırgızistan
Şehla HÜSEYNLI	Azerbaycan

Tagandurdy BEKJAYEV	Türkmenistan
Tahmina BADALOVA	Azerbaycan
Tansu GEYİKLİOĞLU	Türkiye
Tazegul TAÇMAMMEDOVA	Türkmenistan
Tillagüzel HOCAHANOVA	Türkmenistan
Tursun GABITOV- Raimbek ZEİNULLİN (Davetli Konuşmacı)	Kazakistan
Uğur SOLDAN	Türkiye
Umut DİL- Kemal DİL	Türkiye
Ülker ALIYEVA	Azerbaycan
Vefa İBRAHİM	Azerbaycan
Vusala MUSALI- Umut Barış USTABULUT	Türkiye
Yadigar ALIYEV	Azerbaycan
Yagut ALİYEVA- Sevinj ALİYEVA- Mykola ZHURBA	Azerbaycan, Kanada
Yahya ARSLAN	Türkiye
Yavuz GÖZEN	Türkiye
Yavuz YILMAZ- Serap ASLAN COBUTOĞLU	Türkiye
Yelena TEER	Azerbaycan
Yusuf MAHMUDOV	Azerbaycan
Zahra ALLAHVERDİYEVA	Azerbaycan
Zeine ORAZBEKOVA- Ainur ZHANGABAEVA	Türkiye
Zhanna ALASHBAYEVA	Kazakistan
Zuhal ÇELİKLİ	Türkiye
Zülfiye İSMAYIL	Azerbaycan

